Георги Якимов
Надка Васева

Книга за учителя по ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИИ

за 7. клас

Издателство
БУЛВЕСТ 2000

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Особености на обучението по история и цивилизации в 7. клас 4
2. Учебният комплект по история и цивилизации. 7
3. Педагогическа технология, която е заложена при разработването на учебния комплект по история и цивилизации за 7. клас 10
4. Работа с печатното издание 12
5. Примерно годишно разпределение на темите от учебното съдържание по история и цивилизации за 7. клас 16
6. Методически насоки и разработки на уроците 32
8. Учебна програма по история и цивилизации за 7. клас (общообразователна подготовка) 71

Книга за учителя по история и цивилизации за 7. клас

Автори

© Георги Якимов Стойчев, 2018
© Надка Йорданова Васева, 2018

Графичен дизайн
© Боряна Владиславова Паскалева, 2018

Издателство
© БУЛВЕСТ 2000, 2018

ISBN 978-954-18-1269-3

УВАЖАЕМИ КОЛЕГИ,

Настоящата книга за учителя е част от учебния комплект по История и цивилизации за 7. клас на издателство „Булвест 2000“. Нейната цел е да улесни вашето преподаване, оценяване и цялостната ви дейност в учебните часове и извън тях.

Обучението по История и цивилизации заема важно място в системата на основното и средното образование в България. От учебната 2016/2017 г. то бе поставено върху нови Държавни образователни изисквания (стандарти) и нова Учебна програма (в съответствие със Закона за предучилищното и училищното образование – ЗПУО, обн., ДВ, бр. 79 от 13.10.2015 г., в сила от 1.08.2016 г.). Тези документи обхващат задължителната рамка на учебното съдържание и очакваните резултати, и са базата, върху която авторите разработиха учебния комплект, състоящ се от:

учебник по история и цивилизации за 7. клас,

тетрадка по история,

книга за учителя,

електронен вариант на учебника.

В книгата за учителя е представен възприетият от авторите подход за обучение по история и цивилизации в 7. клас и са дадени примерни методически разработки в помощ на вашата педагогическа практика.

Книгата за учителя се състои от три части.

***Първата част** представя целите и особеностите на обучението по история и цивилизации в 7. клас, възможностите на учебния комплект, педагогическата технология, структурата на учебника (видове уроци и начин за работа с тях).*

***Втората част** съдържа примерното годишно разпределение на темите от учебното съдържание, методически насоки и разработки на уроците.*

***Третата част** съдържа държавния образователен стандарт за учебно съдържание и учебната програма по история и цивилизации за 7. клас.*

При подготовката на учебния комплект авторите заложиха на следните предимства:

- *Пълно съответствие на авторовата концепция с новата учебна програма по история и цивилизации за 7. клас;*
- *Оптимален брой урочни единици, съобразен с предвиденото учебно време и учебно съдържание, изучавано до сега в 6. клас по старата учебна програма;*
- *Четивни и достъпни урочни текстове, съобразени с възрастта на учениците, улесняващи тяхното самостоятелно учене;*
- *Разнообразни исторически източници на информация, провокиращи допълнителен интерес и проучване;*
- *Възможности за динамичен подход в преподаването, за проектиране на събития от недалечното минало върху нашето съвремие и търсене на връзката между процесите в различни исторически епохи.*

Уважаеми колеги,

Нашите предложения, препоръки и съвети са само насочващи и ориентиращи, защото вие сте тези, които имате творческата свобода да вземате решения за организиране на процеса на преподаване и обучение съобразно възможностите и нуждите на вашите ученици. Ще бъдем удовлетворени да съдействаме на вашата добра практика и творчество в преподаването на предмета история и цивилизации в 7. клас.

Успешна учебна година!

Авторите

ОСОБЕНОСТИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИИ В 7. КЛАС

Изучаването на Новата и съвременна история на България в системата на историческото образование. Предметът история и цивилизации в 7. клас продължава с изучаването на миналото на нашата родина с акцент върху модерната и съвременната епоха – Българско възраждане (XVIII – XIX в.), България от Освобождението до края на Втората световна война, България след Втората световна война до 1989 г., България след 1989 г. Така в последния клас на прогимназиалния етап историческото образование завършва цикъла на изучаване на родната история. В съответствие със ЗПУО предметът история и цивилизации е задължителен за всички ученици от тази образователна степен и има голямо значение за реализиране на целите на училищното образование.

Обучението по история и цивилизации в 7. клас запознава учениците с новата и съвременната история на България, с Възраждането на българското общество през XVIII и XIX в., с възстановяването на българската държавност и нейното развитие през XIX – XXI в. То продължава формирането на умения за работа с историческа информация и нейното осмисляне. Това определя изключително важната му роля за създаването у учениците на траен интерес към българското минало.

За реализирането на ДОИ в историческото познание са предвидени 72 учебни часа (два часа седмично), в които трябва да се разположат уроци за нови знания, за упражнение и практически дейности, за преговор, обобщение и контрол. В своята цялост те са насочени към изграждане на знания и умения у учениците за учене чрез различни форми, както и възможности за проверка и контрол на усвоеното от страна на учителя.

Философия на образованието по История и цивилизации. Обучението по История и цивилизация в 7. клас се организира и реализира по утвърдените ДОИ, които разкриват задължителното за изучаване учебно съдържание и задължителните очаквани резултати. В неговата основа е ново учебно съдържание, което заедно с модерната образователна норма изисква съвременен учебник и книга за учителя. В контекста на целта за модернизиране на образованието съвременният учебник се разглежда като информационно-методологичен ресурс, който дава възможност за активно взаимодействие между учителя и учениците, за съчетаване на утвърдени традиции и нови практики (проблемно-ориентирано обучение, проектно-базирано обучение и др.), за превръщане на учениците в субект на обучение и стимулиране на самостоятелното им учене. На основата на тази философия целите на учебника по история и цивилизации за 7. клас са усвояване на базисни знания и умения, развитие на способност за вземане на решения и формиране на модели на поведение, насочени към изграждането на ценностна ориентация и граждански нагласи.

- Посочените цели образуват своеобразна матрица с различни нива. Ученикът трябва:
- да знае (назовава, определя, описва, посочва, дефинира, преразказва);
- да разбира (обяснява, разпознава, сравнява, групира, интерпретира);
- да прилага (използва, свързва, моделира, изработва, изчислява, демонстрира, проектира, дискутира, изследва);
- да анализира (различава, определя);
- да синтезира (прави обобщение, комбинира, класифицира);
- да оценява (събира и анализира информация, изразява мнение – приема, поддържа, критикува, предлага, защитава).

Базовите компетентности, които са показатели за усвоеното в процеса на обучението по История и цивилизации в 7. клас, предполагат разнообразни резултати. Ученикът да умее:

- да търси необходимата информация по зададена тема в източници от различен тип;
- да отделя главното в текста и второстепенното;
- да анализира графична, статистическа, художествена, текстова, аудиовизуална информация;
- да изгражда отговор в съответствие със задачата, целта (сбито, пълно, точно);
- да излага разгърнато и аргументира собствената гледна точка в съответствие с възрастовите си възможности;
- да използва мултимедийни ресурси и компютър за обработка, предаване и систематизиране на информация;
- да води диалог, публично да представя доклад, презентация;
- да слуша и отчита (зачита) мнението на другите в процеса на сътрудничество при учене;
- да определя своята роля в учебната група и да определя участието си в общия резултат;

- да оценява и коригира своето поведение в социална среда в съответствие с възрастта.

Приоритетно значение има степента на усвояване на различните видове дейности чрез информацията от учебника и допълнителните ресурси. Резултатите от изучаването на история и цивилизации в 7. клас се явяват развитието у учениците на социално-адаптивни (граждански), когнитивни (познавателни), информационни и комуникативни компетентности.

При изучаването на история и цивилизации в 7. клас учениците продължават да овладяват следните знания и умения:

1. Знание за хронологията/работа с хронология:

а) да знаят хронологичните рамки и периоди на ключови процеси, а също и датите на важни събития;

б) да съотнасят години с векове, ери, да установяват последователността и продължителността на историческите събития.

2. Знание за историческите факти/ работа с исторически факти:

а) да характеризират мястото, обстоятелствата, участниците, етапите, особеностите, резултатите от важните исторически събития;

б) да групират (класифицират) факти по различни признаци и на различни основания.

3. Работа с исторически източници:

а) да четат историческа карта (картосхема) чрез легенда, да се ориентират в нея, да съотнасят местонахождението и състоянието на историческия обект в различни епохи, векове, периоди;

б) да осъществяват търсене на историческа информация в един или няколко източника (текстови, изображения и др.), да я групират, обобщават;

в) да сравняват данните от различни източници на информация, да разкриват сходствата и различията между тях по време и място на създаване.

4. Описание/реконструкция:

а) да съставят разказ (устно или писмено) за исторически събития и участниците в тях;

б) да характеризират условията на живот, заетостта на хората, техните постижения в епохите на Новото време и съвременността;

в) на основата на текста и илюстрациите в учебника, допълнителна литература, електронни издания, интернет ресурси и др. да съставят описание на исторически обекти и паметници.

5. Анализ/обяснение:

а) да различават факт (събитие) и неговото описание;

б) да съотнасят единични исторически факти и общи явления;

в) да различават причина и следствие на историческите събития и явления;

г) да разкриват смисъла, значението на важни исторически понятия;

д) да съотнасят единични исторически факти и общи явления;

е) да отделят характерните, съществените признаци на историческите събития и явления;

ж) да сравняват исторически събития и явления, да определят общото в тях и различията;

з) да излагат съждения за причините и следствията на историческите събития.

6. Работа с хипотези/оценки:

а) да привеждат оценки на исторически събития и личности, изложени в учебната литература;

б) да определят и обясняват (аргументират) своето отношение към най-значителните събития и личности в историята.

7. Прилагане на знания и умения при общуване в социална среда:

а) да прилагат историческите знания за разкриване на причините и оценка на същността на съвременните събития;

б) да използват знанията за историята и културата на другите народи при общуването с останалите ученици в училище и в извънучилищна среда като основа за диалог;

в) да способстват за съхраняване на паметниците на историята (да участват в създаването на училищен музей, в учебни дейности за търсене и опазване на паметници на историята и културата).

Други резултати от обучението по история и цивилизации в 7. клас са:

- овладяване на цялостна представа за историческото развитие на България и мястото на страната в европейското и световното развитие;
- способност за прилагане на понятийния апарат на историческото знание и начините за исторически анализ за разкриване на същността и значението на явленията от миналото и съвременността;
- способност за съотнасяне на историческото време и историческото пространство, действията и постъпките на личността във времето и пространството;

- разширяване на оценъчната дейност на основата на осмислянето на живота и дейността на личности и народи;
- способност за съзнателно организиране и регулиране на своята учебна дейност;
- способност за анализиране и обобщаване на факти;
- способност за съставяне на кратък и разширен план;
- способност за формулиране и аргументиране на изводи;
- способност за използване на съвременни източници на информация, в т.ч. и на електронен носител;
- способност за решаване на творчески задачи, за представяне на резултатите от своята дейност в различни форми (съобщение, презентация, доклад, постер, учебен филм и др.);
- готовност за работа в екип;
- способност за прилагане на знанията и придобитите умения в училище и във всекидневния живот.

Към личностните резултати се отнасят:
- да осъзнава своята идентичност като гражданин на страната, член на семейството, на локалната и регионалната общност;
- да усвоява хуманните традиции и ценности на обществото;
- да уважава правата и свободите на човека;
- да осмисля социално-нравствения опит на предишните поколения;
- да разбира културното многообразие на света, да изпитва уважение към културата на другите народи, толерантност.

Цел на обучението по история и цивилизации в 7. клас е и формирането на:
- разбиране за науката история;
- знания за държавното, общественото устройство и за културното развитие на България;
- представи за ценностите на модерната и съвременната епоха;
- разбиране за многообразието в политически, обществен, културен и религиозен аспект;
- умения за усвояване и прилагане на основни техники на историческото познание.

Задачи на обучението по история и цивилизации в 7. клас са:
- изучаване на новата и съвременната история на България, на Възраждането на българското общество през XVIII – XIX в., на възстановяването на българската държавност и нейното развитие през XIX – XXI в.;
- овладяване на знания за различни области от живота на българското общество – политика, социални отношения, стопанство, култура, духовни и нравствени норми;
- формиране у учениците на способност да прилагат знанията за политическото устройство, общество и култура на българското минало с оглед разбирането на съвременните обществени явления;
- възпитаване на толерантност, уважение към културното наследство и религията на различните етнически и религиозни общности в България;
- формиране на ценностни ориентири за културна самоидентификация в обществото на основата на знанията и за съседните и европейските народи.

УЧЕБНИЯТ КОМПЛЕКТ ПО ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИИ

Учебният комплект на издателство „Булвест 2000“ е осъществен върху пълното придържане към изискванията на държавния образователен стандарт и на новата учебна програма по история и цивилизации за 7. клас.

Комплектът обхваща четири дидактически средства:

- учебник,
- тетрадка по история и цивилизации,
- електронен вариант на учебника,
- книга за учителя.

Всяко от посочените дидактически средства има своя роля в процеса на обучението по история и цивилизации и предоставя различни възможности пред учители и ученици в тяхната съвместна работа. Задължителният обем от информация е разпределен между учебника, тетрадката за ученика и електронния вариант на учебника. Предложеното разнообразие от исторически източници и дейности подпомага усвояването на учебното съдържание. Пред учителите по история и цивилизации в 7. клас на прогимназиалния етап през настоящата учебна година стои задачата да преподават в рамките на предвидените от учебната програма 72 учебни часа учебно съдържание, което е разработено в четири глобални теми. Учебният комплект по история и цивилизации за 7. клас представлява единство от дидактически средства, които е необходимо да се съчетават и допълват в работата, за да се постигнат в най-голяма степен заложените в учебната програма резултати.

УЧЕБНИК

Учебникът по история и цивилизации за 7. клас на издателство „Булвест 2000“ е сред най-добрите образци на съвременна учебна книга, която да отговаря на потребностите на съвременното училищно историческо образование. При разработването на урочните статии авторите са водени от разбирането, че те са предназначени за ученици на възраст 13 – 14 години, за които историята не е предмет на специален интерес. Затова учебните текстове са разработени така, че да бъдат максимално достъпни, четивни, разбираеми и да съответстват на интелектуалните възрастови възможности на учениците. Водещи за авторите са общодидактическите принципи на последователност, научност, достъпност и нагледност – осигуряване на възможност на ученика сам да възприема и осмисля специфичната историческа информация. Следвани са и специфично историческите принципи – хронологизъм, тематичност и свързване на миналото със съвременността.

По отношение на **информационната функция** на учебника е направен опит да бъде реализирана цялата задължителна по учебна програма информация, но без излишна фактологична и понятийна натовареност, която да обременява учениците. Уроците са съобразени със зададените от нея съдържателни акценти – идеи и политики, общество и всекидневен живот, култура и културно наследство. Така е представена в нейната цялост политическата, стопанската и духовната картина на българското общество от XVIII до XXI в. За да бъде тази картина по-интригуваща, са съчетани хронологичният и проблемно-тематичният подход. Това превръща учебника по история и цивилизации за 7. клас в модерен образователен продукт, който осъществява познавателен контакт с достиженията на българите и България в модерната и съвременната епоха.

Учебникът е средството, с което учителят ще организира учебно-познавателната дейност на учениците си, ще разработи собствен сценарий и модел на преподаване, подходящ за него и съобразен с възможностите на неговите ученици. По този начин учебникът изпълнява и своята **управляваща функция** в процеса на преподаване и усвояване на знания и умения.

В учебника е заложено разбирането за последователно/поетапно формиране на общи и специфични знания и умения на учениците. Затова предвидените уроци за упражнение и за практически дейности са изпълнени в максимална степен като брой и съдържание (до 22% от съдържанието на учебника). Те допринасят за разширяване и задълбочаване на знанията, за формиране, развиване и упражняване на уменията чрез изпълняване на разнообразни задачи от различно познавателно равнище. Предвидените задачи улесняват възприемането и разбирането на информацията, като насочват учениците към учене чрез създаване (творене) и правене. Така се изпълнява важната **развиваща функция** на учебника като образователна книга.

Учебникът по история и цивилизации за 7. клас представлява **образователно пространство за учебно общуване**, за комуникация и предаване на информация между учител и ученик, между самите ученици, когато работят в екип и по групи.

Учебникът е ориентиран към издигане на националното самочувствие на учениците и гордост от миналото на България. В същото време на ценностно равнище той отговаря на съвременните разбирания за света и неговото етническо, културно и религиозно многообразие. Учебникът **възпитава** в уважение и толерантност както към националното минало, така и към преодоляване на наслоените от миналото стереотипи за отхвърляне и неразбиране на „другия".

Учебникът изпълнява своята **функция за контрол** на качеството и количеството на знанията и уменията на учениците посредством разнообразните въпроси и задачи в уроците за нови знания, в обобщителните уроци и в уроците за контрол.

СТРУКТУРА НА УРОЧНИТЕ ЕДИНИЦИ В УЧЕБНИКА

Всяка урочна единица за нови знания е разположена на два разтвора, уроците упражнения, уроците за практически дейности и обобщителните уроци са разположени на един разтвор. При аранжирането на разтворите е търсен оптимален баланс между текстовите и извънтекстовите компоненти.

Основният текст на урока представлява учебно-научен исторически разказ по конкретна тема, проблем, явление, процес от новата и съвременна история на България. Спазени са принципите за четивност, логическа последователност и ясни смислови послания. Текстът не е натоварен със сложна терминология и факти.

Допълнителният текст е реализиран за постигане на две цели: първо, **да надгражда и допълва** задължителното учебно съдържание; второ, **да дава допълнителна информация** за личности, събития и др., които са част от протичащите процеси, но не са застъпени в основния текст. Допълнителният текст е разработен в разнообразни рубрики: **„Хронология", „Речник", „Времена и хора", „Свидетелство от епохата", „Повече за...", „Знаете ли, че...", „Когато фактите говорят!"**.

Извънтекстовите компоненти – изображения, карти, схеми, таблици, статистически данни и др. визуализират информацията, представят я в синтезиран вид и подпомагат нейното усвояване. Предимство на учебника е голямото разнообразие на изображения от епохата, както и на картини от съвременни художници. Това осигурява необходимата нагледност за учениците, при чиято възраст (13 – 14 г.) абстрактното мислене не е силно развито, а формирането на представи става на основата на наблюдение на различни изображения. Учебникът показва най-важните български материални паметници и артефакти от възрожденската, модерната и съвременната епоха. Така се постига и важната междупредметна връзка с изобразителното изкуство.

Всяка урочна единица в учебника е организирана около **„проблемен въпрос"**. Неговата роля е да насочи вниманието на учениците към основна идея или проблем, на който трябва да се отговори след запознаване със съдържанието на урока и изпълняване на поставените задачи.

Предвидени са въпроси и задачи към повечето изображения (карти, схеми, таблици, статистически данни и др.) и към писмените исторически документи. Те провокират допълнителен интерес, насочват учениците към по-лесното разчитане на информацията и нейния смисъл.

В учебника по различен начин са конструирани въпросите и задачите в края на уроците за нови знания. Те са разделени на две рубрики: **„Проверете наученото"** и **„Приложете знанията си"**. Първата съответства на основните въпроси на историческата наука и проверява усвояването и натрупването на емпирични знания за процеси, събития, личности, причини, последици и др. Втората рубрика е на по-високо познавателно равнище и изисква от учениците да приложат знание или умение – изработване на презентации, търсене на допълнителна информация чрез ИКТ, търсене на информация за забележителност от родния край, сравняване и анализиране на изучени събития, попълване на таблици и схеми и др.

Ориентирането в учебника се осъществява чрез съдържанието, пътеводителя за работа с различните типове уроци, началните страници на разделите, общата хронология, азбучния показалец и таблиците/скали за самопроверка на задачите за контрол. По-особено място е отредено на началните страници на разделите, които чрез кратък текст запознават учениците какво ще научат и какво ще могат в края на тази голяма тема от учебника. Хронологичните линии са част от представянето на съответния времеви отрязък и показват събития от българската история, онагледени с подбрани изображения, артефакти и др. Те носят послание за историческото време и образи от епохата и биха могли успешно да бъдат използвани в уроците за обобщение, както и при решаване на задачи, свързани с линия на времето.

УЧЕБНА ТЕТРАДКА

Учебната тетрадка е неразделна и важна част от учебния комплект. Нейната основна функция е да осъществи прилагането на придобитите знания

и умения и задълбочаването им чрез решаване на задачи с различна степен на трудност. Разработената учебна тетрадка по история и цивилизации за 7. клас следва модела на учебна тетрадка по история и цивилизации за 6. клас на издателство „Булвест 2000“. Тя обединява в едно книжно тяло различните помагала, използвани в подготовката на учениците – тетрадка за работа в клас, учебна тетрадка, работни листове и контурни карти и е единствено необходимото помагало за работа в клас и у дома.

В тетрадката е отделено специално работно поле за записване на плановете на уроците за нови знания и препоръките на учителя. В друго поле учениците записват отговорите на задачите от рубриките **„Проверете наученото“** и **„Приложете знанията си“**; на въпросите към исторически карти, изображения и писмени документи.

Най-важната част от тетрадката по история са работните листове (34) с разнообразни задачи към всеки урок за нови знания. Те са подбрани, подредени и съставени така, че да дадат възможност за осъществяване на множество дейности. Чрез тях учениците ще затвърдят наученото, ще упражнят формираните умения и ще разширят представата си за исторически събития, процеси и личности, свързани с конкретния урок. Предвидените карти, писмени документи, изображения, игрословици, схеми, линии на времето и др. допълват и надграждат придобитите от учебника знания и умения. В работните листове са включени задачи, които да провокират допълнителни въпроси, да насърчават самостоятелното издирване на информация по определени показатели от разнообразни източници.

Работните листове са съставени по начин, който да научи учениците да възприемат самостоятелно събитията в тяхната цялост, като следват три работни стъпки:

– разполагането им в пространството чрез работа с исторически карти;

– осмислянето им чрез работа със свидетелства от епохата (документи и изображения);

– възприемането им като част от историческото време и свързаните с него промени чрез нанасяне върху хронологичната линия.

Предвидено е специално работно поле за записване на отговорите на задачите от уроците упражнения и от уроците за практически дейности. Друго работно поле е отделено за записване на отговорите на задачите за проверка на входно и изходно равнище и на задачите за тематичен контрол след всеки раздел.

ЕЛЕКТРОНЕН ВАРИАНТ НА УЧЕБНИКА

Електронният вариант на учебника се изгражда на основата на книжното тяло и съдържание и допълва учебника по история и цивилизации за 7. клас. Като дигитален продукт, той осигурява богати възможности за:

- разширяване на учебното съдържание с допълнителна информация;
- онагледяване на историческите събития и процеси;
- разнообразяване на уроците и повишаване на интереса на учениците, за чието поколение новостите в информационната среда и модерните технологии са неотменна част от живота.

Електронният вариант на учебника включва всички урочни единици в електронен вид, интерактивни карти с анимация, разнообразни документи, таблици и схеми, аудио и видеоматериали с възстановки на исторически събития, галерии с фотоси и картини, задачи за развиване на умения и тестови задачи за самоконтрол и оценка на знанията и уменията.

КНИГА ЗА УЧИТЕЛЯ

Книгата за учителя като част от учебния комплект е насочена към онези учители, които се нуждаят от професионален съвет при търсенето на отговори и решения в своята конкретна работа. Авторите имат желание да бъдат полезни, разбирайки, че няма готови формули за постигане на добра практика. Затова всички дадени съвети имат препоръчителен характер.

В книгата се предлага на учителите примерно годишно тематично разпределение на учебното съдържание, което биха могли да използват като основа при планиране на своята преподавателска дейност и личното си тематично годишно разпределение.

Акцент е поставен върху методическите насоки и разработки на уроците. Те са представени сбито, кратко и под формата на таблица. Всеки урок е структуриран в следния ред:

План на урока;
Опорни знания и умения;
Основни понятия;
Актуализиране на знания и умения;
Съдържателни акценти;
Използвани материали и други средства;
Допълнителни дейности;
Допълнителни задачи;
Задачи за контрол.

ПЕДАГОГИЧЕСКА ТЕХНОЛОГИЯ, КОЯТО Е ЗАЛОЖЕНА ПРИ РАЗРАБОТВАНЕТО НА УЧЕБНИЯ КОМПЛЕКТ ПО ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИИ ЗА 7. КЛАС

Съвременното обучение по история и цивилизации в прогимназиалния етап на българското училище поставя сериозни предизвикателства пред педагози, дидактици, методици, експерти и учители. В теорията на европейското образование терминът „педагогическа технология“ е наложен през 70-те г. на XX в., докато в България навлиза в началото на XXI в. В търсенето на подходящи и ефективни системи за обучение и организация на учебния процес изследователите пренасят и утвърждават термини като *„технология на обучение“*, *„педагогическа технология“*, *„стратегии на преподаване и учене“*, *„нови технологии или информационни и комуникационни технологии“*. (Кушева, Р. Методика на обучението по история, С., 2000). Тези термини изместват традиционното понятие „метод“. Педагогическата технология е комплексно понятие, чието значение е по-широко от това на понятието „метод“. Тя е съвкупност от дейности – изграждане, формиране и контрол на знания, навици, умения и компетентности съобразно поставените цели, които са свързани с преподаваното учебно съдържание и интересите на обучаваните. Следователно педагогическата технология е насочена към постигане на по-голяма ефективност в процеса на обучение – от преподаването на знанията през тяхното усвояване и оценяването на постигнатите резултати.

Педагогическата технология извежда на преден план взаимодействията между отделните компоненти на учебния процес:

Педагогически цели;

Съдържание, базирано на съвременните научни идеи както на педагогиката, дидактиката и методиката, така и на конкретната предметна област, която се изучава в 7. клас;

Методи на обучение;

Организационни форми;

Дидактически средства;

Форми и методи на организиране на ученето;

Методи и техники на оценяване.

Целите на педагогическата технология определят избора на всеки един от тези компоненти.

Педагогическата технология, използвана при разработването на учебния комплект по история и цивилизации за 7. клас, има за цел постигането на заложените в учебната програма учебни резултати. Това означава използване на системен подход в организацията на обучението.

Обучителният комплект за 7. клас залага на т.нар. **активна педагогика**, която осъществява постоянна обратна връзка и търси постоянен диалог между учител и ученици. На основата на овладени знания и умения се провокира индивидуалното и груповото участие на обучаемите при изясняването на проблеми, изпълнението на задачи и проекти при непрекъснато задълбочаване на критичното им мислене и използване на новите комуникационни технологии. Това ги превръща в активни партньори в процеса на обучение – да излагат и защитават различни мнения в дискусии, обсъждания и др. и ги насочва към интелектуална изява според личностните им заложби. В същото време активната педагогика помага за изграждане на ценности, гражданска позиция и обществено поведение сред подрастващите, отговарящи на съвременната представа за младите хора като граждани на демократична България, Европа и света.

Учебната програма по история и цивилизации за 7. клас поставя акцент не върху емпиричното знание за България през модерната и съвременната епоха, а върху осмислянето и разбирането на същностните характеристики на епохата в няколко области – идеи и политики, общество и всекидневен живот, култура и културно наследство. Това продължава образователната концепция за преподаването на предмета история и цивилизации, заложена още в 5. клас, която извежда на преден план представата за историята като постъпателен процес на изграждане и развитие.

В учебния комплект по история и цивилизации за 7. клас са потърсени решения за осъществяване на заложените в учебната програма междупредметни връзки. В повечето уроци е постигнато взаимодействие с най-близките предметни области – български език и литература, чужди езици, география и икономика, изобразително изкуство, математика, музика, биология и здравно образование. Водеща е междупредметната връзка с български език и литература, чрез която се разширяват уменията на учениците за разграничаване на научен от художествен текст, за обогатяване на тяхната писмена, езикова култура и комуникативно-речеви умения. Предвиден е набор от задачи за разработване на писмен отговор на исторически въпрос по зададени опори и разнообразни задачи за устен отговор. Близостта с предмета география и икономика е предопределена от обстоятелството, че историческите процеси протичат в

определени историко-географски пространства. Разчитането и коментирането на картографска и статистическа информация задълбочава представата за етническото, демографското и стопанското разнообразие на България. Ключовото умение за предмета история и цивилизации, свързано с мерните единици за време и последователността на събитията, е тренирано посредством връзката с математиката. Осезаема е междупредметната връзка с изобразителното изкуство, осъществена чрез богатство от изображения, повечето от които принадлежат към изучаваната епоха. Работата с тях формира разбирането за нея, развива естетическите възприятия и критичното мислене на учениците. Те се научават да разпознават паметници на националната култура и европейските влияния, да оценяват непреходната им стойност.

В учебния комплект са реализирани редица идеи за самостоятелна изследователска работа на учениците – индивидуална или по групи – в час, извънкласна и домашна работа. Провокира се допълнителен интерес към изучавани личности, събития, процеси, явления. Учениците се насочват към търсене и систематизиране на информация в речници, справочници, интернет, към изготвяне на доклади, анкети, кратки съобщения, статии, сценарии, дописки и презентации чрез прилагане на текстообработващи и мултимедийни програми. В уроците за практически дейности е застъпена ситуационната технология, която дава възможност на учениците да избират и влизат в роля, да взимат решения, да изработват крайни продукти от позицията на непосредствени участници в историческо събитие, да провеждат анкета.

Педагогическата технология на учебния комплект се опира на най-добрите традиции и новости в контрола и оценката на постиженията на учениците. Приложен е разнообразен инструментариум от методи и форми за обективно оценяване на познавателната им дейност – усвояване и преработване на информация, прилагане на знания и умения, формиране на компетентности, оценъчни дейности, изразяване и аргументиране на лично мнение и др. При проверка и оценяване са предложени различни подходи и средства – устно изпитване, писмено и практическо изпитване, оценяване на контролни работи, изпълнение на домашни работи, упражнения, работа по проекти и др.

В методическата литература критериите за оценяване на резултатите от обучението се формулират на основата на педагогически таксономии, йерархизиращи уменията на учениците в **три равнища**: **разпознаване – възприемане, разбиране – отговаряне, прилагане – анализиране**. Тези критерии са пожелателни, но не задължителни, защото всеки учител има свободата да избере или да създаде собствени критерии, които в най-голяма степен да съответстват на технологията на неговото преподаване и възможностите на неговите ученици.

На основата на трите познавателни равнища са съставени задачите в рубриката **„Приложете знанията си“**, уроците упражнение, уроците за практически дейности и тетрадката по история и цивилизации за 7. клас. Задачите от по-високо познавателно равнище са обозначени със знак *. След всяка голяма тема в учебника са предвидени часове за преговор/обобщение и тематичен контрол, които дават възможност за текущо оценяване на постиженията на всеки ученик.

Направената теоретична обосновка на педагогическата технология, методите, формите и критериите за оценяване са препоръчителни и не трябва да ощетяват творческата дейност и индивидуалния подход на учителя. Провеждането на обучението, формулирането и постигането на целите и високите постижения на учениците са отговорни професионални решения на всеки български учител.

РАБОТА С ПЕЧАТНОТО ИЗДАНИЕ

Структура на учебника. Учебникът по история и цивилизации за 7. клас е съобразен с изискванията на учебната програма и с духа на новата образователна норма. Съобразно своята концепция, авторският колектив е включил *в съдържанието на учебника всички типове уроци, предвидени в учебната програма, което го прави напълно съпоставим с изискванията за учебниците и учебните помагала според ЗПУО*. Разпределението на учебното време е представено в таблицата.

Основни теми	Типове уроци (брой часове)						Общ брой
	Нови знания	Упражнения	Практически дейности	Обобщение	Преговор	Контрол	
1. Начален преговор и контрол					2	1	3
2. Българско възраждане (XVIII – XIX век)	12	3	1	2		2	20
3. България от Освобождението до края на Втората световна война	12	3	2	2		2	21
4. България след Втората световна война до 1989 г.	6	2		2		1	11
5. България след 1989 г.	4		1	2		1	8
6. Годишен преговор					4		4
7. Годишен контрол						1	1
8. Посещение на музей/библиотека/архив							4
Общо	34	8	4	8	6	8	72

В структурата на учебника са включени обръщение към учениците, съдържание (с поредните номера на всички уроци за нови знания), пътеводител към учебника, представящ типовете уроци и техните елементи, приложения. Иновационен компонент е разделната страница в началото на всяка от четирите теми, която посочва знанията и уменията, които ще бъдат придобити в края на всяка от тях.

Разделната страница представя темата чрез синтезиращи изображения и най-важни хронологични ориентири за българската история през изучавания период. Основна част от структурата на учебника са текстовите и извънтекстовите компоненти в уроците за нови знания, за упражнение и практически дейности, за преговор и обобщение, за контрол и самопроверка.

Съдържание на учебника. Учебното съдържание е построено на основата на проблемно-хронологичен принцип, което позволява да се обособят акценти в развитието на модерна и съвременна България, особеностите в развитието на държавата и обществото, синхронът и асинхронът с настъпилите промени на Балканите, в Европа и света.

Уроците за нови знания към всяка тема от учебника следват изискванията на програмата и са подредени в зададената от нея последователност на акцентите: идеи и политики, общество и всекидневен живот, култура и културно наследство.

Уроците за упражнения и практически дейности са заложени регулярно след всеки три или четири урока за нови знания, което предпоставя ритмичност във формирането и упражняването на умения и допълването на знания.

Уроците за обобщение и преговор са разпределени както следва: по два/четири урока за начален и годишен преговор и по два урока за обобщение в края на първа, втора, трета и четвърта тема.

Предвидените в учебната програма часове за контрол и самопроверка се поделени на входни, тематични и изходни контроли.

Типове уроци в учебника. На основата на концепцията, че учебникът е книга за ученика за активно усвояване на система от знания и умения, са разработени всички типове уроци.

Уроци за нови знания. Уроците за нови знания имат основна тежест в съдържанието на учебника (34 урока) и представляват съвкупност от три основни компонента: проблемен въпрос в началото на урока, около който се организира процес на преподаване и усвояване; същинска част, представяща историческата информация, предвидена по учебна програма (факти, събития, личности, понятия); заключителна част, синтезираща най-важното от урока в 2 – 3 изречения с цел затвърдяване и обобщаване на знанията. Всички уроци за нови знания са разработени на два разтвора.

Всички уроци започват с проблемен въпрос, около който учителят може да организира провеждането на учебния час. Например: КАКВИ нови организации и идеи се появяват в българското националноосвободително движение през 60-те и началото на 70-те г. на XIX в.? ЗАЩО войните са избрани като средство за решаване на българския национален въпрос? КОИ са основните характеристики на тоталитарното управление в България? КАК е извършен преходът към многопартийна политическа система в България? и др. Към повечето уроци е прикрепена рубрика „Речник“, която включва всички предвидени в учебната програма нови понятия и допълнителни ключови думи, необходими за разбиране на учебното съдържание. Задължителните по учебна програма понятия са подчертани в текстовете на уроците в черен шрифт, което насочва вниманието към тях и подпомага търсенето в речника.

Основният текст по обем и съдържание е съобразен с възрастовите особености на учениците. Той е генерализиран, представен в обяснително-аналитичен стил, четивен и достъпен за самостоятелно усвояване.

Основният текст се допълва от рубриката „Повече за...“, която дава допълнителна информация за исторически събития и участниците в тях. Тя разширява и надгражда основния текст на урока.

Сходна до нея е рубриката „Знаете ли, че...“, която дава любопитни факти за исторически събития и личности и провокира интерес към определена област, както и подбужда желание за самостоятелно търсене на историческа информация.

Познавателен характер има рубриката „Времена и хора“, която представя кратки биографични сведения за исторически личности с решаваща роля в събитията от урока. Рубриката е създадена не само с познавателна цел, но и с идеята учениците постепенно да формират умение за описание на бележити исторически личности, да издирват и представят самостоятелно повече информация за тях.

Важна рубрика в уроците за нови знания е „Свидетелство от епохата“, която съдържа писмени документи, с посочен автор и време на създаване. Тя конкретизира, допълва и разширява основния текст. Нейна основна цел, наред с допълнителната информация, която предоставя, е изграждането на трайни умения за работа с писмени исторически документи.

Свое място в уроците за нови знания има рубриката „Когато фактите говорят!“. Тя дава ста-

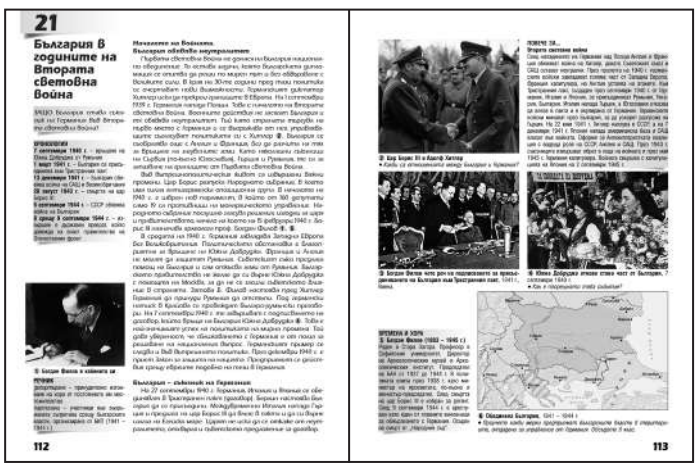
21
България в годините на Втората световна война
112
113

114
115

Урок упражнение

Как да изработим кратък и разширен план на урок

В обучението си по история и цивилизации срещате, прочитате и усвоявате различни по обем и трудност информации. В този процес постоянно получавате помощ от Вашия учител. Тъй обективно достъпна, систематизация историческата информация, представя в последователно и общо под формата на план – кратък или разширен.

Целта на този урок е да се научите самостоятелно да съставяте кратък и разширен план. Тъй ще учите извършването и описването на историческите събития. Също така ще Ви помогне да предоставите всякакъв Вид информация кратко да определите сами основните и второстепенните данни в тях.

ВАЖНО!
Кратките план представя последователно най-основната историческа информация. Подчинете се кратки твърдения. Подреждането им е хронологично или тематично.

За да изработите кратък и разширен план на урока, трябва да знаете:
• *да извличате информация от писмен исторически текст и да я систематизирате;*
• *да описвате стопански, политически и духовни процеси, като запазвате хронологична и пространствена опора;*
• *да разкривате причини и последици за исторически събития.*

Основни действия и стъпки за изработване на кратък план
1. *Прочетете Внимателно текста на урока. Представете си смислено събитията В текстът последователност.*
2. *Разделете Войка точка от урока на части и определете основната мисъл Във Всяка част.*
3. *Формулирайте заглавие на Всяка смислова част. То трябва да отразява основното твърдение В нея.*
4. *Ако смислените части от точката на урока съдържат повече от едно твърдение, можете да ги обособите и запишете към съответната подточка със знака „-". Така уточнявате и представяте подробно информацията В подточката.*
5. *Проверете:*
– *подтворят ли се точките и подточките на плана;*
– *отразяват ли напълно съдържанието на урока;*
– *представят ли цялостно хартината на историческите събития.*

Примерен модел на кратък план на урока „Българите и Новото Време"
1. Особености на епохата на Новото Време
2. Османската империя и България през XVIII В.
а) разцвета на османска държавен ред
б) промени В живота на българите през XVIII В.
3. Българското Възраждане
а) характеристика на Българското Възраждане
б) периодизация на Българското Възраждане
4. Епохата на Танзимата В Османската империя
а) реформи В управлението на Османската империя
б) освобождението на сърби и други от османска Власт
5. Източен Въпрос и Кримската Война
а) същност на Източния Въпрос
б) последиците от Кримската Война (1853 – 1856 г.)

① Тровокат министър, чрез Д. Канц Вестфалия, влиза в контакт на българските възрожденски дейци. Как мислите, за какво ще говорят?

Основни действия и стъпки за изработване на разширен план
1. *Прочетете Внимателно текста на урока. Представете си смислено събитията В текстът последователност.*
2. *Разделете Войка точка от урока на части и определете основната мисъл Във Всяка част.*
3. *Формулирайте заглавие на Всяка смислова част. То трябва да отразява основното твърдение В нея.*
4. *Ако смислените части от точката на урока съдържат повече от едно твърдение, можете да ги обособите и запишете към съответната подточка със знака „-". Така уточнявате и представяте подробно информацията В подточката.*
5. *Проверете:*
– *подтворят ли се точките и подточките на плана;*
– *отразяват ли напълно съдържанието на урока;*
– *представят ли цялостно хартината на историческите събития.*

Примерен модел на разширен план на урока „Българите и Новото Време"
1. Новото Време В Европа
а) определение на понятието „Ново Време"
б) описание на стопанските и обществените промени през XVI – XVIII В.
2. Османската империя и България през XVIII В.

② Възрожденец учителя
• *Прочетете за дейците учещи В българските земи през XIX В. Опишете накратко отзи.*

а) разцвета на османска държавен ред:
– безмилостие и корупция;
– кърджалийски размирници.
б) икономическо и обществените Възгледи
В) промени В живота на българите през XVIII В.
3. Българското Възраждане:
а) фактори за настъпването на Възрождението епохи:
– Ранно Възраждане (нач. XVIII В. до 20-те г. на XIX В.);
– задълбочаване на Възрожденските процеси (20-те г. на XIX В. до Кримската Война);
– разцвет на Възраждането (1856 – 1878 г.).
4. Епохата на реформите В Османската империя
а) реформи В управлението на Османската империя:
– Въведяване на редовна армия;
– подобрения В административната и правосъдната;
– отношение на мюсюлманското и християнското население към реформите.
б) освобождението на сърби и други от османска Власт:
– участие на България В освободителните борби на съседните народи.
5. Източен Въпрос и Кримската Война
а) Русия – основен противник на Османската империя
б) покровителство между Великите сили за османското наследство – Източен Въпрос
В) Кримската Война (1853 – 1856 г.):
– поражението на Русия;
– руубен господарите на България за сполучливо освобождение.

ПРИЛОЖЕТЕ НАУЧЕНОТО
• *Изработете кратък и разширен план на урока „ЛЮБЕН БЕЛКОВСКИ УЧИТЕЛЯ".*
• *Използвайте посочените посочените разисти и стъпки. Работете самостоятелно.*
• *Проверете Е как съставените от Вас планове и обсъдете предимствата с Вашия учител.*

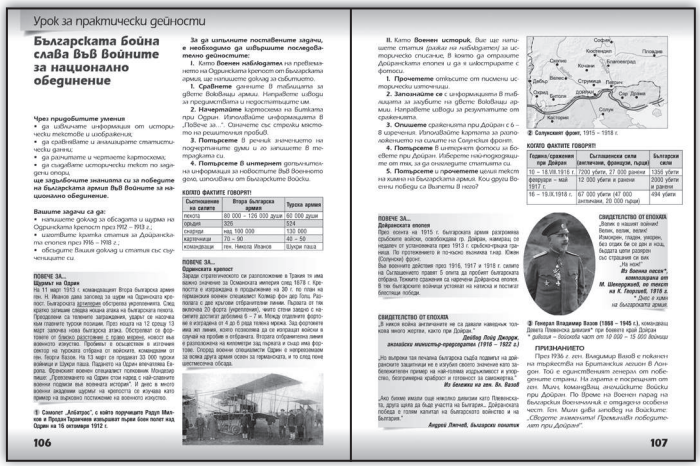
Урок за практически дейности

Българската бойна слава Във Войните за национално обединение

Чрез придобитите умения
• *да извличате информация от исторически текстове и изображения;*
• *да сравнявате и анализирате статистически данни;*
• *да различите и четете картосхеми;*
• *да създадете исторически текст по зададени опори;*
ще задълбочите знанията си за победите на българската армия Във Войните за национално обединение.

Вашите задачи са да:
• *напишете доклад за обсадата и щурма на Одринската крепост през 1912 – 1913 г.;*
• *илюстрирате кратка статия за Дойранска епопея през 1916 – 1918 г.;*
• *обсъдите Вашия доклад и статия със съучениците си.*

ПОВЕЧЕ ЗА...
Щурмът на Одрин
На 11 март 1913 г. командващият Втора българска армия ген. Н. Иванов дава заповед за щурм на Одринската крепост. Българската артилерия обстрелва укрепленията. След кратко затишие следва мощна атака на българската пехота. Продължава са тежките загряващи удари са насочва към главните турски позиции. През нощта на 12 срещу 13 март започва нова българска атака. Осъществят се фронтални по близко разстояние с голяма жертви, навист във важността изкуство. Проявено е изключително от ген. Георги Вазов. На 13 март са предадат 33 000 турски войници и Одрин пада. Падането на Одрин впечатлява Европа. Одринската епопея е специално полезно Кондиране. Одрин е последната крепост, която е най-голямо военно подвиг във всяка от историята. В рамки в много военни академии крепост на кратостта са изучава като пример на върховно постижение на военното изкуство.

① Самолет „Илиторс", с който поручикът Радул Милков и Придан Пеличков извършват първи бомбен полет над Одрин на 15 октомври 1912 г.

За да изпълните поставените задачи, е необходимо да извършите последователно действията:
1. Когато Военно наблюдателя *на пребиваването на Одринската крепост от българската армия, ще напълните бойказ за събитието.*
2. Начертайте *картосхема на битката при Одрин. Използвайте информацията В Любене за. г. Означете със стрелки мястото на решителни пробиВ.*
3. Потърсете *В речник значението на непознатите думи и го запишете В тетрадката си.*
4. Потърсете В интернет *допълнителна информация за новостите Във Военното дело, използвани от българските Войски.*

КОЖТО ФАКТИТЕ ГОВОРЯТ!

Съотношение на силите	Втора българска армия	Турска армия
пехота	60 000 – 126 000 души	60 000 души
ордии	328	324
картечници	над 100 000	132 000
картечници	70 – 90	40 – 50
командири	ген. Никола Иванов	Шукри паша

ПОВЕЧЕ ЗА...
Одринската крепост
Турция е разполагала с разположение в Тракия тя има важно значение за Османската империя след 1878 г. Крепостта е изградена в продължение на 30 г. по план на германски военни специалисти. Комар фон дер Голц. Разполага с две кръгови отбранителни линии. Първата от тях включва 22 форта (укрепления), които стени защото с калибър достигат дебелина 6 – 7 м. Между отделните форти е изградена от 4 до 6 реда телена мрежа. Зад форовете има вал земен, който позволява да се изградят войски в случай на пробив в отбраната. Втората отбранителна линия е разположена на километър зад първата и също има форове. Според военни специалисти Одрин е непревземаем за всяка друга армия освен за германската, и то след тежка артилерийска обсада.

II. *Като Военен историк, Вие ще напишете статия (доклад на наблюдател) за историческите описание, В която да отразите Дойранската епопея и да я илюстрирате с фотоси.*
1. Прочетете *отзивите от писмени исторически източници.*
2. Запознайте се *с информацията В публикация за загубите на двете Войващи армии. Направете изводи за резултатите от сраженията.*
3. Опишете *сраженията при Дойран с 6 – В сражения. Използвайте картата за разположението на силите на Солунски фронт.*
4. Потърсете *В интернет фотоси на Войводите от тях, за да онагледите статията си.*
5. Потърсете и прочетете *цялат текст на химна на Българската армия. Кои други Войнени победи са Вдъхнени В него?*

② Солунски фронт, 1915 – 1918 г.

КОЛКО ФАКТИТЕ ГОВОРЯТ!

Годишно сражение при Дойран	Съотношение сили (загинали, фронтови, пари)	Български сили
16 – 18.08.1916 г.	7200 убити, 27 000 ранени	1395 убити
февруари – май 1917 г.	12 000 убити и ранени	2000 убити и ранени
16 – 19.IX.1918 г.	67 000 убити (47 000 англичани, 20 000 гърци)	494 убити

ПОВЕЧЕ ЗА...
Дойранската епопея
През юната на 1915 г. българска армия разгромява сръбските войски, освобождава гр. Дойран, намиращ се недалеч от установената през 1913 г. сръбска граница. По протежението и почти всичката граница. Южен Български фронт.
Военните действия през 1916, 1917 и 1918 г. сливат на Солунския фронт В опита да пробият българската отбрана. Големите сражения са наречени Дойранска епопея. В тях българските войници устояват на напора и постигат блестящи победи.

СВИДЕТЕЛСТВО ОТ ЕПОХАТА
„В моков война англичаните не са давали човешки пленници. Всеки жертва, както при Дойран."
Дейвид Лойд Джордж, английски министър-председател (1916 – 1922 г.)

„По въпроса тая печална българска съдба подвият на дейранското защитници не е изгубил своето значение като задължителен пример за най-голяма издръжливост в употребата, безпримерна храброст и готовност за самопожертва."
Из военно ни ин. Ев. Калев

„Ако бихме имали сили няколко дивизии като Пявенската, друга цена да бъде участта на България. Дойранската победа е голям капитал за българското войнство и на България."
Андрей Ляпчев, български политик

③ Генерал Владимир Вазов (1868 – 1940 г.), командващ Дванадесета Пявенска дивизия* при бойните Дойран – рубежи – положила част от 10 000 – 15 000 Воинци

ПРИЗНАНИЕТО
През 1936 г. ген. Владимир Вазов е поканен на тържествата на Британските легиони В Лондон. Той е единственият генерал от победените страни. На срещи с посрещнат от ген. Монч, командващ англоските Войски при Дойран. По време на Военен парад на Българския Военачалник е отправено особено чест. Ген. Монч дава заповед на Войските: „Сбогом! изключителни! Прекрасни победители при Дойран!".

тистически данни или допълнителни факти, които предполагат съпоставяне, анализ и извеждане на заключения.

Рубриките за контрол, наречени **„Проверете наученото"** и **„Приложете знанията си"** са набор от въпроси и задачи за текущ устен и писмен контрол в края на всеки урок. За тяхното изпълнение в писмен вид (разчертаване и попълване на линии на времето, таблици, схеми и кратки отговори на исторически въпрос) са предвидени празни полета в тетрадката по история. Формулировките на тези рубрики не са избрани на случаен принцип. При подреждането на въпросите е отчетена степента на трудност, както и възможността за кратки, предимно описателни фактологични отговори. Формулировките, под които са дадени друга част от въпросите и задачите „Опишете/Обяснете/Обсъдете/Сравнете/Потърсете" и др., изискват прилагане на придобити умения в конкретна ситуация или упражняване на нови умения. Така се постига изграждането и упражняването на емпирични знания и практически умения, което е глобалната цел на обучението.

Друг съществен елемент на уроците за нови знания са извънтекстовите компоненти – изображения, карти, схеми, таблици и др. Те разширяват и допълват информацията, съдържаща се в уроците, подпомагат нейното възприемане чрез сетивата и изграждането на образи. Достойнство на повечето изображения е тяхната принадлежност към съответната епоха от българската история – по авторство, тематика, техники на рисуване и технологии за отразяване на миналото, което доближава учениците до специфичната атмосфера на историческото време и им помага да я съпреживеят. Извънтекстовите компоненти са придружени от въпроси и задачи, които са насочени към развиване на умения – наблюдение и описание на персонажи, сюжет, внушение на картина или фотография/плакат; съставяне на разказ и др.; допълване на представата за известна личност чрез портрет, на културен паметник чрез неговия съвременен изглед.

Използваните картографски изображения не само илюстрират историческото пространство в дадена епоха, но и развиват умения за четене и интерпретиране на историческа (географска) карта и картосхема, реализирайки междупредметни връзки.

Уроци за упражнение. Учебната програма разграничава уроците за упражнение и за практически дейности, което е причина за изработването на различни стратегии при този тип урочни единици. Уроците за упражнение в учебника представляват система от задачи за поетапно формиране и упражняване на съвкупност от различни умения. Изборът на мястото на всеки от тях в общата система от уроци е предпоставен от едновременното действие на няколко критерия: обем на изучения материал, изисквания на учебната програма, необходимост от формиране на дадено умение или развитие на система от умения. Друг критерий е опитът от педагогическата практика, който показва необходимост от често използване на линия на времето, систематизиране на информацията в таблици и схеми. Известно е, че учениците изпитват трудности с разграничаването на епохи, с изчисляването на продължителността на даден период и др.

Всеки урок за упражнение започва с посочване на уменията, които ще бъдат формирани или развити. Те мотивират учениците за работа. Част от уроците за упражнение предлагат работа в екип или по групи.

Уроци за практически дейности. Уроците за практически дейности в учебника са развити на основата на ситуационните технологии. Целта им

е да развиват не само умения, а и да активират въображението на учениците. Те въвеждат учениците в дадена роля, чрез която да търсят решение на задача или проблем или да създадат краен продукт (учебен филм, дописка, постер, анкета, родословно дърво, презентация и др.). В центъра на вниманието при този тип уроци е приемането от ученика на нова идентичност, поставянето му в житейска ситуация, чрез която се развива способността за по-добро разбиране на другия, насочва се неговото внимание към нови отношения и поведение, обогатява се неговият опит за социален живот. Предложените роли дават възможност на ученика да се изяви и като творец на основата на това, което вече знае и може.

Уроци за преговор и обобщение. Уроците за преговор и обобщение са насочени към актуализиране на изученото, като едновременно с това са поставени нови акценти в актуализираната информация. Те са разработени в табличен вид според акцентите в учебната програма – идеи и политики, общество и всекидневен живот, култура и културно наследство. Към тях са поставени задачи, които са подредени така, че да изискват както репродуктивна, така и творческа/изследователска дейност.

ОПИШЕТЕ, КОМЕНТИРАЙТЕ, СЪСТАВЕТЕ...

1. Опишете как се извършва преходът към многопартийна политическа система в България.

2. Обяснете формата на държавно управление на България според конституцията от 1991 г. Избройте институциите, които представляват законодателната, изпълнителната и съдебната власт в България.

3. Коментирайте процесите на присъединяването на България към НАТО и ЕС. Какви усилия полагат правителствата и какви трудности преодоляват българските граждани?

4. Изяснете значението на понятията *пазарна икономика, приватизация, реституция*.

5. Съставете текст (до 10 изречения), в който да опишете икономическите промени в България след 1989 г.

Уроците за преговор и обобщение имат за цел развиването на умения за систематизиране на научните факти. Те се отличават със своята по-голяма степен на абстрактност и затова конструирането им в учебника е насочено към акцент върху най-важните закономерности, връзките и взаимодействията.

Уроци за контрол. Уроците за контрол – начален (за установяване на входното равнище в началото на учебната година), годишен (за установяване на изходното равнище в края на учебната година) и тематични, включват въпроси, които кореспондират с проектираните в програмата очаквани резултати. Те са насочени към реализирането на самоконтрол или решаването на въпросите и задачите като домашна работа за подготовка на предвидения от учителя контрол в клас. Препоръчително е учителят да уведоми учениците за предстоящия контрол и възможността да се подготвят за него чрез задачите в учебника. Те са със структуриран отговор, за да се улесни самопроверката. Включват проверка на фактическия материал (знания за понятия, събития, исторически личности, хронология), работа с изображения и текстове, разбиране на историческите събития, умение за бързо ориентиране по историческа карта. Чрез предложените тестове за самоконтрол се проверяват постиженията на учениците в познавателния процес, личностните им постижения и ценностна ориентация.

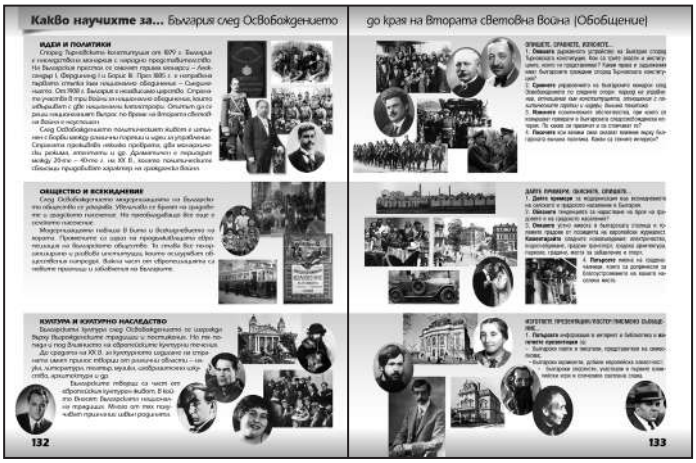

Примерно годишно разпред\ние на темите от учебното съдържание по история и цивилизации за 7. клас

Съкращения: НП – начален преговор; НЗ – нови знания; У – упражнение;
ОП – обобщение и преговор; ПД – практически дейности; К – контрол;
ГП – годишен преговор

Календар		Тема	Вид на урока		Компетентности като очаквани резултати от обучението
Сед-ми-ца	Ме-сец		НЗ	Друг	
1	2	3	4	5	6
1	IX	**Средновековното наследство – достиженията на средновековната цивилизация**		НП 1 уч. час	Преговор на изученото в 6. клас
1	IX	**Българските земи под османска власт (XV – XVII век)**		НП 1 уч. час	Преговор на изученото в 6. клас
2	IX	**Какво научихте за... средновековната епоха Тест – входящо равнище**		К 1 уч. час	Проверка на знания и умения, формирани в 6. клас
2	IX	**Новото време и българите**	НЗ 1 уч. час		**Използва** хронологични и пространствени ориентири при определяне на епохата на европейското и българското Средновековие. **Представя** Българското възраждане като преход на българското общество към Новото време.
3	X	**Първите народни будители**	НЗ 1 уч. час		**Познава** духовните процеси в българското общество. **Познава** делото на Паисий Хилендарски и Софроний Врачански. **Търси** и **подбира** информация чрез ИКТ по зададени показатели.
3	X	**Новото българско училище**	НЗ 1 уч. час		**Разбира** необходимостта от светска просвета. **Посочва примери** за идеи, свързани с конкретни исторически личности.
4	X	**Как да изработим кратък и разширен план на урок**		У 1 уч. час	**Използва** знания и **развива** умения за работа с различни видове текст. **Развива** писмената култура и **обогатява** езиковата култура чрез използване на понятия.
4	X	**Движение за независима църква**	НЗ 1 уч. час		**Представя** действията на българите за извоюване на църковна независимост. **Използва** хронологични и пространствени ориентири при описание на исторически събития. **Описва** живота на исторически личности.
5	X	**Тест: Промени в българското общество до Кримската война**		К 1 уч. час	Изпълняват се задачи за контрол и оценка на знания, умения и компетентности.

Нови понятия	Контекст и дейности	Методи и форми на оценяване	Забе-лежка
7	8	9	10
	Работа с линия на времето. Разпознаване на исторически личности и понятия по зададени белези.	Устно Писмено Самооценяване	
	Разпознаване на исторически личности и понятия по зададени белези. Характеризиране на промените в българското общество под османска власт.	Устно Писмено Самооценяване	
	Работа с исторически източници, линия на времето, исторически понятия и личности. Създаване на кратък исторически текст със зададени опори.	Писмено Тестови задачи за проверка на входящо равнище	
Ново време, **модернизация, Българско възраждане, реформа, велики сили,** Източен въпрос	Работа с линия на времето и историческа карта. Примери за изучени събития от Късното средновековие в българските земи. Разпознаване на основните белези и промени през възрожденската епоха. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Писмено Устно	
нация, автономия	Работа с исторически документи и изображения. Съставяне на писмен текст. Самостоятелно търсене на информация.	Писмено Самооценяване	
светско образование, взаимен метод, **интелигенция**	Извличане на информация от исторически документи и изображения. Разпознаване на понятия по зададени белези. Разграничаване на причини и последици за историческо събитие. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно	
	Критично четене и възприемане на исторически текст. Структуриране на текст и формулиране на подзаглавия за отделните параграфи.	Писмено	
ферман, **Екзархия**	Откриване на причините и последиците от църковното движение на българите през Възраждането. Работа с историческа карта и изображения. Анализ на исторически документи. Създаване на писмен текст. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Писмено	
	Самостоятелна работа върху задачи за проверка и контрол.	Писмено	

1	2	3	4	5	6
5	X	**Начало на организирано националноосвободително движение**	НЗ 1 уч. час		Описва основните идеи и дейността на Георги Раковски, Хаджи Димитър, Стефан Караджа и др. **Посочва примери** за идеи, свързани с конкретни исторически личности.
6	X	**Българското националноосвободително движение (1869 – 1875 г.)**	НЗ 1 уч. час		**Описва** основните идеи и дейността на Л. Каравелов, В. Левски и Хр. Ботев. **Посочва примери** за идеи, свързани с конкретни исторически личности.
6	X	**Как да направим писмено описание на историческа личност**		У 1 уч. час	**Описва** живота на исторически личности. **Посочва** примери за идеи, свързани с конкретни исторически личности. **Развива** писмената култура и **обогатява** езиковата култура чрез използване на понятия.
7	X	**Априлско въстание 1876 г.**	НЗ 1 уч. час		**Представя** подготовката, избухването и последиците от Априлското въстание. **Търси** и **подбира** информация чрез ИКТ по зададени показатели за исторически личности от епохата.
7	XI	**Руско-турската война (1877 – 1878 г.) и освобождението на България**	НЗ 1 уч. час		**Описва** участието на българите във военните действия по време на Руско-Турската война (1877 – 1878 г.) въз основа на информация от различни исторически източници. **Различава** видове исторически източници. **Различава** причини и последици за значими събития.
8	XI	**Априлското въстание (1876 г.) и Руско-турската война (1877 – 1878 г.)**		ПД 1 уч. час	**Създава** кратък писмен отговор на исторически въпрос със зададени опори. **Извлича** информация от писмени документи и изображения.
8	XI	**Стопански промени през XVIII – XIX век**	НЗ 1 уч. час		**Свързва** стопанските промени в българските земи с реформите в Османската империя. **Дава примери** за ролята на стопанското развитие през Възраждането върху живота на българите.
9	XI	**Промени в българското общество през Възраждането**	НЗ 1 уч. час		**Представя** новите социални групи в българското възрожденско общество. **Извлича информация** от писмени документи, изображения и диаграми.
9	XI	**Светът на възрожденските българи**	НЗ 1 уч. час		**Описва** на основата на изображения белезите на „европеизацията“ в облеклото на възрожденските българи и интериора на домовете им. **Различава** традиционни от нови празници, налагащи се в българското общество през Възраждането.
10	XI	**Как да създадем писмен отговор на исторически въпрос със зададени опори**		У 1 уч. час	**Обяснява** и **описва** политически и духовни промени по зададени показатели. **Използва** хронологични и пространствени ориентири при описание на исторически събития. **Посочва** примери за идеи, свързани с конкретни исторически личности. **Развива** писмената култура и **обогатява** езиковата култура чрез използване на понятия.

7	8	9	10
комитет, **национална революция**	Характеризиране на промени в живота на българското общество след Кримската война. Разграничаване на идеите и дейността на различните емигрантски организации. Анализ на исторически документи и изображения. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Писмено	
Източна криза	Работа с исторически документи и изображения. Описание на идеите и делата на историческа личност. Попълване на линия на времето за революционните прояви на българите през 50-те – 70-те г. на XIX в. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Писмено Устно Самооценяване	
	Установяване на синхронност или асинхронност между събития. Създаване на писмен исторически текст. Формулиране на изводи и обобщения.	Писмено Оценяване на самостоятелното учене	
башибозук	Описание на живота на исторически личности и техните идеи. Извличане на информация от историческа карта, изображения и писмени исторически документи. Създаване на кратък исторически текст със зададени опори. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Писмено Самооценяване	
	Работа с исторически карти и писмени исторически документи. Обясняване на основни исторически понятия и посочване на примери за тях. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно	
	Създаване на сценарий за учебен филм или видео. Създаване на кратък исторически текст по зададена тема.	Писмено Оценяване на самостоятелното учене	
предприемач, кантора	Работа с писмени исторически документи и изображения. Формулиране на последици за българското общество от стопанския напредък през Възраждането. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно	
чорбаджии, **читалище**	Самостоятелно търсене на информация чрез ИКТ по зададена тема. Обясняване на основни исторически понятия. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно	
	Самостоятелно търсене на информация чрез ИКТ по зададена тема. Обясняване на основни исторически понятия. Даване на примери за „европеизация“ в българските градове, облекло, празници. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Самооценяване	
	Установяване на синхронност или асинхронност между събития. Създаване на писмен исторически текст. Формулиране на изводи и обобщения.	Писмено Оценяване на самостоятелното учене	

1	2	3	4	5	6
10	XI	**Българската култура през Възраждането**	НЗ 1 уч. час		**Дава примери** за промени в духовния живот на българите в резултат на европейското културно влияние: издаване на вестници и списания, поява на театрални трупи, хорове, оркестри и др. **Свързва** възрожденски творци с техните произведения (Добри Чинтулов, Христо Ботев, Любен Каравелов, Иван Вазов). **Разпознава** образци на българската възрожденска живопис и архитектура.
11	XI	**Какво научихте за... Българското възраждане**		ОП 1 уч. час	**Познава** значими исторически събития от епохата на Българското възраждане. **Установява** синхронност или асинхронност между събития и личности. **Използва** хронологични и пространствени ориентири при описание на исторически събития. **Извлича** информация от писмени документи, историческа карта и изображения.
11	XI	**Какво научихте за... Българското възраждане**		ОП 1 уч. час	**Познава** значими исторически събития от епохата на Българското възраждане. **Установява** синхронност или асинхронност между събития и личности. **Използва** хронологични и пространствени ориентири при описание на исторически събития. **Извлича** информация от писмени документи, историческа карта и изображения.
12	XII	**Проверете наученото за... Българското възраждане (XVIII – XIX в.) Тест – тематичен контрол**		К 1 уч. час	Изпълняват се задачи за контрол и оценка на знания, умения и компетентности.
13	XII	**Възникване на българския национален въпрос**	НЗ 1 уч. час		**Разбира** възникването на българския национален въпрос като резултат от решенията на Берлинския конгрес от 1878 г. **Използва** хронологични и пространствени ориентири при описание на исторически събития.
13	XII	**Изграждане на Княжество България**	НЗ 1 уч. час		**Познава** основни идеи на либерали и консерватори за устройството на България. **Представя** устройството на Княжество България според Търновската конституция. **Разграничава** видовете власти и техните институции. **Изброява** основни права и задължения на българските граждани според Търновската конституция.
14	XII	**Търновската конституция**		У 1 уч. час	**Представя** устройството на Княжество България според Търновската конституция. **Изброява** основни права и задължения на българските граждани според Търновската конституция.
14	XII	**Съединението на Източна Румелия с Княжество България и неговата защита**	НЗ 1 уч. час		**Представя** последици от Съединението на Източна Румелия с Княжество България. **Посочва** примери за идеи, свързани с конкретни исторически личности.

7	8	9	10
	Самостоятелно търсене на информация чрез ИКТ по зададена тема. Даване на примери за европейски влияния върху българската култура през Възраждането. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Оценяване на самостоятелното учене	
	Работа с текст от учебника, учебната тетрадка и ел. вариант на учебника. Извличане и интерпретиране на информация от различни по вид исторически източници, вкл. и с помощта на ИКТ.	Устно Писмено Оценяване на самостоятелното учене	
	Извличане и интерпретиране на информация от различни по вид исторически източници, вкл. и с помощта на ИКТ. Създаване на исторически текст със зададени опори.	Устно Писмено Оценяване на самостоятелното учене	
	Самостоятелна работа върху задачи за проверка и контрол.	Писмено	
ревизия, **български национален въпрос,** берат, институция	Обясняване на основни исторически понятия. Различаване на причини и последици за Кресненско-Разложкото въстание. Характеризиране на различните форми на съпротива срещу решенията на Берлинския конгрес. Аргументиране на лично мнение.	Устно	
държавни институции, конституция, граждански права, политическа партия, Народно събрание, **изпълнителна власт,** Министерски съвет, **законодателна власт, съдебна власт, парламентарни избори, опозиция**	Описване възникването и функциите на основните държавни институции. Обясняване на основни исторически понятия. Посочване на примери за идеи, свързани с конкретни исторически личности. Описание на живота на исторически личности. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Писмено	
	Извличане на информация от различни по вид писмени исторически документи. Формулиране на изводи и аргументиране на лично мнение.	Устно Оценяване на самостоятелното учене	
конак, „Европейски концерт“	Различаване и описване на причини и последици за Съединението. Извличане на информация от писмени документи, изображения и историческа карта. Самостоятелно търсене на информация чрез ИКТ по зададени показатели. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Писмено Самооценяване	

1	2	3	4	5	6
15	I	**България в края на XIX век**	НЗ 1 уч. час		**Дава примери** за модернизацията и ги свързва с български държавници (Стефан Стамболов, Константин Стоилов). **Описва** живота на исторически личности. **Познава** идеи за значими обществени промени.
15	I	**Поява на политическите партии в Княжество България**		У 1 уч. час	**Познава** основни идеи на либерали и консерватори за устройството на България. **Различава** видове исторически източници. **Извлича** информация от писмени документи и схеми.
16	I	**Българите извън пределите на свободната държава**	НЗ 1 уч. час		**Описва** основни моменти от освободителното движение на българите в Македония и Одринско. **Описва** живота на исторически личности. **Посочва примери** за идеи, свързани с конкретни исторически личности.
16	I	**Тест: България след Освобождението до края на XIX век**		К 1 уч. час	Изпълняват се задачи за контрол и оценка на знания и умения.
17	I	**Признаване на Независимостта на България**	НЗ 1 уч. час		**Обяснява** значението на обявяването на Независимостта през 1908 г. във вътрешно- и външнополитически аспект. **Описва** и **обяснява** политически промени по зададени показатели. **Установява** синхронност или асинхронност между събития и личности.
17	I	**Войни за национално обединение (1912 – 1918 г.)**	НЗ 1 уч. часа		**Открива** причини и последици от Балканските войни и Първата световна война. **Разпознава** елементи на понятието „национална катастрофа“ чрез примера на България. **Търси** и **подбира** информация чрез ИКТ и различни исторически източници за участието на българи във войните за национално обединение.
18	I	**Българската бойна слава във войните за национално обединение**		ПД 1 уч. час	**Извлича** информация от писмени документи, карти и изображения. **Създава** кратък писмен отговор на исторически въпрос със зададени опори.
18	II	**България в периода между двете световни войни**	НЗ 1 уч. час		**Дава примери** за вътрешнополитически конфликти и противопоставяния през 20-те – 30-те години на XX век. **Описва** и **обяснява** политически промени по зададени показатели.
19	II	**България в годините на Втората световна война**	НЗ 1 уч. час		**Обяснява** избора и действията на България по време на Втората световна война. **Проследява** с помощта на карта промените в границите на България от 1878 г. до 1940 г.
19	II	**Спасяването на българските евреи**		У 1 уч. час	**Разбира** значението на действията за спасяване на българските евреи през Втората световна война.

7	8	9	10
русофоби, русофили, **преврат,** абдикация, Наместничество, Регентство, протекционизъм	Описване на формата на държавно управление и на институциите на Княжество България. Установяване на синхронност или асинхронност между събития и личности. Систематизиране на информация в таблица. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Писмено Оценяване на самостоятелното учене	
	Описване и обясняване на стопански и политически възгледи за развитието на България. Разпознаване на идеи за значими обществени промени.	Устно Писмено	
семинария, сръбска пропаганда, бежанци	Различаване на причини и последици за Илинденско-Преображенското въстание. Посочване на примери за идеи, свързани с конкретни исторически личности. Разчитане на историческа карта. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Писмено	
	Самостоятелна работа върху задачи за проверка и контрол.	Писмено	
партизанщина, Младотурска революция, манифест	Описване на формата на държавно управление и институциите на Царство България. Описване на живота на исторически личности. Извличане на информация от разнообразни исторически източници. Създаване на кратък писмен отговор на исторически въпрос. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Писмено	
примирие, капитулация, **национална катастрофа,** неутралитет	Различаване на причини и последици за участието на България в Балканските войни и в Първата световна война. Извличане на информация от разнообразни исторически източници. Създаване на кратък писмен отговор на исторически въпрос. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Писмено	
	Изготвяне на кратък исторически текст и доклад. Обясняване на основни исторически понятия.	Писмено Оценяване на самостоятелното учене Формиращо	
комунисти, съсловна теория, **референдум, авторитарна власт**	Обясняване на белези на авторитарната власт в България. Описване на идеи за значими обществени промени. Посочване на примери за идеи, свързани с конкретни исторически личности. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Писмено Формиращо	
депортиране, партизани	Извличане на информация от писмени документи, карти и изображения. Различаване на причини и последици за участието на България във Втората световна война. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Самооценяване	
	Извличане на информация от писмени исторически документи. Откриване на различия или съвпадения при описание на едни и същи събития в различни исторически източници.	Устно Писмено	

1	2	3	4	5	6
20	II	**Тест: България от началото на XX век до края на Втората световна война**		К 1 уч. час	Изпълняват се задачи за контрол и оценка на знания и умения
20	II	**Развитие на българското стопанство след Освобождението**	НЗ 1 уч. час		**Посочва** елементи на стопанска модернизация на България. **Търси** и **подбира** информация чрез ИКТ за модернизацията на българското стопанство.
21	II	**Модернизация на българското общество**	НЗ1 уч. час		**Разпознава** европейски белези в бита и ежедневието на българите: облекло, храна, навици, развлечения. **Търси** и **подбира** информация чрез ИКТ за модернизацията на българското общество.
21	II	**Българската култура след Освобождението**	НЗ 1 уч. час		**Посочва примери** за напредъка на българското образование и наука. **Свързва** български творци и произведения в областта на литературата, изкуството и архитектурата с европейски културни течения.
22	III	**Как да съставим модел на своето родословно дърво**		ПД 1 уч. час	**Определя** принадлежност към общност въз основа на езика и религията. **Дава примери** за устойчивост и промени в начина на живот през различните исторически епохи.
22	III	**Какво научихте за... България след Освобождението до края на Втората световна война**		ОП 1 уч. час	**Познава** значими исторически събития от епохата след Освобождението до Втората световна война. **Установява** синхронност или асинхронност между събития и личности. **Описва** форми на държавно управление и институции. Разграничава видовете власти. **Обяснява** основни исторически понятия. **Извлича** информация от писмени документи, историческа карта и изображения.
23	III	**Какво научихте за... България след Освобождението до края на Втората световна война**		ОП 1 уч. час	**Познава** значими исторически събития от епохата след Освобождението до Втората световна война. **Установява** синхронност или асинхронност между събития и личности. **Описва** форми на държавно управление и институции. Разграничава видовете власти. **Обяснява** основни исторически понятия. **Извлича** информация от писмени документи, историческа карта и изображения.
23	III	**Проверете наученото за... България след Освобождението до края на Втората световна война Тест – тематичен контрол**		К 1 уч. час	Изпълняват се задачи за контрол и оценка на знания, умения и компетентности.
24	III	**Промяна в политическата система**	НЗ 1 уч. час		**Проследява** промени в политическото развитие на България, настъпили след Втората световна война. **Дава примери** за нарушаване на граждански права от комунистическия режим.

7	8	9	10
	Самостоятелна работа върху задачи за проверка и контрол.	Писмено	
държавен монопол, кооперация	Извличане на информация от писмени исторически документи, изображения, статистически данни. Описване и обясняване на стопански промени по зададени показатели. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Писмено	
миграция	Извличане на информация от писмени исторически документи, изображения, статистически данни. Описване и обясняване на обществени промени по зададени показатели. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Писмено	
символизъм	Извличане на информация от писмени исторически документи, изображения, статистически данни. Описване и обясняване на културни и духовни промени по зададени показатели. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Самооценяване	
	Съставяне на модел на родословно дърво. Систематизиране на информация в таблица. Формулиране на показатели за систематизиране на информация.	Устно Писмено	
	Работа с текст от учебника, учебната тетрадка и ел. вариант на учебника. Извличане и интерпретиране на информация от различни по вид исторически източници, вкл. и с помощта на ИКТ.	Устно Писмено Оценяване на самостоятелното учене	
	Извличане и интерпретиране на информация от различни по вид исторически източници, вкл. и с помощта на ИКТ. Създаване на исторически текст със зададени опори.	Устно Писмено Оценяване на самостоятелното учене	
	Самостоятелна работа върху задачи за проверка и контрол.	Писмено	
	Описване на промени във формата на държавно управление и институциите. Описване и обясняване на политически промени по зададени показатели. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно	

1	2	3	4	5	6
24	III	**Установяване на тоталитарно управление**	НЗ 1 уч. часа		**Познава** основни характеристики на тоталитарната държава. **Дава примери** за нарушаване на граждански права от комунистическия режим. **Дава примери** за ролята на СССР във външната политика на България през втората половина на XX век. **Описва** характерни белези на култа към личността.
25	III	**Пропагандата в българското тоталитарно общество**		У 1 уч. час	**Описва** чрез изображения и паметници от периода характерни белези на култа към личността.
25	III	**България в Източния блок**	НЗ 1 уч. час		**Дава примери** за ролята на СССР във външната политика на България през втората половина на XX век.
26	IV	**Икономически промени в селото и града**	НЗ 1 уч. час		**Обяснява** стопански промени, настъпили при комунистическия режим.
26	IV	**Българското общество (1944 – 1989 г.)**	НЗ 1 уч. час		**Посочва** нововъведения, подобрили бита на хората. **Разбира** причините за миграции от селото към града.
27	IV	**Децата и младежите в тоталитарното общество**		У 1 уч. час	**Разбира** ролята на пропагандата сред децата и младежите.
27	IV	**Българската култура през втората половина на XX век**	НЗ 1 уч. час		**Посочва** приноси на България в европейското и световното културно наследство. **Търси** и **подбира** по зададени показатели чрез ИКТ информация за световноизвестни български творци.
28	IV	**Какво научихте за... България след Втората световна война до 1989 г.**		ОП 1 уч. час	**Познава** значими исторически събития от епохата след Втората световна война до 1989 г. **Описва** форми на държавно управление и институции. **Описва** и **обяснява** стопански, политически и духовни промени по зададени показатели. **Обяснява** основни исторически понятия и посочва примери за тях. **Извлича** информация от писмени документи, историческа карта и изображения.
28	IV	**Какво научихте за... България след Втората световна война до 1989 г.**		ОП 1 уч. час	**Познава** значими исторически събития от епохата след Втората световна война до 1989 г. **Описва** форми на държавно управление и институции. **Описва** и **обяснява** стопански, политически и духовни промени по зададени показатели. **Обяснява** основни исторически понятия и посочва примери за тях. **Извлича** информация от писмени документи, карта и изображения.

7	8	9	10
тоталитарно управление, пропаганда, култ към личността, комунистически режим	Извличане и интерпретиране на информация от различни по вид исторически източници, вкл. и с помощта на ИКТ. Описване и обясняване на политически промени по зададени показатели. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Писмено Оценяване на самостоятелното учене	
	Извличане и интерпретиране на информация от различни по вид исторически източници. Формулиране на изводи за ролята на пропагандата в тоталитарното общество в България. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Оценяване на самостоятелното учене	
федерация, Коминформбюро, **Източен блок, НАТО**	Установява синхронност или асинхронност между събития и личности. Използва хронологични и пространствени ориентири при описание на исторически събития. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Писмено	
аграрна реформа, трудовокооперативни земеделски стопанства, пазарни принципи, национализация, индустриализация	Извличане и интерпретиране на информация от различни по вид исторически източници. Описване и обясняване на икономически промени по зададени показатели. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Оценяване на самостоятелното учене	
етническа общност	Извличане и интерпретиране на информация от различни по вид исторически източници и статистически данни. Описване и обясняване на обществени промени по зададени показатели. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Писмено	
	Извличане и интерпретиране на информация от различни по вид писмени исторически документи и изображения. Формулиране на изводи за обществените ограничения и контрол по време на тоталитарния режим.	Писмено Устно	
цензура	Извличане и интерпретиране на информация от различни по вид исторически източници и статистически данни. Описване и обясняване на културни и духовни промени по зададени показатели. Създаване на PPT презентации. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Оценяване на самостоятелното учене	
	Работа с текст от учебника, учебната тетрадка и ел. вариант на учебника. Извличане и интерпретиране на информация от различни по вид исторически източници, вкл. и с помощта на ИКТ.	Устно Писмено Оценяване на самостоятелното учене	
	Извличане и интерпретиране на информация от различни по вид исторически източници, вкл. и с помощта на ИКТ. Създаване на исторически текст със зададени опори.	Устно Писмено Оценяване на самостоятелното учене	

1	2	3	4	5	6
29	V	**Проверете наученото за... България след Втората световна война до 1989 г. Тест – тематичен контрол**		К 1 уч. час	Изпълняват се задачи за контрол и оценка на знания, умения и компетентности.
29	V	**Краят на комунистическия режим и началото на демокрацията**	НЗ 1 уч. час		**Описва** прехода към многопартийна политическа система. **Свързва** видовете власти в съвременна България с институциите, които ги представляват. **Изброява** основни права и отговорности на гражданите според Конституцията на Република България.
30	V	**Как да проведем анкета относно събития и процеси от близкото минало**		ПД 1 уч. час	**Описва** и **обяснява** стопански, политически и духовни промени по зададени показатели. **Търси** и **подбира** информация чрез ИКТ по зададени показатели.
30	V	**България и обединяваща се Европа**	НЗ 1 уч. час		**Разбира** значението на присъединяването на България към НАТО и Европейския съюз.
31	V	**Българинът – гражданин на България и на света**	НЗ1 уч. час		**Дава примери** за промени в ежедневието на българите. **Разбира** положителната роля на новите технологии.
31	V	**Културно развитие на съвременна България**	НЗ 1 уч. час		**Дава примери** за българско културно присъствие по света. **Представя** чрез примери влиянието на съвременната глобална култура върху българската. **Представя** чрез средствата на ИКТ българи със световни постижения в различни области.
32	V	**Какво научихте за... България след 1989 г.**		ОП 1 уч. час	**Познава** значими исторически събития от епохата след 1989 г. до началото на XXI век. **Познава** основни държавни институции и техните функции. **Описва** и **обяснява** стопански, политически и духовни промени по зададени показатели. **Назовава** основни права и задължения на българските граждани според Конституцията на Република България. **Извлича** информация от писмени документи, историческа карта и изображения.
32	V	**Какво научихте за... България след 1989 г.**		ОП 1 уч. час	**Познава** значими исторически събития от епохата след 1989 г. до началото на XXI век. **Познава** основни държавни институции и техните функции. **Описва** и **обяснява** стопански, политически и духовни промени по зададени показатели. **Назовава** основни права и задължения на българските граждани според Конституцията на Република България. **Извлича** информация от писмени документи, историческа карта и изображения.
33	VI	**Проверете наученото за... България след 1989 г. Тест – тематичен контрол**		К 1 уч. час	Изпълняват се задачи за контрол и оценка на знания, умения и компетентности.

7	8	9	10
	Самостоятелна работа върху задачи за проверка и контрол.	Писмено	
„перестройка“, пазарна икономика, политически плурализъм	Извличане и интерпретиране на информация от различни по вид исторически източници и изображения. Описване и обясняване на политически промени по зададени показатели. Разграничаване на видовете власти. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Писмено	
	Самостоятелно провеждане на анкета. Събиране и обработване на информация по зададени опори.	Оценяване на самостоятелното учене Самооценяване	
Европейски съюз, Съвет на Европа, Европейски съвет, Европейска комисия	Извличане и интерпретиране на информация от различни по вид исторически източници и изображения, включително с ИКТ. Създаване на кратък писмен отговор на исторически въпрос със зададени опори. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Писмено	
гражданско общество, европейски ценности, популизъм, ЮНЕСКО	Извличане и интерпретиране на информация от различни по вид исторически източници и изображения, включително с ИКТ. Създаване на PPT. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Оценяване на самостоятелното учене	
арт инсталация, графити, лингвист	Извличане и интерпретиране на информация от различни по вид исторически източници и изображения, включително с ИКТ. Създаване на PPT. Решаване на задачи от учебната тетрадка и електронния вариант на учебника.	Устно Оценяване на самостоятелното учене	
	Работа с текст от учебника, учебната тетрадка и ел. вариант на учебника. Извличане и интерпретиране на информация от различни по вид исторически източници, вкл. и с помощта на ИКТ.	Устно Писмено	
	Извличане и интерпретиране на информация от различни по вид исторически източници, вкл. и с помощта на ИКТ. Създаване на исторически текст със зададени опори.	Устно Писмено	
	Самостоятелна работа върху задачи за проверка и контрол.	Писмено	

1	2	3	4	5	6
33	VI	**Какво научихте за... българите и България**		ГП 1 уч. час	**Познава** значими исторически събития от Българското възраждане до началото на XXI век. **Описва** форми на държавно управление. **Познава** основни държавни институции и техните функции. **Разграничава** видовете власти. **Извлича** информация от писмени документи, историческа карта и изображения.
34	VI	**Какво научихте за... българите и България**		ГП 1 уч. час	**Познава** значими исторически събития от Българското възраждане до началото на XXI век. **Установява** синхронност или асинхронност между събития и личности. **Описва** и обяснява стопански, политически и духовни промени по зададени показатели. **Назовава** основни права и задължения на българските граждани според Конституцията на Република България. **Извлича** информация от писмени документи, историческа карта и изображения.
34	VI	**Какво научихте за... българите и България**		ГП 1 уч. час	**Познава** значими исторически събития от Българското възраждане до началото на XXI век. **Използва** хронологични и пространствени ориентири при описание на исторически събития. **Обяснява** основни исторически понятия и посочва примери за тях. **Различава** причини и последици за значими събития. **Извлича** информация от писмени документи, историческа карта и изображения.
35	VI	**Какво научихте за... българите и България от XVIII до началото на XXI век Тест – изходящо равнище**		К 1 уч. час	Изпълняват се задачи за контрол и оценка на знания, умения и компетентности.
35	VI	**Виртуално пътешествие – България през Модерната епоха: култура, общество, предизвикателства**		ГП 1 уч. час	Преговор на изученото в 7. клас с помощта на ИКТ.
36	VI	**Посещение на паметници и архитектурни резервати, музеи и архиви.**		1 уч. час	
36	VI	**Работа в библиотека**		1 уч. час	

7	8	9	10
	Работа с текст от учебника, учебната тетрадка и ел. вариант на учебника. Извличане и интерпретиране на информация от различни по вид исторически източници, вкл. и с помощта на ИКТ.	Устно Писмено Формиращо	
	Извличане и интерпретиране на информация от различни по вид исторически източници, вкл. и с помощта на ИКТ. Създаване на исторически текст със зададени опори.	Устно Писмено Формиращо	
	Извличане и интерпретиране на информация от различни по вид исторически източници, вкл. и с помощта на ИКТ. Описание на характерни паметници на националната култура. Откриване на влияния между различни култури.	Устно Писмено Формиращо	
	Самостоятелна работа върху задачи за проверка и контрол.	Писмено	
	Учениците търсят самостоятелно информация в интернет и представят избрана от тях част от историята на съвременната епоха. Разработване на проекти с междупредметни връзки.	Оценяване на самостоятелното учене	

МЕТОДИЧЕСКИ НАСОКИ И РАЗРАБОТКИ НА УРОЦИТЕ

ТЕМА 1: НОВОТО ВРЕМЕ И БЪЛГАРИТЕ – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Особености на епохата на Новото време 2. Османската империя и българите през XVIII в. а) разруха на османския държавен ред б) промени в живота на българите през XVIII в. 3. Българското възраждане а) характеристика на Българското възраждане б) периодизация на Българското възраждане 4. Епохата на Танзимата в Османската империя а) реформи в управлението на Османската империя б) освобождението на сърби и гърци от османска власт 5. Източният въпрос и Кримската война а) същност на „Източния въпрос“ б) последиците от Кримската война
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – използват хронологични и пространствени ориентири; – разпознават основни характеристики на Българското възраждане; – познават понятията *модернизация, Българско възраждане, реформа, Велики сили.*
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се знанията за: – Историята като наука за миналото – Историческата периодизация – епоха на Новото време, епоха на Българското възраждане – Линията на времето
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятията *Ново време,* **Българско възраждане,** *модернизация, реформа, Източен въпрос.* Изяснява се същността на Новото време и Българското възраждане, периодизация, начало и край. Представя се Българското възраждане като преход на българското общество към Новото време. Обяснява се същността на Източния въпрос, противоборството между великите сили за съдбата на Османската империя, както и мястото на българите в Източния въпрос.

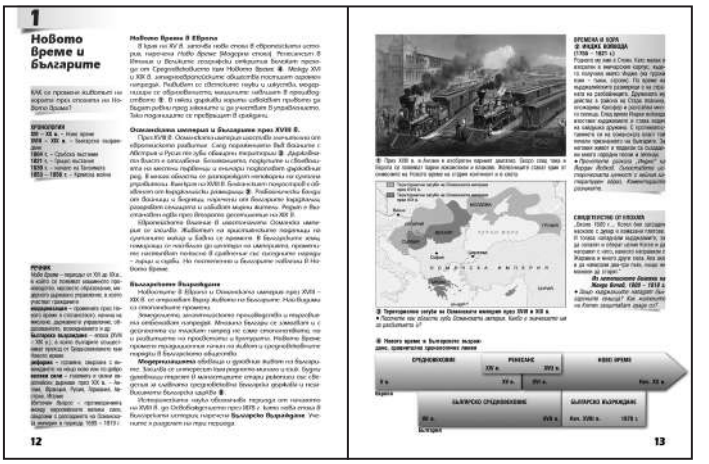

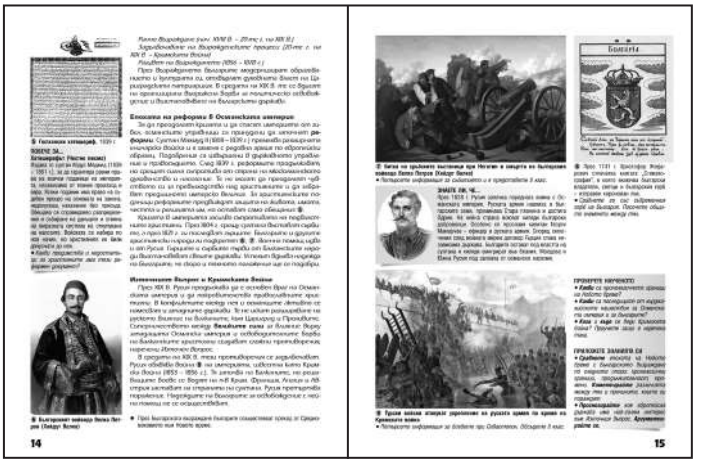

Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически карти, линия на времето, изображения, статистически данни и рубриката „Времена и хора“
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 1
Задачи за контрол	Задача от „Приложете знанията си“

ТЕМА 2: ПЪРВИТЕ НАРОДНИ БУДИТЕЛИ – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Векът на Просвещението а) просвещенските идеи в Европа б) влиянието на Просвещението в Османската империя 2. Паисий Хилендарски – животописни сведения а) родно място и замонашаване б) събиране на сведения за българското минало

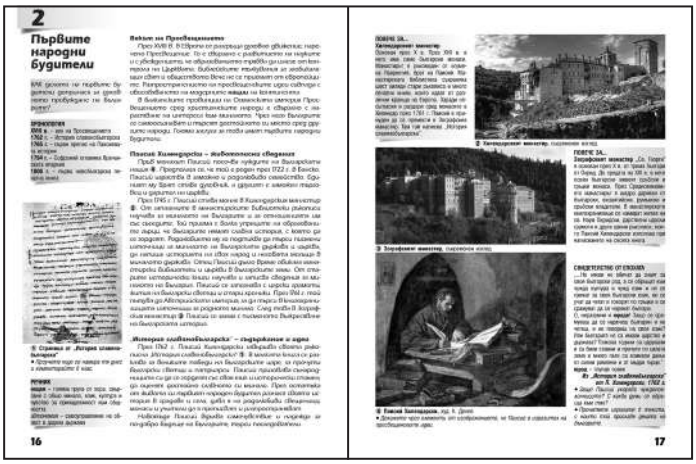

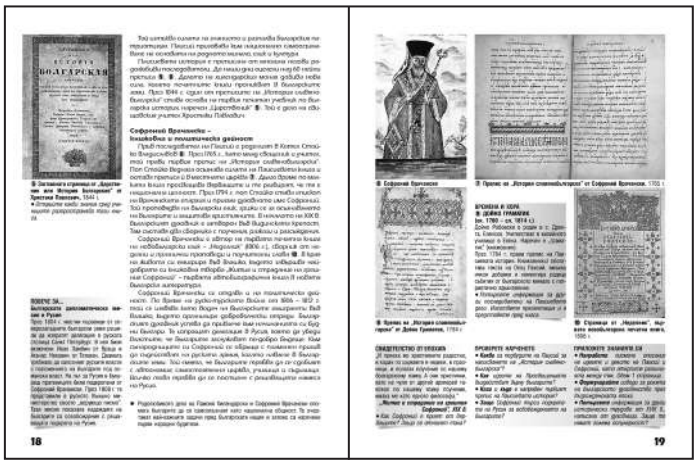

	3. „История славянобългарска“ – съдържание и идеи а) възкресяване на българското минало б) разпространение и влияние 4. Софроний Врачански – книжовна и политическа дейност а) продължител на Паисиевото дело б) политически водач на българската нация
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – познават обновителните и духовни процеси в българското общество; – познават делото на Паисий Хилендарски и Софроний Врачански; – представят първите политически изяви на българите в Ново време.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се знанията и уменията за: – Ролята на народните будители през възрожденската епоха – Мястото на Паисий Хилендарски и Софроний Врачански в българската история – Работа с исторически източници и изображения.
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятията **нация** и *автономия*. Характеризира се епохата на Просвещението в Европа и влиянието ѝ върху балканските народи, намиращи се под османска власт. Поставя се акцент върху живота и делото на Паисий Хилендарски и мястото му като пръв народен будител. Изясняват се идеите в „История славянобългарска“. Поставят се акцент върху Софроний Врачански като духовник и книжовник. Изтъква се и ролята му като политически водач на българската нация.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически източници от рубриката „Свидетелство от епохата“, изображения и рубриката „Повече за“.

Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи 1, 2, 3 от Работен лист № 2
Задачи за контрол	Задача от „Приложете знанията си“

ТЕМА 3: НОВОТО БЪЛГАРСКО УЧИЛИЩЕ – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Новото време изисква ново образование а) килийните училища б) нуждата от светски знания 2. Елино-българските училища 3. Взаимните училища а) Петър Берон и Рибния буквар б) Габровското взаимно училище (1835 г.) в) първите девически училища 4. Класни училища, гимназии, специализирани училища а) първото класно училище б) Болградската гимназия в) европейското влияние върху възрожденската просвета
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – разбират необходимостта от светско образование през възрожденската епоха; – разбират и описват степените на възрожденската просвета – килийни училища, елино-български училища, взаимни училища, класни училища, гимназии; – познават значимите просветни фигури от епохата – П. Берон, В. Априлов, Н. Рилски, Н. Геров и др.; – познават понятията *светско образование, взаимен метод, интелигенция*.

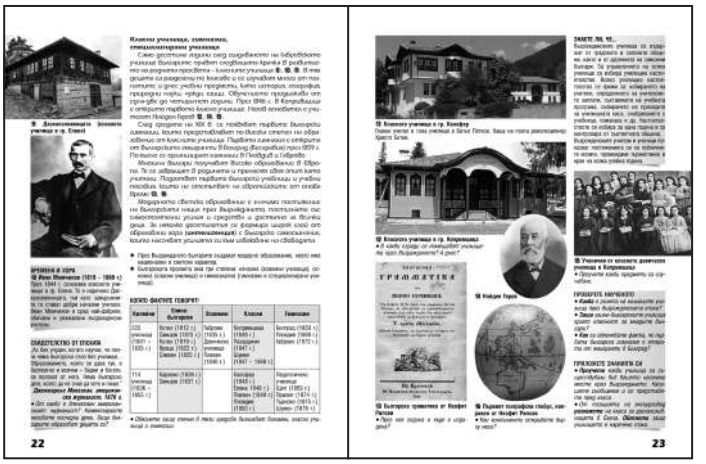

Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Извличане на информация от исторически източници – Извличане на информация и анализ на изображения – Работа с информация от сравнителна таблица
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятията – *светско образование, взаимен метод, интелигенция*. Изгражда се представа за просветния подем сред българите през възрожденската епоха. Изясняват се степените на възрожденската образователна система. Изтъква се самоорганизацията на българското общество в просветната област. Поставя се акцент върху европейското влияние при формиране на българската интелигенция.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически карти, изображения и рубриката „Личност от епохата“, „Знаете ли, че...“
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи 1, 2, 3, 4 от Работен лист № 3
Задачи за контрол	Задача от „Приложете знанията си“

ТЕМА: КАК ДА ИЗРАБОТИМ КРАТЪК И РАЗШИРЕН ПЛАН НА УРОК – УРОК УПРАЖНЕНИЕ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Изясняване на целите на урока 2. Основни дейности и стъпки за изработване на кратък план 3. Примерен модел на кратък план на урока „Българите и Новото време“ 4. Основни дейности и стъпки за изработване на разширен план 5. Примерен модел на разширен план на урока „Българите и Новото време“ 6. Изработване на кратък и разширен план на урока „Новото българско училище“.
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – четат внимателно текста на уроците „Българите и Новото време“ и „Новото българско училище“ и разделят на части съдържанието им; – формулират подходящи наименования; – извеждат различни по значение детайли от урока; – познават понятията, свързани с уроците „Българите и Новото време“ и „Новото българско училище“.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се знанията за: – Историческата периодизация – епоха, век, година – Линията на времето – Разнообразните източници на историята – Разчитане на таблица
Съдържателни акценти	Изясняват се правилата за съставяне на кратък и разширен план на урок. Изясняват се сродните на историята науки.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с текстове, изображения и разнообразна историческа информация, систематизирана информация в таблица.
Допълнителни дейности	Изработване на кратък и разширен план на друг урок по избор на учениците
Допълнителни задачи	

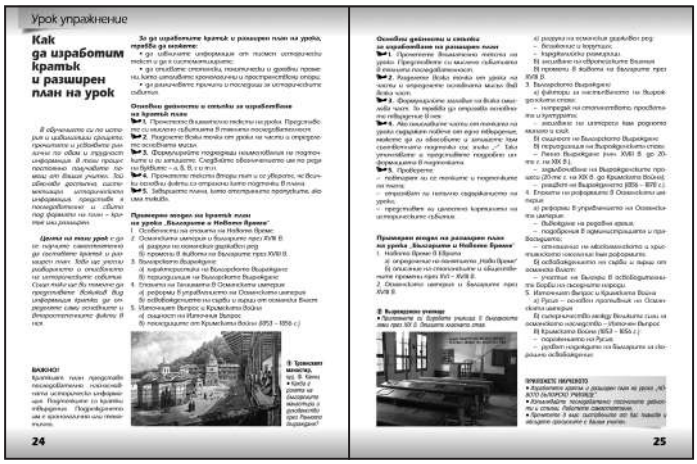
Урок упражнение

Как да изработим кратък и разширен план на урок

24 25

Задачи за контрол	Оценяване на самостоятелната работа

ТЕМА 4: ДВИЖЕНИЕ ЗА НЕЗАВИСИМА ЦЪРКВА – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Причини за църковното движение а) съдбата на Търновската патриаршия б) българите и гръцките владици през XVIII в. 2. Първи сблъсъци с Патриаршията а) врачанските събития (1824 г.) б) търновските събития (1838 г.) 3. Цариград – център на църковното движение а) прошенията на Неофит Бозвели и Иларион Макариополски б) храмът „Св. Стефан“ (1849 г.) 4. Българският Великден (3 април 1860 г.) а) прогонване на гръцките владици от българските епархии б) великите сили и църковния въпрос 5. Създаване на Българската екзархия а) султанският ферман (1870 г.) б) църковно-народният събор и избор на пръв екзарх

Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – представят действията на българите за извоюване на църковна независимост; – разбират национално-политическия характер на църковното движение; – представят ролята на най-крупните духовни и светски водачи на движението за независима църква; – познават понятията – *прошения, ферман, Екзархия*.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Извличане на информация от исторически източници – Разчитане на историческа карта – Извличане на информация от изображения
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятията *прошения, ферман, Екзархия*. Изгражда се представа за причините, довели до надигането на българите срещу гръцката духовна власт. Изясняват се усилията на българите в борбата за самостоятелна национална църква. Обяснява се, че църковната борба е борба за признание на българската нация в рамките на Османската империя и че ферманът от 1870 г. очертава в голяма степен българските етнически граници.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – исторически източници, работа с историческа карта, изображения и рубриките „Времена и хора“, „Знаете ли, че...“, „Повече за...“
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи 1, 2, 3, 4 от Работен лист № 4
Задачи за контрол	Задача от „Приложете знанията си“

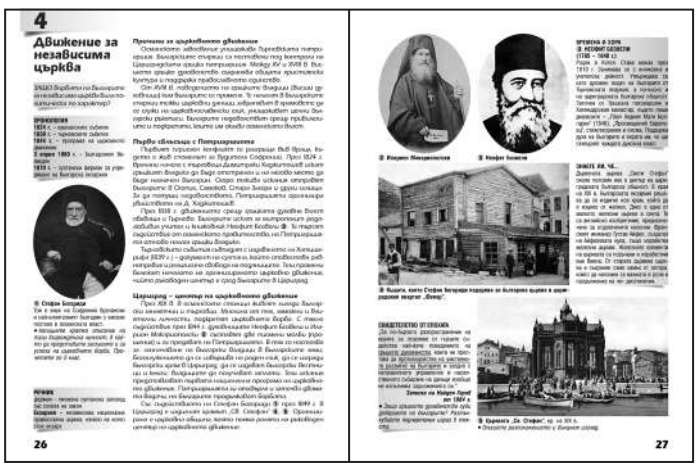
4 Движение за независима църква

26 27

28 29

ТЕМА 5: НАЧАЛО НА ОРГАНИЗИРАНО НАЦИОНАЛНООСВОБОДИТЕЛНО ДВИЖЕНИЕ – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Кримската война и българите 2. Свобода чрез реформи – организации на емигрантите а) „Старите“ – Добродетелната дружина и Одеското настоятелство б) Тайният комитет и идеята за турско-българска държава 3. Свобода чрез революция – Георги Раковски (1821 – 1867 г.) а) революционна дейност до Кримската война б) Първата българска легия и плановете на Раковски за освобождение 4. Подвигът на българските чети през 1867 – 1868 г. а) четите на Панайот Хитов и Филип Тотю б) четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – познават идеите и дейността на Георги Стойков Раковски като основоположник на организираното национлоосвободително движение; – разбират, че сред българското общество и политически активната емиграция съществуват и мирни идеи за решаване на българския въпрос – дуализъм със съседни държави и дори с Османска Турция, търсене на руска помощ и др.; – оценяват величието на саможертвата на четниците през 1867 – 1868 г.; – познават понятията *комитет, легия, национална революция*.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Извличане на информация от исторически източници – Извличане на информация от изображения на български политически дейци и революционери, литография за клетвата на четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа
Съдържателни акценти	Да се изгради представа, че след Кримската война българското възрожденско общество навлиза в нов етап на развитието си и в него се засилват настроенията за въоръжена съпротива срещу чуждата власт. Да се разграничат мирните и революционните идеи за решаване на българския въпрос, без да се слага отрицателна оценка на идеите на „старите“. Да се изтъкне саможертвата на четите през 1867 – 1868 г.

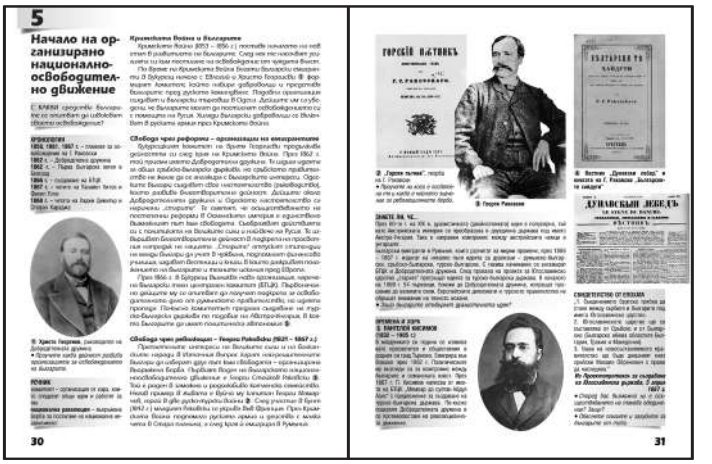

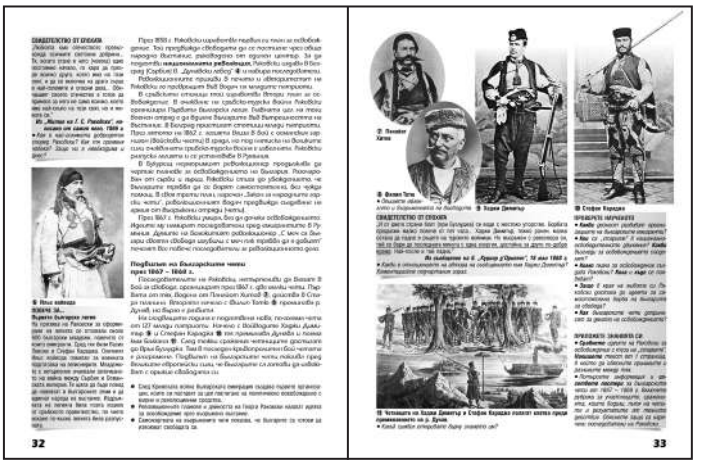

Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически източници, изображения и рубриките „Времена и хора“, „Знаете ли, че...“
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи 1, 2, 3, 4 от Работен лист № 5
Задачи за контрол	Задача от „Приложете знанията си“

ТЕМА 6: БЪЛГАРСКОТО НАЦИОНАЛНООСВОБОДИТЕЛНО ДВИЖЕНИЕ (1869 – 1875 г.) – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Любен Каравелов – „лична и национална свобода“ а) жизнен път б) революционна дейност – създаване на БРЦК

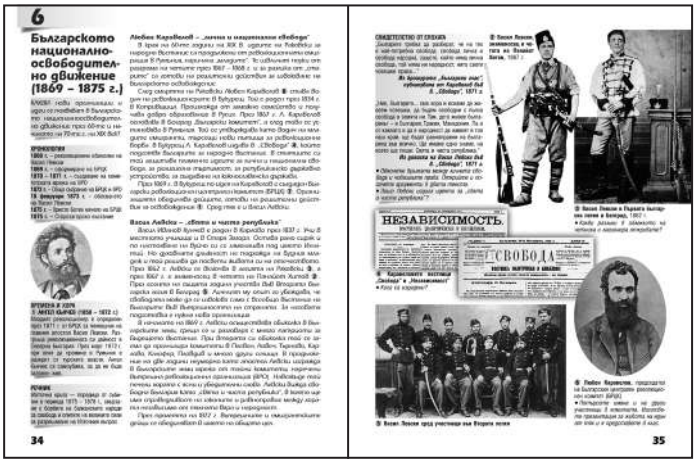

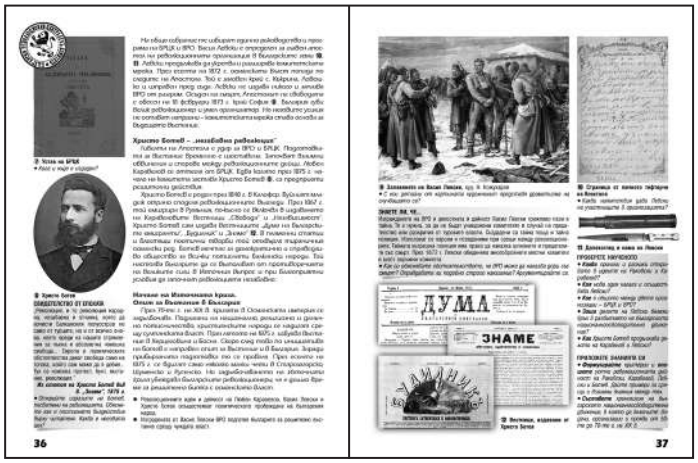

	2. Васил Левски – „чиста и свята република“ а) жизнен път б) участие в българските легии и четата на Панайот Хитов в) изграждане на ВРО 3. Христо Ботев – „незабавна революция“ а) жизнен път б) Ботевите вестници 4. Начало на Източната криза. Опит за въстание в България
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – познават причините за радикализирането на българите в Османската империя и готовността им да участват в бунтовнически действия; – описват основните идеи и дейността на Васил Левски, Любен Каравелов, Христо Ботев; – разбират ролята на БРЦК и ВРО в революционното движение.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Извличане на информация от исторически източници – „Свидетелство от епохата“ – Извличане на информация от изображения – картината на Н. Кожухаров „Залавянето на Васил Левски“

Съдържателни акценти	Да се разкрие ролята на Любен Каравелов като водещ идеолог на българската национална революция и създател на БРЦК. Да се проследят усилията на Васил Левски за изграждане на комитетска революционна мрежа в българските земи и да се подчертае ролята му на гениален организатор на националната революция. Да се представи публицистичната дейност на Христо Ботев и призивите му за незабавна революция срещу чуждата власт. Да се подчертае значението на революционните усилия, които предшестват националната революция през 1876 г.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически източници, изображения и рубриките „Времена и хора“, „Знаете ли, че...“
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ „Приложете знанията си
Допълнителни задачи	Задачи 1, 2, 3, 4 от Работен лист № 6
Задачи за контрол	Задача от „Приложете знанията си“

ТЕМА: КАК ДА НАПРАВИМ ПИСМЕНО ОПИСАНИЕ НА ИСТОРИЧЕСКА ЛИЧНОСТ – УРОК УПРАЖНЕНИЕ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Изясняване на ролята на личността в историята 2. Изясняване на целта на урока 3. Основни дейности и стъпки при описание на историческа личност 4. Примерен модел за описание на историческа личност 5. Съставяне на писмено описание на Георги Раковски на основата на показания модел за описание на историческа личност
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – четат внимателно опорния текст за описание на историческа личност; – проучват и усвояват основните стъпки и подстъпки за писмено описание на историческа личност; – запознават се с примерния модел за описание на историческа личност, посветен на Васил Левски; – познават понятията и работят с разнообразни източници на историческа информация.

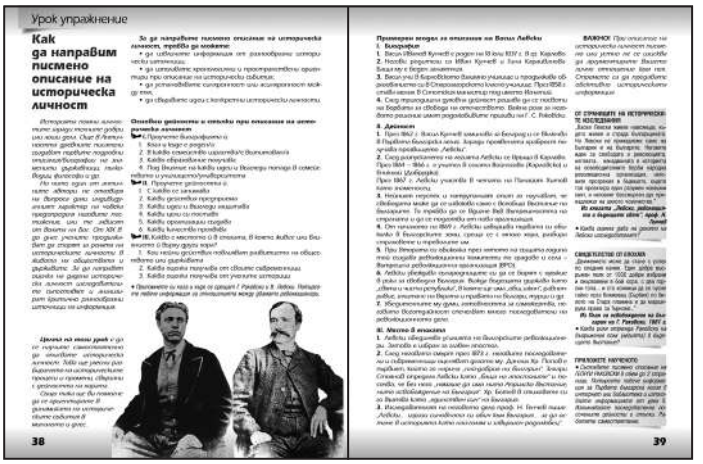
Урок упражнение

Как да направим писмено описание на историческа личност

38 39

Актуализиране на знания, умения	Актуализират се знанията за: – Ролята и мястото на Васил Левски в националноосвободителното движение през 60-те – 70-те г. на XIX в. – Идеите на големите български революционери – Разнообразните източници на историята – Мненията в историческата наука за големите български революционери
Съдържателни акценти	Изясняват се основните дейности и стъпки при писмено описание на историческа личност. Изясняват се изискванията за обективно представяне на историческа личност.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с текстове, изображения и разнообразна историческа информация
Допълнителни дейности	Изработване на писмено описание на Георги Раковски по зададения модел
Допълнителни задачи	
Задачи за контрол	Оценяване на самостоятелната работа

ТЕМА 7:
АПРИЛСКО ВЪСТАНИЕ 1876 г. – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Гюргевски революционен комитет а) задълбочаване на Източната криза б) план за въстание, революционни окръзи, апостоли 2. Подготовка на въстанието а) подготовката в революционните окръзи б) събранието на Оборище 3. Начало, ход и потушаване на въстанието а) развой на въстанието в революционните окръзи б) саможертвата на българските въстаници 4. Подвигът на Ботевата чета
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – представят подготовката, избухването и последиците от Априлското въстание (1876 г.); – познават решенията на Гюргевския революционен комитет, революционните окръзи и апостолите; – оценяват саможертвата на априлските въстаници; – разбират, че Априлското въстание е военно разбито, но постига политическата си цел – компрометира Османската империя пред Европа и поставя българския въпрос пред великите сили.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Извличане на информация от исторически източници – „Свидетелство от епохата“, историческа карта и др. – Извличане на информация от различни изображения – исторически картини, стенопис, военни артефакти и др.

7 Априлско Въстание 1876 г.

40 41

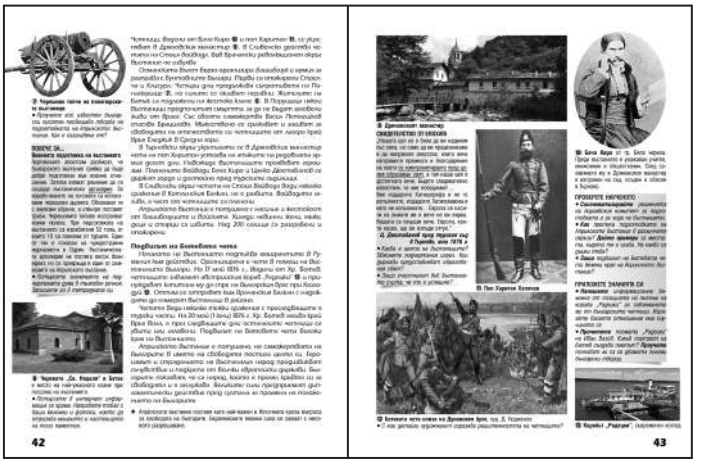
42 43

Съдържателни акценти	Да се представи Априлското въстание като най-голямата проява на българската национална революция. Да се проследи саможертвата на априлските въстаници в името на свободата на отечеството. Да се разбере, че Априлското въстание е една от най-светлите и героични страници от новата българска история.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически източници „Свидетелство от епохата“, изображения, текстове от рубриките „Повече за...“, „Знаете ли, че...“.
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ „Приложете знанията си
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 7
Задачи за контрол	Задача от „Приложете знанията си“

ТЕМА 8: РУСКО-ТУРСКАТА ВОЙНА (1877 – 1878 г.) И ОСВОБОЖДЕНИЕТО НА БЪЛГАРИЯ – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Освобождението на българите и европейската политика а) цивилизована Европа в защита на българите б) решенията на Цариградската конференция 2. Ход на Руско-турската война от 1877 – 1878 г. а) действията на Предния отряд б) боевете при Стара Загора, Шипка и Плевен в) преминаването на Стара планина и краят на войната 3. Участието на българите във войната а) боен път на Българското опълчение б) помощни действия 4. Санстефански договор и Берлински конгрес и договор
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – разбират, че след потушаването на Априлското въстание европейската общественост се надига в защита на страдащите българи; – описват хода и основните военни сражения в Руско-турската война (1877 – 1878 г.);
	– описват участието и героизма на българите във военните действия по време на Руско-турската война (1877 – 1878 г.) въз основа на информация от различни исторически източници; – разбират сложните отношения между Русия и великите сили в Източната криза.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Работа с историческа карта – Извличане на информация от исторически източници – Извличане на информация от изображения – исторически картини, фотографии и др.
Съдържателни акценти	Да се представи европейската реакция след жестокото потушаване на Априлското въстание. Да се проследят дипломатическите усилия за решаване на българския въпрос на Цариградската конференция. Да се представи развоят на Руско-турската война – хода и основните военни сражения в Руско-турската война (1877 – 1878 г.) и участието на българите в нея.

8
Руско-турската Война (1877 – 1878 г.) и освобождението на България
44
45

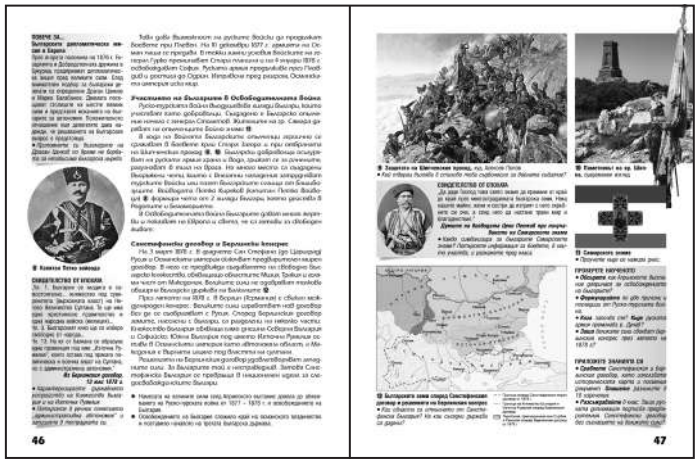
46
47

	Да се разбере, че Освобождението на България е най-крупното събитие в новата българска история и начало на третата българска държава.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с историческа карта, исторически източници („Свидетелство от епохата“) и изображения
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките и „Проверете наученото“, „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 8
Задачи за контрол	Задача от „Приложете знанията си“

ТЕМА: АПРИЛСКОТО ВЪСТАНИЕ (1876 г.) И РУСКО-ТУРСКАТА ВОЙНА (1877 – 1878 г.) – УРОК ЗА ПРАКТИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Изясняване на задачите в урока за практически дейности 2. Формулиране на подходящо заглавие за учебен филм 3. Запознаване със стъпките за съставяне на филмов сценарий 4. Представяне на готовия сценарий и оценяване на проектите 5. Запознаване със стъпките за оформяне на дописка за боевете край връх Шипка
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – познават подготовката, развоя и потушаването на Априлското въстание; – усвояват основните стъпки и действия за изпълнението на задачата за съставяне на филмов сценарий и вестникарска дописка

Урок за практически дейности

Априлското въстание (1876 г.) и Руско-турската война (1877 – 1878 г.)

48 49

	– познават понятията и работят с разнообразни източници на историческа информация.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се знанията и уменията за: – Подготовката, избухването и последиците от Априлското въстание (1876 г.) – Големите български революционери – Работа с разнообразни източници на историческа информация
Съдържателни акценти	Изясняват се основните дейности и стъпки при съставяне на филмов сценарий. Изясняват се изискванията за съставяне на дописка и изработване на макет на вестникарска страница по информация от различни източници.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с опорни текстове, изображения и разнообразна историческа информация
Допълнителни дейности	Изработване на филмов сценарий и вестникарска страница с дописка за боевете при връх Шипка
Допълнителни задачи	Могат да бъдат формулирани от учителя при изпълнението на задачите от урока за практически дейности.
Задачи за контрол	Контрол за изпълнението на задачи 1 и 2.

ТЕМА 9: СТОПАНСКИ ПРОМЕНИ ПРЕЗ XVIII – XIX в. – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Промени в земеделието а) поява на чифлици б) подобряване на земеделската техника 2. Българските занаятчии а) основни занаяти и центрове б) еснафските организации 3. Първите манифактури и фабрики 4. Търговия, пазари и панаири 5. Транспорт
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – свързват стопанските промени в българските земи с реформите в Османската империя; – разбират водещата роля на занаятите и търговията в стопанския подем в българските земи; – описват развитието на основните стопански сектори през епохата; – дават примери за ролята на стопанското развитие през Възраждането върху живота на българите.

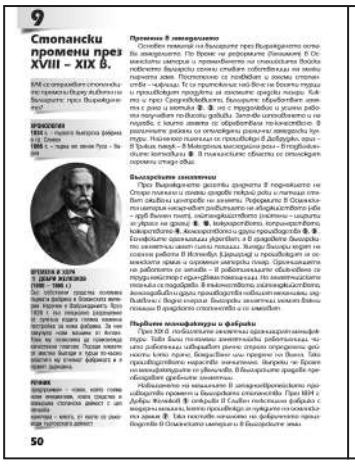

Актуализиране на знания, умения	Актуализират се знанията и уменията за: – Стопанското развитие на българските земи до началото на XVIII в. – Предприемчивостта на възрожденските българи – Извличане на информация от изображения – литографиите на Ф. Каниц за стопанския живот в българските земи.
Съдържателни акценти	Да се представят стопанските промени в българските земи през възрожденската епоха по различните сектори – земеделие, занаяти, търговия, транспорт. Да се подчертае ролята на българските предприемачи като Добри Желязков, братя Георгиеви и други за стопанските промени. Да се разбере, че българските земи се превръщат в най-просперяващото в стопански аспект място в Османската империя благодарение на трудолюбието на възрожденските българи.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически източници „Свидетелство от епохата“, изображения, текстове от рубриките „Времена и хора“, „Повече за...“, „Знаете ли, че...“.

Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 9
Задачи за контрол	Задача 2 от „Приложете знанията си“

ТЕМА 10: ПРОМЕНИ В БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО ПРЕЗ ВЪЗРАЖДАНЕТО – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Новата структура на българското общество 2. Обществените групи а) търговците б) занаятчиите в) интелигенцията г) селяните 3. Групата на чорбаджиите 4. Организиране на обществения живот а) местното самоуправление на българите – църковни и училищни настоятелства, читалища, дружества б) приобщаване към европейския свят
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – представят новите социални групи в българското възрожденско общество и тяхната роля за обществените промени; – разбират, че стопанските промени обуславят оформянето на пирамидално устроено общество, в което водеща роля имат представителите на зараждащата се българска буржоазия; – проследяват по схема как е устроено българското общество през възрожденската епоха; – разбират, че обществената организираност приобщава българите към европейските стандарти на обществен живот.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Работа със схема – Работа със „Свидетелство от епохата“ – Извличане на информация от изображения – литография на художника Феликс Каниц, изображения на видни търговци, фабриканти, заможно градско семейство, членове на общински съвет и др.

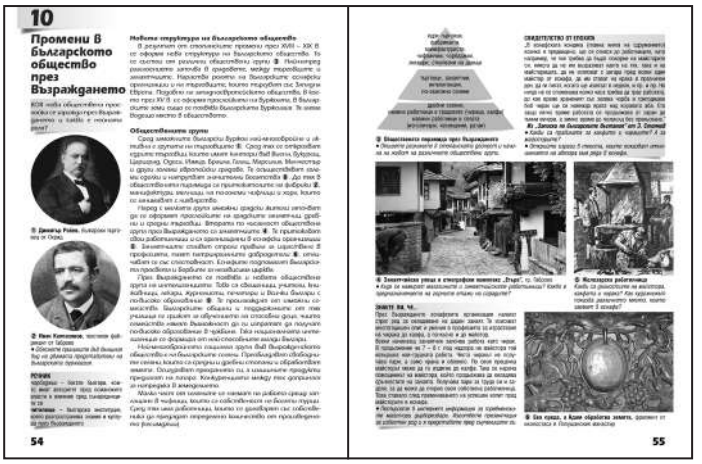

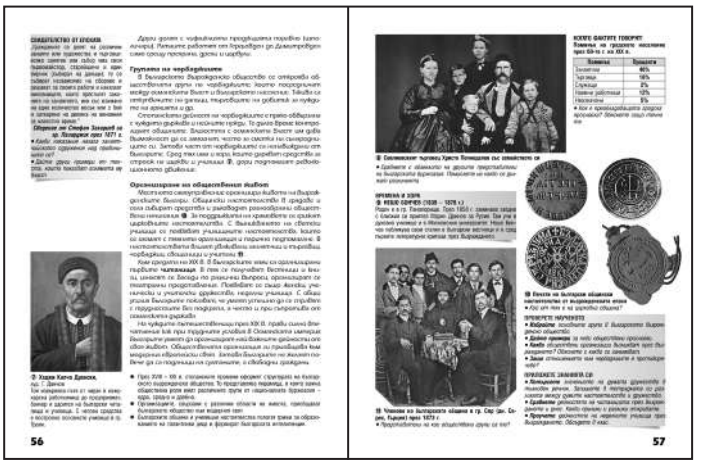

ТЕМА 11: СВЕТЪТ НА ВЪЗРОЖДЕНСКИТЕ БЪЛГАРИ – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Българите опознават света 2. Градовете – центрове на промяната а) новата градска среда б) благоустрояване на градовете 3. Всекидневието 4. Традиции и новости в живота на българите а) битът на градските жители б) селският традиционен бит в) европейските влияния в храненето и облеклото 5. Традиционни и нови празници през Възраждането
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – разбират как българското общество се отваря към света и новостите в него; – описват промените в облика на градовете и всекидневието на българите; – описват на основата на изображения белезите на „европеизацията“ в облеклото на възрожденските българи и интериора на домовете им; – различават традиционни от нови празници, налагащи се в българското общество през Възраждането; – разбират, че модернизацията се съчетава с българските традиции.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Работа с разнообразни исторически източници – Извличане на информация от изображения – новата градска архитектура, бита и устройството на домовете на градските жители
Съдържателни акценти	Да се проследят промените в българското обществото и утвърждаването на новите социални групи с буржоазен характер. Да се представят особеностите на всяка обществена група и ролята ѝ в процесите на обновление на българското общество. Да се подчертае ролята на българските занаятчии, търговци и предприемачи. Да се изясни особената роля на чорбаджиите.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа със схема, таблица, рубриките „Времена и хора“, „Личност от епохата“, „Знаете ли, че...“, „Когато фактите говорят“, разнообразни изображения и др.
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 10
Задачи за контрол	Задача от „Приложете знанията си“

Съдържателни акценти	Да се проследи отварянето на българското общество към Европа и света и да се посочат кои са онези българи, които стигат до далечни и непознати земи. Да се проследят промените във всекидневието на различните обществени слоеве и да се очертаят различията между модерната и традиционната среда. Да се подчертае, че европеизацията все повече променя възрожденското общество и го приобщава към модерния свят.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически източници, работа с разнообразни изображения, рубриките „Знаете ли, че...“, „Повече за...“, „Времена и хора“ и др.
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 11
Задачи за контрол	Задача 1, 2 от „Приложете знанията си“

ТЕМА: КАК ДА СЪЗДАДЕМ ПИСМЕН ОТГОВОР НА ИСТОРИЧЕСКИ ВЪПРОС СЪС ЗАДАДЕНИ ОПОРИ – УРОК УПРАЖНЕНИЕ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Изясняване на значението на писмените исторически текстове 2. Формулиране на целта на упражнението 3. Умения, които са нужни за създаване на писмен отговор на исторически въпрос 4. Основни дейности и стъпки за създаване на писмен отговор на исторически въпрос със зададени опори 5. Примерен модел на писмен отговор на исторически въпрос със зададени опори

Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – умеят да описват и обясняват политически, стопански, духовни и културни промени по зададени показатели; – умеят да използват хронологични и пространствени ориентири при описание на исторически събития; – познават и обясняват идеи за значими обществени промени.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се знанията и уменията за: – Църковно-националното движение на българската нация през Възраждането – Съставяне на писмен текст
Съдържателни акценти	Разкриват се отношенията между българите и висшето гръцко духовенство, както и исканията на българите за самостоятелна църковна организация. Обясняват се трудностите и успехите в църковната борба, значението на успеха през 1870 г. и възстановяването на българската църква.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с опорни текстове, изображения и разнообразна историческа информация
Допълнителни дейности	Изработване на писмен отговор на исторически въпрос със зададени опори на въпроса „Как се модернизира българското общество през Възраждането?“
Допълнителни задачи	
Задачи за контрол	Контрол за изпълнението на основната задача – писмен отговор на исторически въпрос по зададени опори

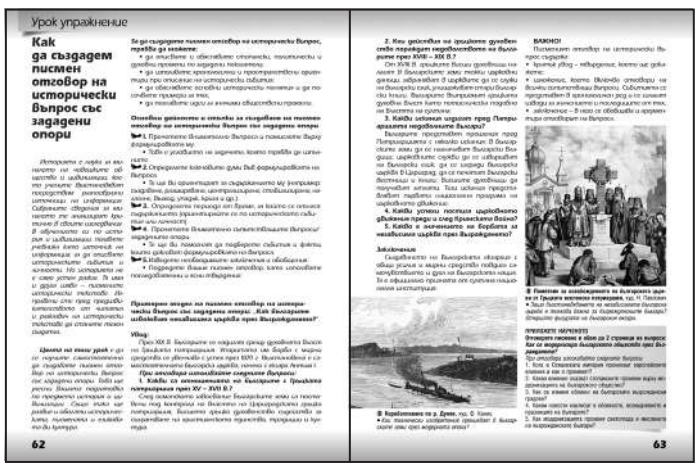
Урок упражнение

ТЕМА 12: БЪЛГАРСКАТА КУЛТУРА ПРЕЗ ВЪЗРАЖДАНЕТО – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Печатните книги а) печатната книга – прозорец към знанието б) първите печатари и книжари 2. Възрожденските вестници и списания а) началото – в. „Български орел“ и сп. „Любословие“ б) революционните вестници 3. Възрожденската литература а) поети и писатели и техните достижения б) научните издания 4. Архитектура и изкуство а) строителите б) изобразителното изкуство 5. Читалищата – центрове на знания, театър и музика
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – дават примери за промени в духовния живот на българите в резултат на европейското културно влияние; – свързват възрожденски творци с техните произведения (Добри Чинтулов, Христо Ботев, Любен Каравелов, Иван Вазов); – разпознават образци на българската възрожденска живопис и архитектура.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Извличане на информация от исторически източници – Работа с изображения – фотографии, картини, възстановки, илюстрации и др.
Съдържателни акценти	Да се представи българската възрожденска култура и нейните най-важни достижения.
	Да се оценят усилията на възрожденските литературни творци, печатари, книжари, журналисти, строители, художници, музиканти, отношенията между обществените групи. Да се представят читалищата като особено достижение на възрожденските българи, чрез което те издигат своето образователно и културно равнище.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с разнообразни източници и изображения, рубриките „Свидетелство от епохата“, „Знаете ли, че...“, „Времена и хора“, „Повече за...“ и др.
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 12
Задачи за контрол	Задача от „Приложете знанията си“

ТЕМА 13: ВЪЗНИКВАНЕ НА БЪЛГАРСКИЯ НАЦИОНАЛЕН ВЪПРОС – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Защо и как се ражда българския национален въпрос а) великите сили и българският въпрос б) националните надежди и идеали 2. Първи стъпки в борбата за единство на българите а) петиции и мемоари срещу Берлинския договор б) комитетите „Единство“ 3. Кресненско-Разложко въстание

13
Възникване на българския национален въпрос
74
75

76
77

	4. Българската екзархия и учебното дело в Македония и Тракия а) подкрепата на българската държава б) основни центрове на българското образование в Македония и Одринско 5. Възможности за решаване на националния въпрос
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – разбират възникването на българския национален въпрос като резултат от решенията на Берлинския конгрес от 1878 г.; – разбират дълбоките противоречия между великите сили за влияние на Балканите – описват съпротивата на българите срещу решенията на Берлинския конгрес; – разбират, че Кресненско-Разложкото въстание е първото въстание в следосвобожденската ни история, което си поставя за цел обединение на българската нация.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Извличане на информация от исторически източници – Извличане на информация от изображения
Съдържателни акценти	Да се представи зараждането на българския национален въпрос след решенията на Берлинския конгрес. Да се подчертае ролята на комитетите „Единство“ във всички български области за поддържането на идеята за национално единение. Да се посочи, че Българската екзархия обединява духовно и културно разделената българска нация. Да се усвоят понятията – *български национален въпрос, ревизия, берат.*

Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с историческа карта, работа с разнообразни изображения, рубриката „Личност от епохата“, „Знаете ли, че...“, „Повече, за...“, „Времена и хора“ и др.
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 13
Задачи за контрол	Задача 2 от „Приложете знанията си“

ТЕМА 14: ИЗГРАЖДАНЕ НА КНЯЖЕСТВО БЪЛГАРИЯ – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Временно руско управление – първи стъпки в изграждането на новата българска държавност 2. Учредителното събрание в Търново а) възрожденските политически нагласи б) първи политически партии – консерватори и либерали 3. Приемане на Търновската конституция и избор на княз а) органи за управление и разделение на властите б) граждански права в) избор на княз Александър I Български 4. Политически живот на Княжеството до 1885 г. а) борби между консерватори и либерали б) режим на княжеските пълномощия в) възстановяване на конституцията

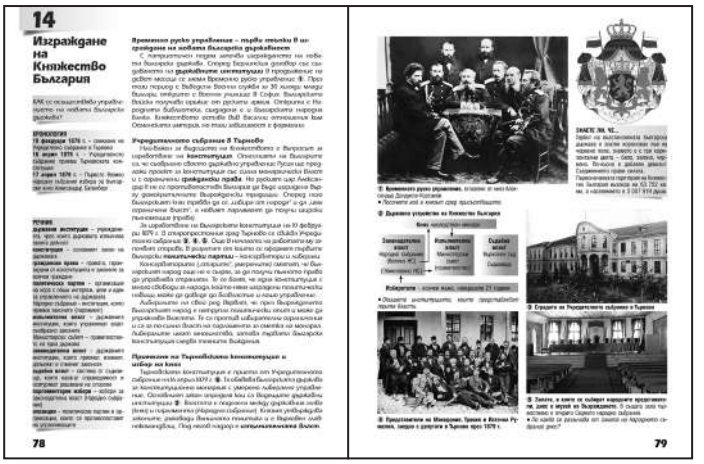

Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – познават основни идеи на либерали и консерватори за устройството на България; – представят устройството на Княжество България според Търновската конституция; – разграничават видовете власти и техните институции; – изброяват основни права и задължения на българските граждани според Търновската конституция; – познават понятията – *държавни институции, конституция, граждански права, политическа партия, изпълнителна власт, законодателна власт, съдебна власт, парламентарни избори, опозиция*.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Извличане на информация от исторически източници. – Извличане на информация от разнообразни изображения. – Работа със схема на властите и основните държавни органи.
Съдържателни акценти	Да се представят основните идеи, които повлияват върху изработването на Търновската конституция. Да се подчертае, че Княжество България се изгражда на демократични начала. Да се посочи, че според конституцията българите получават широки граждански права.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически източник, работа с разнообразни изображения, рубриката „Повече за...“, „Знаете ли, че...“ и „Времена и хора“
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“

Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 14
Задачи за контрол	Задача 2 от „Приложете знанията си“

ТЕМА: ТЪРНОВСКАТА КОНСТИТУЦИЯ – УРОК УПРАЖНЕНИЕ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Изясняване на задачите и целите на упражнението 2. Властта според Търновската конституция 3. Избиратели и народни представители 4. Основни задължения на Народното събрание 5. Органи за управление и разделение на властите 6. Мемоарите „Строителите на съвременна България“ на С. Радев
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – описват и обясняват форми на държавно управление; – познават държавните институции и техните функции; – разграничават видовете власти; – описват основните права и задължения на българските граждани според Търновската конституция.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се знанията и уменията за: – Възрожденските политически идеи и представи как да се устрои българската държавност след Освобождението – съставяне на писмен текст – анализиране на съдържанието на исторически източник – формулиране на изводи и аргументиране на лично мнение

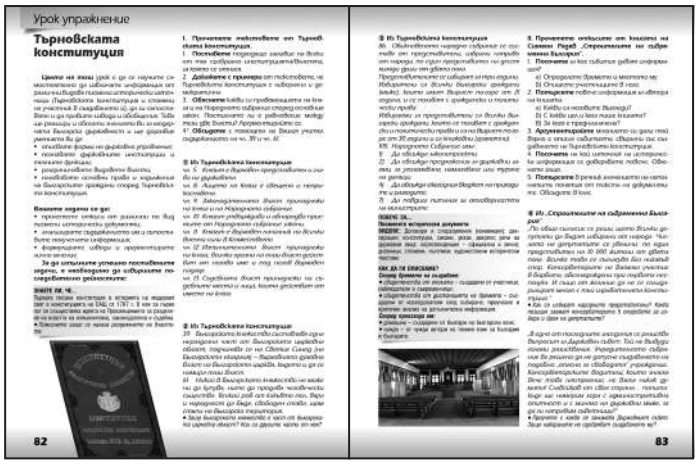
Урок упражнение

Търновската конституция

Съдържателни акценти	Разкрива се същността на основния закон на третата българска държава. Утвърждава се разбирането, че при демократичните държави съществува разделение на властите на законодателна, изпълнителна и съдебна. Обяснява се значението на Търновската конституция за развитието на новата българска държавност, както и разбирането за важността на официалните писмени източници.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с опорни текстове, изображения, текстове от Търновската конституция и откъси от „Строителите на съвременна България“ на С. Радев
Допълнителни дейности	Търсене на информация за най-видните водачи на либерали и консерватори в Учредителното събрание и краткото им представяне
Допълнителни задачи	
Задачи за контрол	Контрол за изпълнението на задачите от урока упражнение

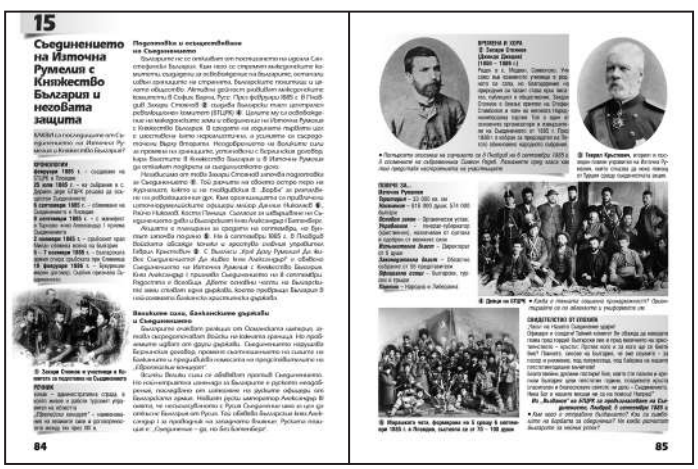
15

Съединението на Източна Румелия с Княжество България и неговата защита

ТЕМА 15: СЪЕДИНЕНИЕТО НА ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ С КНЯЖЕСТВО БЪЛГАРИЯ И НЕГОВАТА ЗАЩИТА – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Подготовка и осъществяване на Съединението а) Източна Румелия – другата България б) създаване и дейност на БТЦРК в) обявяване на Съединението (6 септември 1885 г.) 2. Великите сили, балканските държави и Съединението а) позицията на Русия срещу Съединението б) обрат в позицията на Англия в) отношението на Гърция и Сърбия към Съединението 3. Сръбско-българската война а) развой на военните действия б) капитаните побеждават генералите в) Топханенски акт – утвърждаване на Съединението
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – познават основните усилия на българите за национално единение след Берлинския договор; – познават противоречията между великите сили на Балканите и по Източния въпрос; – представят последици от Съединението на Източна Румелия с Княжество България.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Извличане на информация от исторически източници – Извличане на информация от разнообразни изображения – Извличане на информация от историческа карта

Подготовка и осъществяване на Съединението

Сръбско-българска война

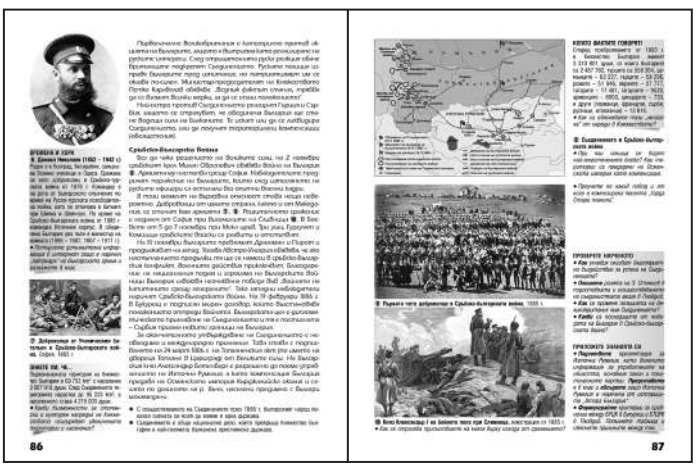
Княз Александър I на бойното поле при Сливница

Съдържателни акценти	Да се разбере, че дългото съществуване на Източна Румелия не е в интерес на българската нация. Да се представят усилията на Захарий Стоянов и създадения от него БТЦРК за осъществяване на Съединението. Да се подчертае, че Съединението е чисто българско дело, осъществено без намесата на външни сили и е защитено от българския народ с военни усилия. Да се изтъкне, че успехът с осъществяването и защитата на Съединението дава увереност на българската нация, че ще може да постигне в обозримо бъдеще пълното национално обединение. Да се подчертае, че Съединението е една от най-славните страници в новата българска история. Да се усвоят понятията – *конак, европейски концерт*.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически източници в рубриката „Свидетелство от епохата“, работа с разнообразни изображения, рубриките „Времена и хора“, „Повече за...“, „Знаете ли, че...“
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 15
Задачи за контрол	Задача 2 от „Приложете знанията си“

ТЕМА 16: БЪЛГАРИЯ В КРАЯ НА XIX в. – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Българската криза 1886 – 1887 г. а) русофили и русофоби б) превратът на 9 август 1886 г. – сваляне на княз Александър I от трона в) контрапревратът 2. Управление на Регентството а) търсене на нов княз б) Русия скъсва отношенията с България в) избор на Фердинанд за български княз 3. Държавникът Стефан Стамболов а) преследване на политическите противници б) външна политика в) политика на протекционизъм за модернизация на икономиката г) падане на Стамболов от власт

16
България в Края на XIX в.
88
89

	4. Развитие на политическия живот а) поява на нови партии б) възстановяване на отношенията с Русия в) личен режим на княз Фердинанд
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – дават примери за модернизацията и ги свързват с български държавници (Стефан Стамболов, Константин Стоилов). – извличат информация от различни източници за дейността на българските правителства. – познават понятията *русофили, русофоби, преврат, Наместничество, Регентство, протекционизъм*.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Извличане на информация от исторически източници – Извличане на информация от изображения – литография, фотоси и др.
Съдържателни акценти	Да се изяснят ролята и мястото на Стефан Стамболов в модернизацията на следосвобожденска България. Да се подчертае, че Стамболовото управление има и негативни страни, свързани с преследването на политическите противници, но успехите в модернизацията на България са безспорни. Да се изтъкнат усилията във външната политика в подкрепа на българите в Македония и Тракия. Да се подчертае, че княз Фердинанд налага личен режим.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически източник, работа с разнообразни изображения, рубриката „Времена и хора“, „Повече за...“, „Когато фактите говорят...“ и др.
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“

Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 16
Задачи за контрол	Задача 2 от „Приложете знанията си“

ТЕМА: ПОЯВА НА ПОЛИТИЧЕСКИТЕ ПАРТИИ В КНЯЖЕСТВО БЪЛГАРИЯ – УРОК УПРАЖНЕНИЕ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Изясняване на целите на упражнението 2. Същност на политическата система 3. Същност на политическите партии 4. Програмите на либерали и консерватори – цели, различия, отношение към монарха 5. Новите политически партии в края на XIX в. 6. Политическите нрави в следосвобожденска България
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – работят с източници на историческа информация – програми и устави на политически партии; – откриват прилики и разлики във възгледите на различни политически партии; – обясняват основни политически идеи в края на XIX в.; – работят с таблица и схема на политическата система в Княжество България в края на XIX в.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се знанията и уменията за: – Политическите идеи и представи в края на XIX в. – Съставяне на писмен текст – Анализиране на исторически източник – Формулиране на изводи и аргументиране на лично мнение

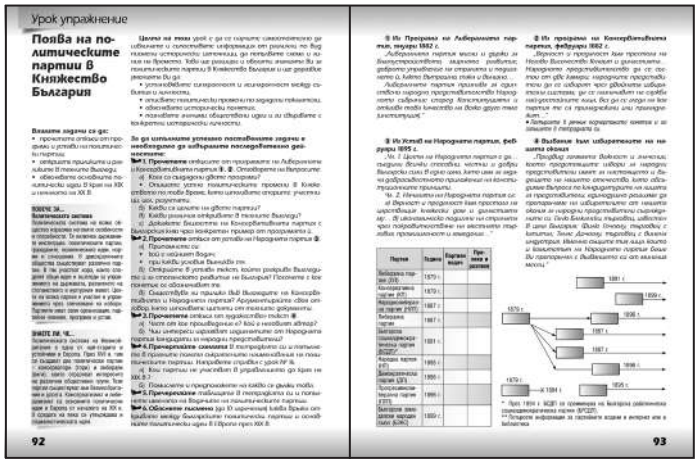

Съдържателни акценти	Разкриване на особеностите на политическата система в Княжество България и наличието на различни по възгледи политически партии, отразяващи интересите на различни части от българското общество. Утвърждаване на разбирането, че политическите партии в Княжество България възникват най-често около силна политическа личност (водач). Изграждане на правилна представа за политическите нрави в края на XIX в.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с опорни текстове, исторически източници, таблица, схема, откъс от произведението на Ал. Константинов „Бай Ганьо“.
Допълнителни дейности	Работа с таблица и схема
Допълнителни задачи	Търсене на информация за най-видните партийни водачи в края на XIX в.
Задачи за контрол	Контрол за изпълнението на задачите от урока упражнение

ТЕМА 17: БЪЛГАРИТЕ ИЗВЪН ПРЕДЕЛИТЕ НА СВОБОДНАТА ДЪРЖАВА – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Българите в Сърбия – преследвания от сръбската власт 2. Българите в Северна Добруджа – натиск от румънската власт 3. Българите в Македония и Тракия а) ролята на Екзархията – духовен обединител на българите б) българските училища

17
Българите извън пределите на свободната държава
94
95

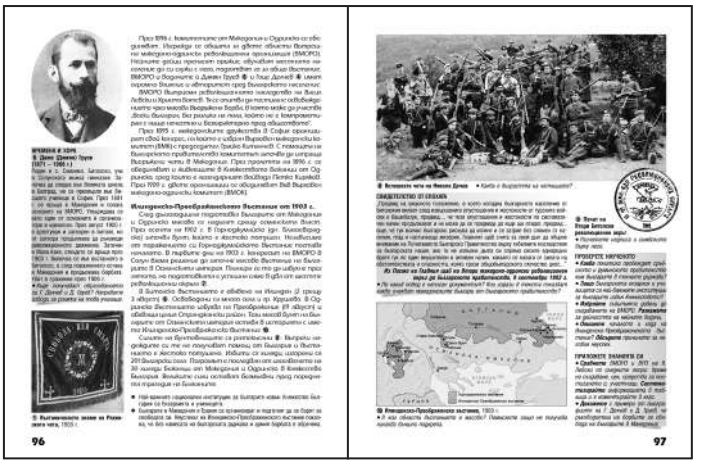
96
97

	3. Създаване на Вътрешната македоно-одринска революционна организация (ВМОРО) а) подготовка за въстание б) подкрепата от Върховния македонски комитет (ВМК) 4. Илинденско-Преображенско въстание от 1903 г. а) Горноджумайският бунт б) подготовка на въстанието през 1903 г. в) начало, развой и потушаване на въстанието
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – познават положението на българите, останали в пределите на съседните държави след Берлинския конгрес; – използват пространствени ориентири за определяне на границите на българската нация на Балканския полуостров; – описват основни моменти от освободителното движение на българите в Македония и Одринско; – познават *понятията семинария, сръбска пропаганда, бежанци.*
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Разчитане на историческа карта – Разчитане на схема – Анализ на изображения и на исторически източници.
Съдържателни акценти	Изяснява се положението на българите под чужда власт в пределите на Сърбия, Румъния и Османската империя. Поставя се акцент върху усилията на Българската екзархия да поддържа българските черкви и училища. Изясняват се условията, при които възникват ВМОРО и ВМК. Формира се ясна представа, че освободителното движение в Македония и Тракия е част от усилията за обединение на българската нация.

	Подчертава се, че Илинденско-Преображенското въстание е върхна изява на самостоятелните усилия за освобождение на македонските и тракийските българи.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с историческа карта, изображения, рубриките „Свидетелство от епохата“, „Знаете ли, че...“, „Времена и хора“, „Когато фактите говорят“
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 17
Задачи за контрол	Задача 1 от „Приложете знанията си“

ТЕМА 18: ПРИЗНАВАНЕ НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА БЪЛГАРИЯ – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. България в началото на XX в. а) политическата партизанщина б) личният режим на княз Фердинанд 2. Подготовка за обявяване на Независимостта а) търсене на външна подкрепа б) Младотурската революция ускорява обявяването на Независимостта 3. Обявяване на Независимостта а) повод б) ход на събитието 4. Признаване на Независимостта а) преговорите с Османска Турция и намесата на Русия б) значение на Независимостта

18
Признаване на Независимостта на България
98
99

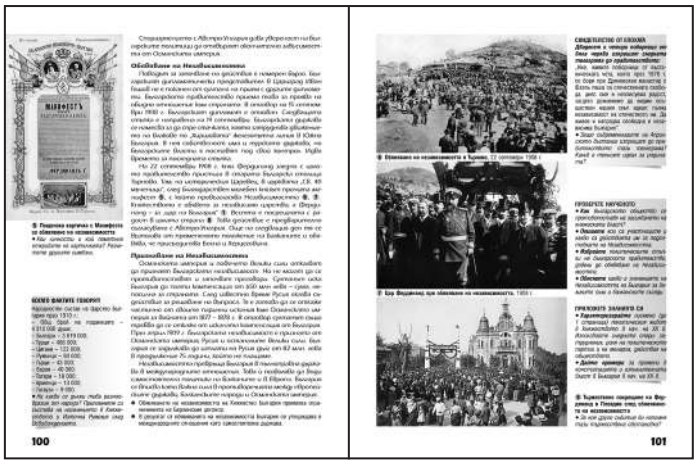
100
101

Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – представят стъпките, довели до обявяването на Независимостта през 1908 г.; – обясняват значението на обявяването на Независимостта през 1908 г. във вътрешно и външнополитически аспект; – разбират, че българските политици и цар Фердинанд провеждат успешна акция и я защитават дипломатически; – познават понятията *партизанщина, младотурска революция, манифест.*
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Работа с исторически източници – Анализ на факти за населението на България.
Съдържателни акценти	Изяснява се, че в началото на XX в. България се нуждае от премахване на ограниченията от Берлинския договор и се стреми да стане независима държава. Поставя се акцент върху интересите на княз Фердинанд да стане равностоен с другите европейски монарси, като добие титлата на българските владетели от средновековната епоха. Изясняват се външнополитическите обстоятелства, които благоприятстват Независимостта – Младотурската революция, дипломатическия скандал в Цариград и стремежите на Австро-Унгария да анексира Босна и Херцеговина. Формира се ясна представа, че Независимостта е една от най-светлите страници в новата българска история. Обявяването ѝ през 1908 г. поставя България редом с независимите държави в Европа.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с историческа карта, изображения, рубриката „Личност от епохата“, „Знаете ли, че...“, „Повече за...“, „Времена и хора“

Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 18
Задачи за контрол	Задача 2 от „Приложете знанията си“

ТЕМА 19: ВОЙНИ ЗА НАЦИОНАЛНО ОБЕДИНЕНИЕ (1912 – 1918 г.) – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Създаване на Балканския съюз а) претенциите на балканските държави към Турция б) договорите със Сърбия и Гърция и противоречията за Македония 2. Балканските войни (1912 – 1913 г.) а) начало и развой на Първата балканска война – успехите на българската армия в Източна Тракия – овладяването на Одрин б) Втората балканска война – първа национална катастрофа 3. България в Първата световна война а) политика на неутралитет в началото на войната б) включване във войната на страната на Централните сили 4. Последиците от войната а) абдикацията на цар Фердинанд б) Ньойският договор – втора национална катастрофа
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – разбират въжделенията на българската нация за довършване на националното обединение и решаващата роля на българската държава и нейната армия за осъществяването му;

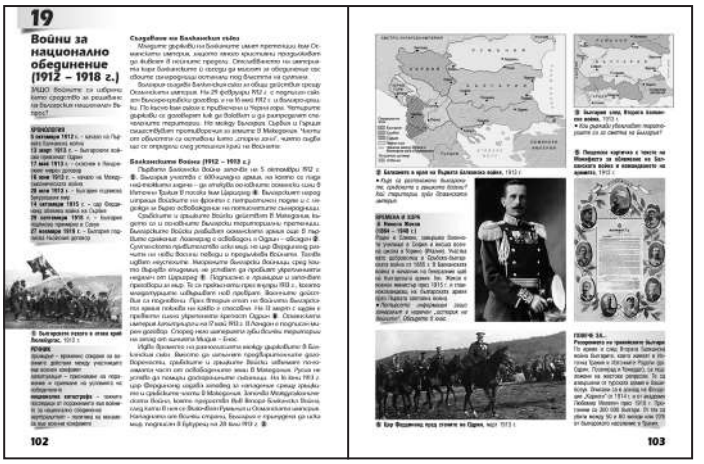
19
Войни за национално обединение (1912 – 1918 г.)
102
103

104
105

	– откриват причини и последици от Балканските войни и Първата световна война; – разпознават елементи на понятието „национална катастрофа“ чрез примера на България; – подчертават отговорността на цар Фердинанд и управляващите за невъзможността за национално обединение; – познават понятията – *примирие, капитулация, национална катастрофа, неутралитет*.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Работа с исторически източници, исторически карти. – Анализ на разнообразни изображения.
Съдържателни акценти	Изясняват се обстоятелствата при формирането на Балканския съюз и противоречията между България, Сърбия и Гърция за земите в Македония. Представя се героизмът на българските войници в Първата балканска война. Представят се решенията на цар Фердинанд и управляващите, довели до двете национални катастрофи. Обясняват се тежките последици от войните за национално обединение и загубата на перспектива за обединение на българите в силна национална държава.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с изображения, рубриката „Свидетелство от епохата“, „Знаете ли, че...“, „Времена и хора“, „Повече за...“ и др.
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 19
Задачи за контрол	Задача 1 от „Приложете знанията си“

ТЕМА: БЪЛГАРСКАТА БОЙНА СЛАВА ВЪВ ВОЙНИТЕ ЗА НАЦИОНАЛНО ОБЕДИНЕНИЕ – УРОК ЗА ПРАКТИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Изясняване на задачите в урока за практически дейности 2. Изготвяне на доклад за обсадата и щурма на Одринската крепост през 1912 – 1913 г. 3. Изготвяне на кратка статия за Дойранската епопея през 1916 – 1918 г. 4. Обсъждане на докладите в клас
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – работят с източници на историческа информация – опорните текстове в „Повече за...“; – сравняват противостоящите във войната сили чрез статистически данни; – чертаят картосхема по писмено описание; – работят с таблица и карта; – съставят писмен текст на основата на разнообразни източници.

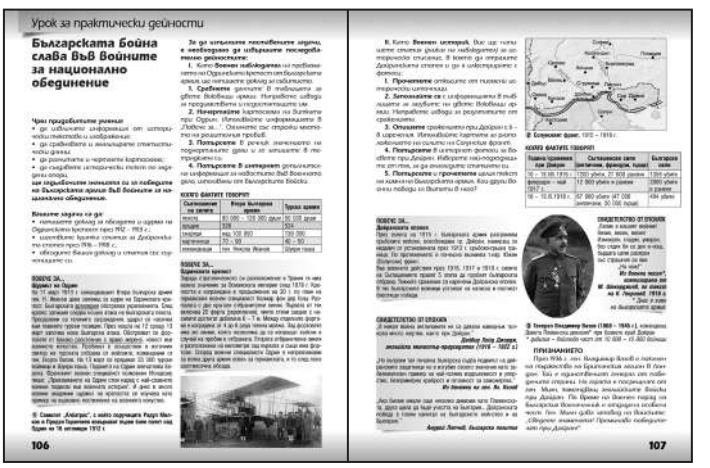
Урок за практически дейности
Българската бойна слава във войните за национално обединение
106
107

Актуализиране на знания, умения	Актуализират се знанията и уменията за: – Решаващото сражение в хода на Първата балканска война – обсадата и щурма на Одринската крепост – Края на участието на България в Първата световна война, белязано с блестящата победа край Дойран – Формулиране на изводи и аргументиране на лично мнение
Съдържателни акценти	Разкриват се най-големите успехи на българската армия в началото на XX в. – битките при Одрин и Дойран. Представят се блестящите качества на българските командващи ген. Н. Иванов и ген. Вл. Вазов. Представя се героизма на българските войници, който е повод за гордост на тогавашните и сегашните поколения българи. Почит и преклонение към онези, които са се борили за националното обединение на България.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с опорни текстове, исторически източници, изображения, таблици, историческа карта и др.
Допълнителни дейности	Работа с информация от интернет
Допълнителни задачи	Търсене на изображения за битките при Одрин и Дойран
Задачи за контрол	Контрол за изпълнението на задачите от урока упражнение

ТЕМА 20: БЪЛГАРИЯ В ПЕРИОДА МЕЖДУ ДВЕТЕ СВЕТОВНИ ВОЙНИ – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Самостоятелно управление на БЗНС (1920 – 1923 г.) а) обществена опора б) реформите на БЗНС 2. Превратът на 9 юни 1923 г. Управление на Демократическия сговор (1923 – 1931 г.) а) насилствено сваляне на БЗНС от власт б) правителството на проф. Ал. Цанков в) опит за въстание през септември 1923 г. г) атентатът в църквата „Св. Неделя“ (16 април 1925 г.) д) правителството на Андрей Ляпчев – „со кротце, со благо“ 3. Управление на Народния блок 4. Превратът от 19 май 1934 г. Установяване на авторитарна власт а) разпускане на партиите и премахване на разделението на властите б) еднолично управление на цар Борис III
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – представят реформите на БЗНС; – описват изострянето на политическите борби след втората национална катастрофа; – дават примери за ожесточените вътрешнополитически конфликти и противопоставяния през 20-те – 30-те години на XX в.; – разбират как международната обстановка през втората половина на 30-те г. благоприятства налагането на авторитарен режим в България; – познават понятията – *комунисти, съсловна теория, референдум, авторитарна власт.*
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Работа с историческа източници – Работа с различни изображения

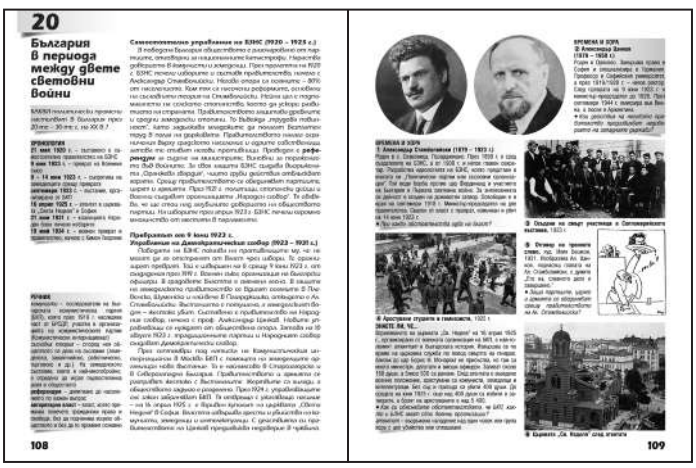
20
България в периода между двете световни войни
108

109

110

111

Съдържателни акценти	Изясняват се мащабните реформи на правителството на БЗНС и се обяснява кои обществени групи са засегнати от тях. Изяснява се, че с ожесточаването на политическите нрави започва насилие в политическия живот на страна, която се намира почти в състояние на гражданска война. Изясняват се различните подходи в управлението на правителствата на Ал. Цанков и Андрей Ляпчев. Обяснява се, че демократичните порядки отстъпват място на насилието и едноличното управление. Подчертава се, че в края на 30-те г. цар Борис III се превръща в основен политически фактор и налага еднолично управление.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с изображения, с рубриките „Свидетелства от епохата“, „Знаете ли, че...“, „Времена и хора“, „Когато фактите говорят“
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 20
Задачи за контрол	Задача от „Приложете знанията си“

ТЕМА 21: БЪЛГАРИЯ В ГОДИНИТЕ НА ВТОРАТА СВЕТОВНА ВОЙНА – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Начало на войната. България обявява неутралитет а) България и противостоящите сили във войната б) връщане на Южна Добруджа (септември 1940 г.) 2. България – съюзник на Германия а) България между Германия и СССР б) присъединяване към Тристранния пакт в) Обединена България (1941 – 1944 г.) г) спасяването на българските евреи (1943 г.) 3. В търсене на изход а) смъртта на цар Борис III б) опити за откъсване от съюза с Германия в) превратът на 9 септември 1944 г. – правителство на ОФ

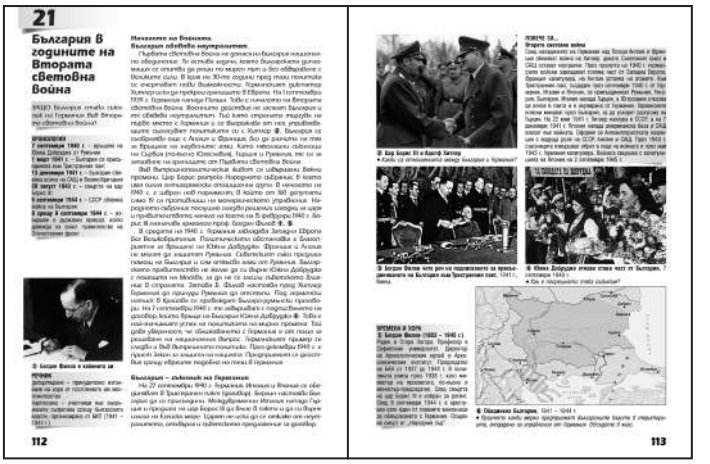

Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – разбират, че България е поставена пред избор да стане съюзник на две страни с тоталитарен режим – Германия и СССР; – обясняват избора и действията на България по време на Втората световна война; – проследяват с помощта на карта промените в границите на България от 1941 до 1947 г.; – разбират значението на действията за спасяване на българските евреи през Втората световна война; – разбират, че на 9 септември 1944 г. в страната настъпва голяма промяна.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Работа с исторически източници – Работа с историческа карта – Анализ на разнообразни изображения
Съдържателни акценти	Изяснява се, че след началото на Втората световна война България поддържа реален неутралитет и се стреми към мирна ревизия на Ньойския договор, но развоят на събитията изправя страната пред избор – с Германия или със СССР. Акцент се поставя върху присъединяването на България към Тристранния пакт и произтичащите от него възможности за решаване на националния въпрос, както и задълженията за провеждане дискриминационна политика към българските евреи. Акцент се поставя върху политическата криза след смъртта на цар Борис III и опитите да се прекрати съюза с Германия. Подчертава се, че съдбата на България се решава от могъщ външен фактор – СССР.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически източници, с изображения, с рубриките „Свидетелства от епохата“, „Повече за...“, „Знаете ли, че...“, „Времена и хора“

Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 21
Задачи за контрол	Задача 1 от „Приложете знанията си“

ТЕМА: СПАСЯВАНЕТО НА БЪЛГАРСКИТЕ ЕВРЕИ – УРОК УПРАЖНЕНИЕ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Изясняване на целите на упражнението 2. Антиеврейското законодателство – Закон за защита на нацията 3. Споразумението за депортация на евреите 4. Българската църква и еврейският въпрос 5. Геноцидът на евреите 6. Българското общество и еврейският въпрос
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – работят с разнообразни източници на историческа информация – закони, споразумения, протоколи от заседания, поверителна телеграма; – работят с изображения; – обясняват важни събития.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се знанията и уменията за: – антиеврейското законодателство на Хитлер – създаване на писмен текст – проучване на информация – изготвяне на презентация

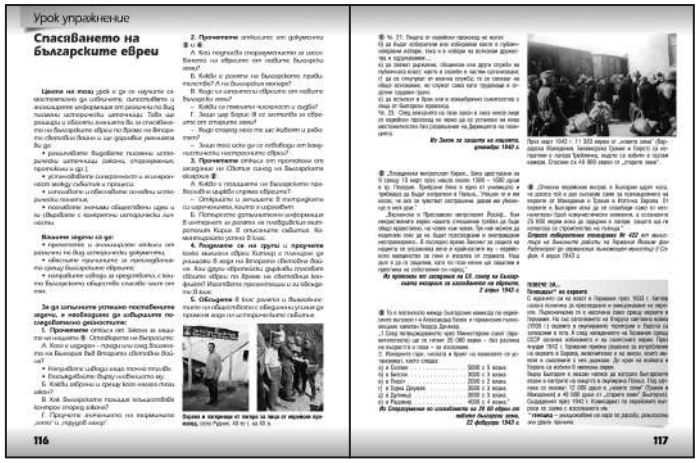

Съдържателни акценти	Разкрива се едно от най-важните за България и Европа събития – спасяването на българските евреи от депортиране в лагерите на смъртта през 1943 г. Утвърждава се разбирането, че българското общество стои в основата на спасяването на еврейската общност. Свой дял имат различни групи, институции и личности. Изгражда се представа за една от най-зловещите страници на Втората световна война – геноцидът над евреите.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с опорни текстове, исторически източници, изображения и др.
Допълнителни дейности	Търсене на допълнителна информация по темата на упражнението
Допълнителни задачи	Изготвяне на презентации за геноцида на евреите в Европа
Задачи за контрол	Контрол за изпълнението на задачите от урока упражнение

ТЕМА 22: РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКОТО СТОПАНСТВО СЛЕД ОСВОБОЖДЕНИЕТО – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Икономическо развитие в периода 1878 – 1918 г. а) трудностите при модернизирането на земеделието б) насърчаване на индустрията 2. Следвоенната криза и преодоляването ѝ а) възстановяване на земеделското производство

	б) поява на нови индустриални производства 3. Стопанството в навечерието на Втората световна война а) стопански възход б) икономическо обвързване с Германия
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – разбират, че в следосвобожденска България земеделието остава основен поминък въпреки постепенното нарастване на дела на индустрията; – посочват елементи на стопанска модернизация на България; – търсят и подбират информация чрез ИКТ за модернизацията на българското общество; – разбират, че националните катастрофи водят до тежки последици за стопанското развитие на страната и тя среща много трудности при възстановяване на стопанския живот; – разбират, че стопанският напредък е свързан преди всичко с развитието на индустрията и обвързването с икономиката на развити в индустриално отношение страни; – познават понятията *държавен монопол, кооперация*.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Работа с исторически източници и статистически данни – Анализ на изображения
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятията *държавен монопол, кооперация*. Изяснява се, че в края на XIX и началото на XX в. България извършва начална индустриализация, отговаряща на нейните потребности и суровинни възможности. Затова индустриалните предприятия са предимно в леката промишленост.

	Изяснява се, че постепенно в страната се изграждат различни институции, свързани със стопанския живот – банки, търговски и индустриални камари, изложения, дружества и др. Акцент се поставя върху стопанските трудности, създадени от влиянието на световната икономическа криза (1929 – 1934 г.) и мерките за преодоляването им. Подчертава се, че след 1935 г. държавата се намесва все повече в стопанския живот и не се отличава от напредналите държави. Затова през 1939 г. България достига най-големите си стопански успехи в следосвобожденската си история.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически източници, с изображения, с рубриките „Свидетелство от епохата“, „Повече за...“, „Времена и хора“, „Когато фактите говорят“
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 22
Задачи за контрол	Задача 1 от „Приложете знанията си“

ТЕМА 23: МОДЕРНИЗАЦИЯ НА БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО (1878 – 1944 г.) – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Населението на България – численост и общности а) нарастване на населението б) етнически и религиозни общности в) нарастване на градското население г) обществени групи

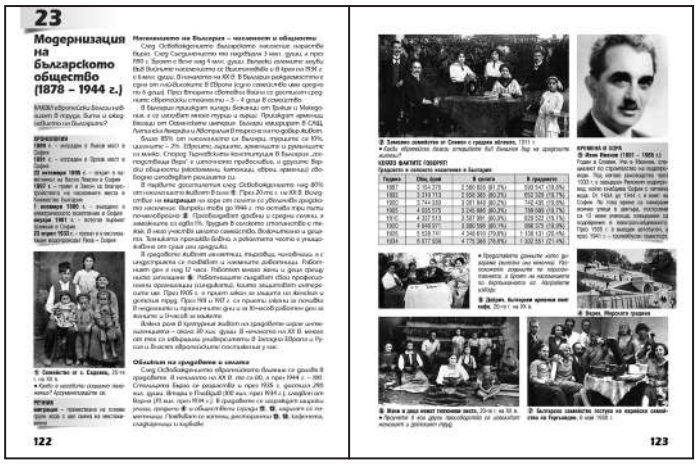

	2. Обликът на градовете и селата а) модернизация и благоустрояване на градската среда б) бежанските квартали в) мерки за подобряване на хигиената и здравеопазването 3. Делници и празници а) традиционни и нови празници б) промени в облеклото в) забавления и спорт
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – разбират, че населението на България след Освобождението има трайна тенденция на нарастване; – разбират, че етническите и религиозните общности имат гарантирани права и живеят мирно; – разбират, че модернизацията протича най-вече в градската среда; – разбират, че в следосвобожденската епоха българското общество постепенно утвърждава своя европейски облик; – разпознават европейски белези в бита и ежедневието на българите: облекло, храна, навици, развлечения; – познават понятието *миграции*.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Работа с исторически източници и статистически данни – Анализ на изображения
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятието *миграции*. Изяснява се, че в края на XIX и първата половина на XX в. населението на България нараства почти двойно, въпреки войните и загубените територии в Македония, Тракия, Добруджа и Западните покрайнини. Подчертава се, че урбанизацията протича все по-ускорено, но страната запазва предимно селския си облик.

	Изяснява се ролята на основните социални групи – селяни, занаятчии, търговци, наемни работници, интелигенция. Акцент се поставя върху модернизацията и благоустрояването на населените места. Подчертава се, че животът на българите в градовете все повече се диктува от европейските норми в работата, празниците, забавленията (танци, театър, кино и др.), спортуването и др. Селската среда остава доста консервативна и традиционна.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически източници, изображения, рубриките „Свидетелство от епохата“, „Времена и хора“, „Когато фактите говорят“
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 23
Задачи за контрол	Задача 1 от „Приложете знанията си“

ТЕМА 24: БЪЛГАРСКАТА КУЛТУРА СЛЕД ОСВОБОЖДЕНИЕТО – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Новите стъпки 2. Образование и наука а) разширяване на задължителното и безплатно образование б) Софийският университет – начало на висше образование в България в) мерки за подобряване на хигиената и здравеопазването 3. Литературата – видни творци и достижения 4. Театър и кино

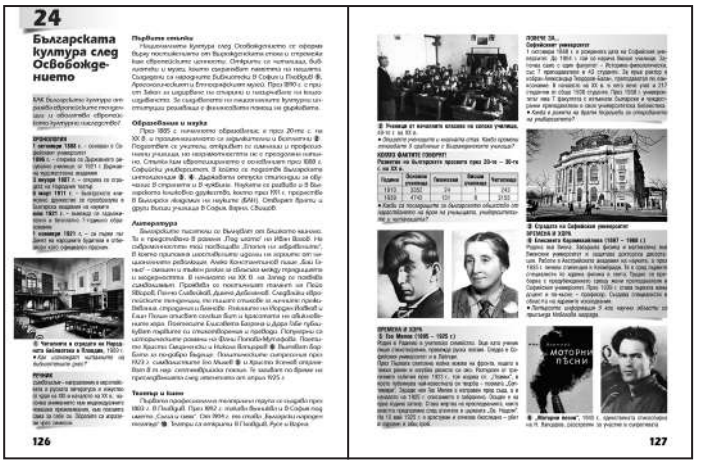

	5. Изобразително, музикално изкуство и архитектура а) известни български художници б) известни музикални творци в) достижения в областта на архитектурата
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – познават достиженията на българската култура след Освобождението; – посочват примери за напредъка на българското образование и наука; – свързват български творци и произведения в областта на литературата, изобразителното и музикално изкуство и архитектурата с европейски културни течения; – посочват кои са предпочитаните културни области от масовата публика; – познават понятието *символизъм*.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Работа с исторически източници и статистически данни – Анализ на изображения
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятието *символизъм*. Посочва се, че следосвобожденската култура стъпва на достиженията от възрожденската епоха и развива в нови, по-добри условия културните институции от миналото. Подчертава се, че българското образование и наука имат възходящо развитие с появата на нови училища, университети и висши училища, БАН и други образователни и научни институции. Подчертава се, че след Освобождението възникват множество образователни и културни институции, които осигуряват пълноценното развитие на българската култура. Акцентира се върху най-големите достижения на българските творци. Извеждат се техните имена и достижения и се прави връзка с изучаваното по литература, изобразително изкуство и музика.

	Подчертава се, че българската култура е част от европейското културно развитие и българските творци обогатяват европейския културен живот със забележителни достижения.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически източници, с изображения, с рубриките „Свидетелство от епохата“, „Времена и хора“, „Повече за...“
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 24
Задачи за контрол	Задача 1 от „Приложете знанията си“

ТЕМА: КАК ДА СЪСТАВИМ МОДЕЛ НА СВОЕТО РОДОСЛОВНО ДЪРВО – УЧЕБНО-ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПРОЕКТ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Изясняване на целите на проекта 2. Събиране на данни за рода на основата на отговори на 10 основни въпроса. 3. Събиране на сведения за важни показатели за рода (образование, обществено положение, брой деца, средна продължителност на живота). 4. Създаване на модел на родословно дърво 5. Представяне на завършеното родословно дърво пред класа
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – работят с различни източници на информация; – сравняват и съпоставят данни;

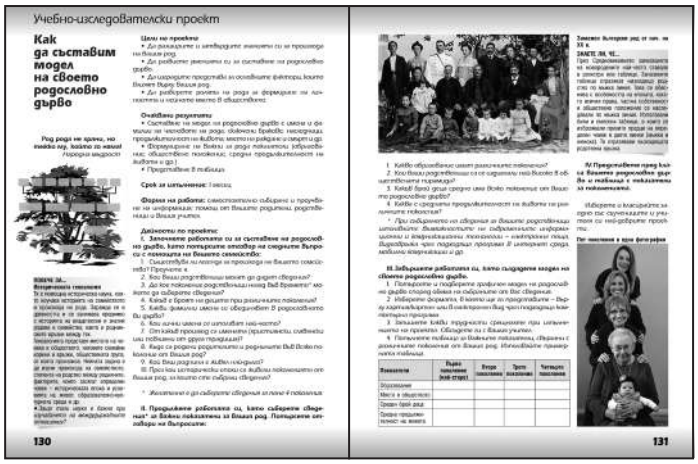
Учебно-изследователски проект

Как да съставим модел на своето родословно дърво

130 131

Допълнителни дейности	Работа с информация от интернет
Допълнителни задачи	Търсене на изображения
Задачи за контрол	Контрол за изпълнението на задачите от урока упражнение и класиране на проектите на родословно дърво

	– чертаят родословно дърво по записки и събрани сведения; – работят с таблица.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се знанията и уменията за: – Произхода на рода – Най-старите и видни представители на рода – Обобщение и анализ на информация
Съдържателни акценти	Провеждане на анкета и събиране на данни за рода по предварително формулирани въпроси. Разкриват се особеностите на всяко едно поколение от рода. Представят се образователното равнище, мястото в обществото, раждаемостта в рамките на рода и промените в продължителността на живота. Изработва се родословното дърво и се представят изводите от анкетните въпроси и сведенията от таблицата. Формира се разбиране за важността на семейството и рода.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с опорни текстове, модели на родословно дърво, изображения, таблици и др.

ТЕМА 25: ПРОМЯНА В ПОЛИТИЧЕСКАТА СИСТЕМА – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Победителите и България а) превратът на 9 септември 1944 г. – правителство на ОФ б) СССР – основен фактор в българската политика в) същност на „народната демокрация“ 2. Управление на ОФ а) възстановяване на конституцията б) състояние на партиите и изборите през 1945 г. 3. От монархия към република а) референдумът през 1946 г. б) Шесто ВНС и изработване на републиканска конституция (4.XII.1947 г.) 4. Разправата с опозицията а) процесът срещу Н. Петков б) забрана на опозиционните партии
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – разбират ролята на СССР за налагане на комунистическия режим в България; – проследяват промените в политическото развитие на България след Втората световна война; – разбират същността на „народната демокрация“;

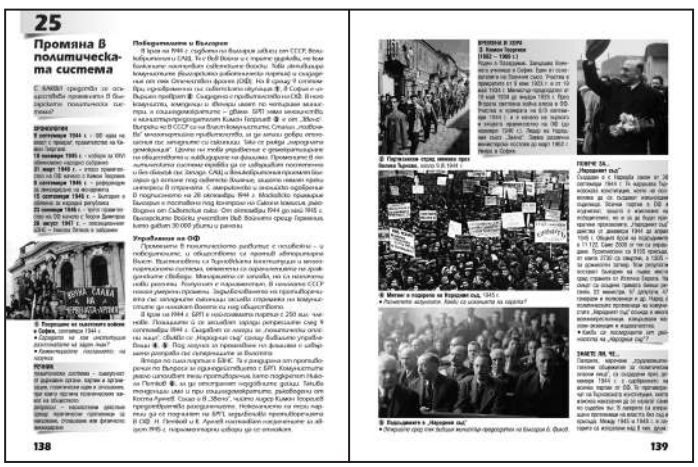
25 Промяна в политическата система

138 139

140 141

	– работят с исторически източници; – познават понятията *политическа система, репресии*.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Работа с исторически източници – Анализ на изображения и статистически данни
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятията *политическа система, репресии*. Акцентира се върху дълбоката политическа промяна на 9 септември 1944 г., осъществена в условията на започваща съветска окупация на България. Подчертава се, че съдбата на България в края на Втората световна война зависи от победителките и най-вече от СССР, в чиято сфера на влияние тя попада след споразумението между Сталин и Чърчил. Акцентира се върху особеностите на т.нар. „народна демокрация“ като особен път към социализма и голямата промяна в държавното устройство с превръщането на България в република. Посочва се, че международната обстановка и подкрепата на Сталин дават предимство на комунистите във вътрешнополитическите борби и това обяснява тяхната политическа доминация. Подчертава се, че ликвидирането на опозицията компрометира „народната демокрация“ и България се насочва към управление по съветски модел.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически източници, изображения, рубриките „Свидетелство от епохата“, „Времена и хора“, „Повече за...“
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 25
Задачи за контрол	Задача от „Приложете знанията си“

ТЕМА 26: УСТАНОВЯВАНЕ НА ТОТАЛИТАРНО УПРАВЛЕНИЕ – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Налагане на съветския модел а) от „народна демокрация“ към съветизация и тоталитарно управление

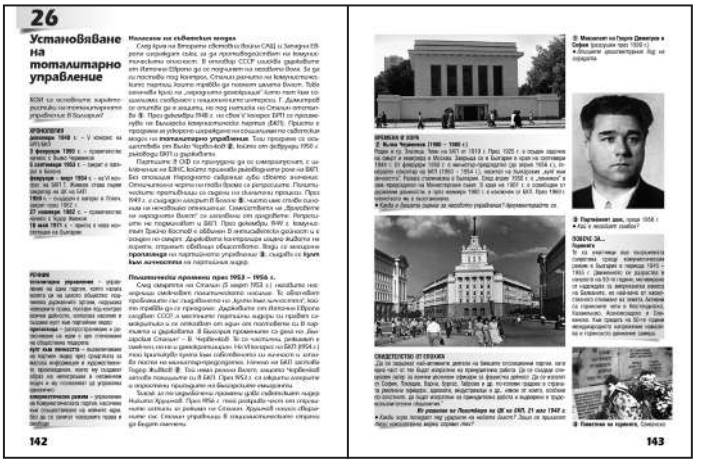
26
Установяване на тоталитарно управление
142
143

	б) репресиите срещу противниците на режима в) култът към личността 2. Политически промени през 1953 – 1956 г. а) смекчаване на тоталитарния режим б) Тодор Живков начело на БКП 3. В борба за власт – личностни противоречия в БКП 4. Режимът на Тодор Живков а) тясна обвързаност със СССР б) разправа с опонентите в БКП в) конституцията от 1971 г. – утвърждаване на ръководната роля на БКП
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – познават основни характеристики на тоталитарната държава; – дават примери за нарушаване на граждански права от комунистическия режим; – дават примери за влиянието на СССР в политиката на България; – описват чрез изображения от периода характерни белези на култа към личността. – познават понятията *социализъм; тоталитарно управление, пропаганда, култ към личността, комунистически режим*.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Работа с исторически източници и статистически данни – Анализ на изображения
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятията *социализъм, тоталитарно управление, пропаганда, култ към личността, комунистически режим*. Акцентира се върху промяната в Източна Европа след искането на Сталин за установяване на комунистически режими по подобие на този в СССР.

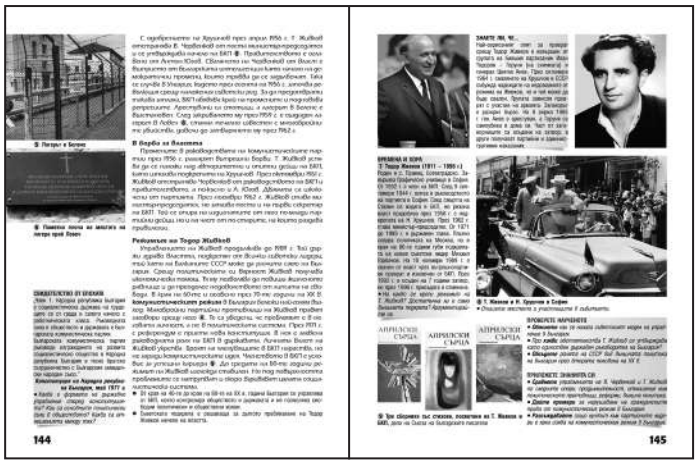

	Подчертава се, че тоталитарният модел на управление се налага под външен натиск и е свързан с репресии, скалъпени процеси и преследване на „враговете на народната власт“, изграждане на култ към личността на В. Червенков. Проследяват се промени в България след смъртта на Сталин и издигането на Тодор Живков начело на БКП и разправата с политическите му опоненти в партията. Извеждат се основните характеристики на над 30 г. режим на Тодор Живков – външна опора, отстраняване на вътрешни противници, утвърждаване на властта с различни способи, извличане на икономически изгоди от СССР.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически източници, изображения, рубриките „Свидетелство от епохата“, „Знаете ли, че...“, „Времена и хора“, „Повече за...“
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 26
Задачи за контрол	Задача от „Приложете знанията си“

ТЕМА: ПРОПАГАНДАТА В БЪЛГАРСКОТО ТОТАЛИТАРНО ОБЩЕСТВО – УРОК УПРАЖНЕНИЕ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Изясняване на целите на упражнението 2. Същност на комунистическата пропаганда 3. Пропагандните плакати и лозунги на тоталитарния режим

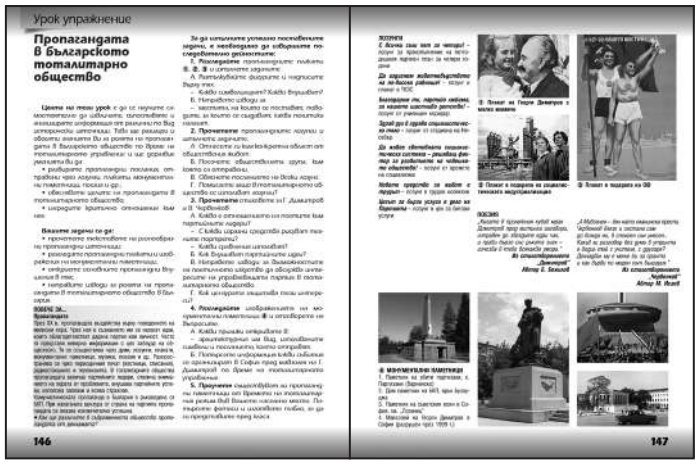

	4. Пропагандната комунистическа поезия 5. Монументалните паметници от епохата на социализма 6. Паметниците от епохата на тоталитаризма в моето родно място
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – работят с разнообразни източници от тоталитарната епоха; – работят с изображения; – обясняват важни събития.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се занията и уменията за: – Важни събития, свързани с тоталитарния режим в България; – Изготвяне на презентация; – Анализиране на паметници от миналото чрез изображения; – Формулиране на изводи и аргументиране на лично мнение.
Съдържателни акценти	Разкриват се механизмите на пропагандата в тоталитарното общество и как тя влияе върху хората. Разбира се всеобхватността на пропагандата и достигането ѝ до всеки индивид в тоталитарното общество. Разпознават се характерните особености на тоталитарните монументални паметници.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с опорни текстове, исторически източници, изображения и др.
Допълнителни дейности	Търсене на допълнителна информация по темата на упражнението
Допълнителни задачи	Изготвяне на табло с фотоси на паметници от тоталитарната епоха с пропагандан характер
Задачи за контрол	Контрол за изпълнението на задачите от урока упражнение

27
България в Източния блок
148
149

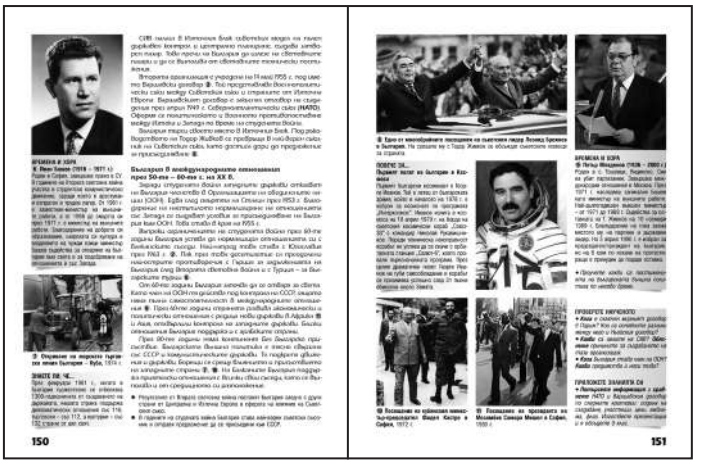
150
151

ТЕМА 27: БЪЛГАРИЯ В ИЗТОЧНИЯ БЛОК – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. България в следвоенния свят а) Парижкият мирен договор (10 февруари 1947 г.) б) идеята за създаване на балканска федерация 2. България влиза в Източния блок. а) създаване на Коминформбюро (1947 г.) б) включване на България в СИВ и Варшавския договор в) пълно обвързване с политиката на СССР 3. България в международните отношения през 50-те – 80-те г. на XX в. а) влизане в ООН (1955 г.) б) подобряване на отношенията със съседните страни в) активна външна политика със страни от Азия, Африка и арабския свят
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – разбират, че в следвоенна Европа България е част от съветската сфера на влияние; – дават примери за ролята на СССР във външната политика на България през втората половина на XX в.; – разбират защо България става част от СИВ и Варшавския договор; – описват усилията на българската дипломация за подобряване на отношенията със съседните страни; – познават понятията *федерация, Коминформбюро, Източен блок, НАТО*.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се умения за: – Работа с исторически източници – Анализ на изображения
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятията *федерация, Коминформбюро, Източен блок, НАТО*. Подчертава се, че в следвоенна Европа България като страна от съветската сфера на влияние следва политиката на Москва в международните отношения. Изясняват се ползите за България от членството в СИВ и Варшавския договор – икономически връзки със страните от блока и осигуряване на военна защита. Проследяват се усилията на българската дипломация за отваряне на страната към света и заслугите на Ив. Башев и П. Младенов за установяване на близки отношения със страни от Азия, Африка и арабския свят.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически източници, изображения, рубриките „Свидетелство от епохата“, „Времена и хора“, „Повече за...“.
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 27
Задачи за контрол	Задача от „Приложете знанията си“

ТЕМА 28: ИКОНОМИЧЕСКИ ПРОМЕНИ В СЕЛОТО И ГРАДА – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Стопанството след войната а) разширяване на държавната собственост б) коопериране на земята в) готовност за задълбочаване на индустриализацията

28
Икономически промени в селото и града
152
153

154
155

	2. Съветският икономически модел в България а) отхвърляне на пазарните принципи б) национализация на индустрията, мините и банките в) индустриализация по съветски модел г) насилствено кооперииране на земята 3. „Новият курс“ а) стремеж към повишаване на жизненото равнище б) завършване на кооперирането в) нов етап в индустриализацията 4. Реформи и резултати а) специалните отношения със СССР и поддържането на икономическата стабилност б) кризата на социалистическата икономика след 1985 г.
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – разбират, че в България е наложен икономически модел на развитие, характерен за СССР; – обясняват стопански промени, настъпили при комунистическия режим; – разбират, че индустриализацията не отговаря на потребностите и суровинните възможности на страната; – обясняват относителната икономическа стабилност през 60 – 70 г. на XX в. със специалните отношения на Тодор Живков със съветските ръководители; – описват усилията на българската дипломация за подобряване на отношенията със съседните страни; – познават понятията *аграрна реформа, трудово кооперативни земеделски стопанства (ТКЗС), пазарни принципи, национализация, индустриализация*.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Работа с исторически източници – Анализ на изображения

Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятията *аграрна реформа, трудово кооперативни земеделски стопанства (ТКЗС), пазарни принципи, национализация, индустриализация*. Подчертава се, че кооперирането на земята става под натиск върху земеделските собственици. Изясняват се трудностите при индустриализацията. Проследяват се усилията да се поддържа икономически модел, който не се опира на пазарните принципи и затова е обречен на провал.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически източници, изображения, рубриките „Свидетелство от епохата“, „Времена и хора“, „Повече за...“.
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 28
Задачи за контрол	Задача от „Приложете знанията си“

ТЕМА 29: БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО (1944 – 1989 г.) – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Население а) причини за намаляване на раждаемостта б) политиката на държавата към семействата в) нарастване на продължителността на живота

29
Българското общество (1944 – 1989 г.)
156
157

158
159

	2. Етническо и религиозно многообразие а) етническите общности б) политиката на БКП към религиозните общности в) ограничаване на влиянието на религиите г) „възродителният процес“ (1984 – 1989 г.) 3. Трудният преход от селото към града а) намаляване и застаряване на селското население след кооперирането б) повишаване на образователното равнище в) проблемите на градското население г) обществото и привилегиите на управляващите
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – разбират причините за намаляване на темповете на раждаемостта в новите икономически и социални условия; – познават етническото и религиозното многообразие на страната и отношението на БКП към етническите и религиозните общности, включително и т.нар. „възродителен процес“; – разбират причините за миграции от селото към града; – посочват нововъведения, подобрили бита на хората; – обясняват как стопанските реформи променят българското общество; – разбират, че увеличаването на градското население е европейска тенденция, но напускането на селата води до трудности с работната ръка; – познават понятието *етническа общност*.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Работа с исторически източници – Анализ на изображения

Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятието *етническа общност*. Подчертава се, че кооперирането и индустриализацията променят българското общество. Изясняват се трудностите, които срещат хората в селската и градската среда в резултат на мащабните промени. Посочват се положителните обществени промени, както и онези, които срещат недоволство от страна на населението към политиката, водена от БКП.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически източници, изображения, рубриките „Свидетелство от епохата, „Знаете ли, че...“, „Повече за...“.
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 29
Задачи за контрол	Задача от „Приложете знанията си“

ТЕМА: ДЕЦАТА И МЛАДЕЖИТЕ В ТОТАЛИТАРНОТО ОБЩЕСТВО – УРОК УПРАЖНЕНИЕ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Изясняване на целите и задачите 2. Запознаване с опорен текст „Младите хора в България (1944 – 1989 г.)“ 3. Работа с опорните текстове и изображенията за организацията „Чавдарче“ и отговор на зададените въпроси 4. Работа с опорните текстове и изображенията за Димитровската пионерска организация „Септемврийче“ и отговор на зададените въпроси

	5. Работа с опорните текстове и изображенията за Димитровския комунистически младежки съюз (ДКМС) и отговор на зададените въпроси
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – разбират ролята на пропагандата сред децата и младежите; – работят с разнообразни източници, отразяващи живота на децата и младежите в епохата на социализма; – работят с изображения; – обясняват важни събития.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се знанията и уменията за: – политиката на БКП за възпитание на децата и младежите в комунистически дух; – работа с разнообразни източници на информация; – анализиране на изображения; – формулиране на изводи и аргументиране на лично мнение.
Съдържателни акценти	Разкриват се механизмите за контрол над децата и младежите в тоталитарното общество. Подчертава се силната роля на пропагандата сред подрастващите и младежта за привличането им към тоталитарния режим. Разбира се всеобхватността на пропагандата и достигането ѝ до всеки индивид в тоталитарното общество. Разпознават се характерните символи, белязали младите поколения от тоталитарната епоха – сините и червените връзки, знамена, значки, комсомолските ризи и червени вратовръзки.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с опорни текстове, исторически източници, изображения и др.

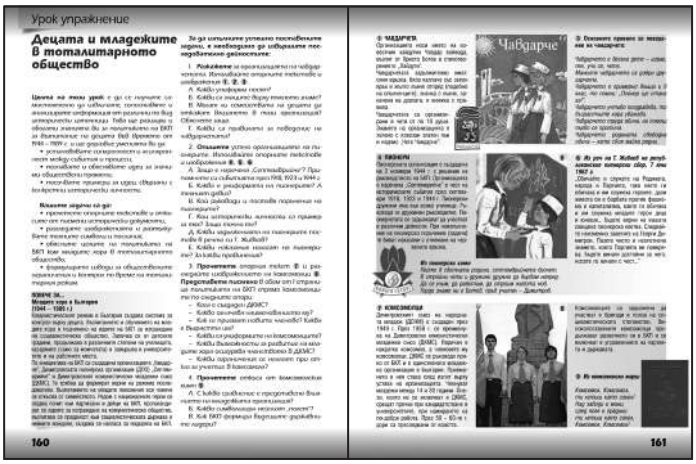
Урок упражнение

Децата и младежите в тоталитарното общество

Допълнителни дейности	Търсене на допълнителна информация по темата на упражнението
Допълнителни задачи	Съставяне на албум за живота на младите хора в тоталитарното общество
Задачи за контрол	Контрол за изпълнението на задачите от урока упражнение

ТЕМА 30: БЪЛГАРСКАТА КУЛТУРА ПРЕЗ ВТОРАТА ПОЛОВИНА НА XX в. – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Културната политика в периода 1944 – 1947 г. а) преодоляване на затруднения от военния период б) репресии срещу творците, обвинени във фашизъм 2. Културата в „сталинска униформа“ а) културна революция по съветски модел б) реформи в образованието и културата в) подчиняване на науката на партийни цели 3. „Размразяването“ на интелигенцията 4. Културата през 60-те – 80-те години а) творците и партийната цензура б) достиженията на социалистическата култура в) засилване на културните връзки с други страни г) издигане на образователно-културното равнище – нови университети, институти, развитие на науката
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – разбират, че голямата политическа промяна след Втората световна война се отразява на културния живот; – разбират, че БКП поставя под контрол културните творци и ограничава тяхното свободно творчество и връзките със западната култура; – посочват приносите на България в европейското и световното културно наследство; – търсят и подбират по зададени показатели чрез ИКТ информация за световноизвестни български творци; – посочват известни културни и научни дейци и техните постижения в областта на литературата, изобразителното изкуство, музиката, театъра, киното; – познават понятието *цензура*.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Работа с исторически източници – Анализ на изображения

30
Българската култура през Втората половина на XX в.
162
163

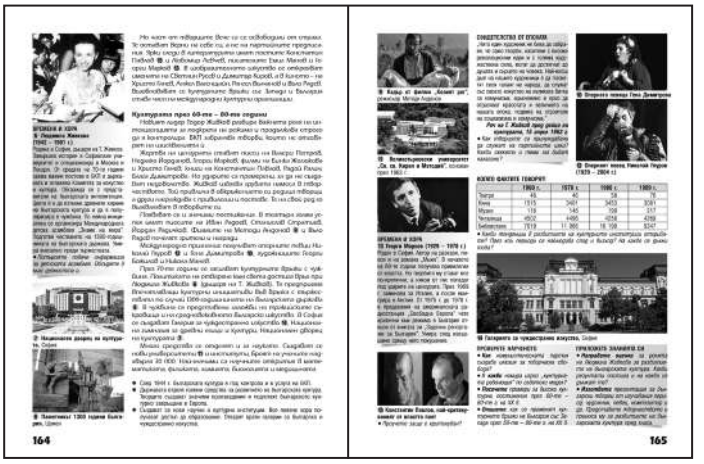
164
165

ТЕМА 31: КРАЯТ НА КОМУНИСТИЧЕСКИЯ РЕЖИМ И НАЧАЛОТО НА ДЕМОКРАЦИЯТА – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Падане на Тодор Живков от власт. Начало на промените а) кризата на Източния блок б) Петър Младенов начело на БКП 2. Първи демократични промени а) създаване на СДС б) Националната „Кръгла маса“ – решение за нова конституция и преход към демокрация и пазарна икономика в) БКП се преименува на БСП 3. Новата българска конституция от 1991 г. – основни положения 4. Трудностите по пътя на демокрацията а) реформите и последиците от тях б) политическите борби и промени през 90-те г.
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – разбират, че на 10 ноември 1989 г. в България настъпва дълбока политическа промяна, която слага края на тоталитарния комунистически режим; – описват прехода към многопартийна политическа система; – свързват видовете власти в съвременна България с институциите, които ги представляват; – изброяват основни права и отговорности на гражданите според Конституцията на Република България; – описват трудностите на прехода към пазарна икономика и парламентарна демокрация; – познават понятията *„перестройка“, пазарна икономика, политически плурализъм*.
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятието *цензура*. Подчертава се, че българската култура в периода на социализма обслужва целите на БКП и творците ѝ са лишени от творческа свобода. Посочват се успехите в образователното дело и развитието на науката и приносите на българските творци, които прославят името на страната по света. Изтъкват се усилията на представители на режима за популяризирането на българското културно-историческо наследство в Европа и света.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически източници, изображения, рубриките „Свидетелство от епохата“, „Знаете ли, че...“, „Времена и хора“.
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 30
Задачи за контрол	Задача от „Приложете знанията си“

31
Краят на комунистическия режим и началото на демокрацията
172
173

Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Работа с исторически източници – Анализ на изображения
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятията *„перестройка“, пазарна икономика, политически плурализъм*. Подчертава се, че промяната на 10 ноември 1989 г. е нов поврат в новата българска история и начало на преход към парламентарна демокрация, политически плурализъм и пазарна икономика. Посочват се политическите и икономически трудности, които изтърпява българското общество в преходния период (1990 – 1997 г.). Разкрива се ролята на водещите политически фигури на прехода към демокрация – П. Младенов, Ж. Желев, Филип Димитров, Жан Виденов, Петър Стоянов, Иван Костов и др.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически източници, изображения, рубриките „Свидетелство от епохата“, „Знаете ли, че...“ и др.
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 31
Задачи за контрол	Задача от „Приложете знанията си“

ТЕМА: КАК ДА ПРОВЕДЕМ АНКЕТА ОТНОСНО СЪБИТИЯ И ПРОЦЕСИ ОТ БЛИЗКОТО МИНАЛО – УРОК УПРАЖНЕНИЕ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Изясняване на целите на анкетата относно събития и процеси от близкото минало. 2. Запознаване с опорните текстове за социологията като наука и социологическите анкети 3. Анкетиране на посочените лица 4. Обработване на резултатите от анкетата и изчисляване на процентите на положителните и отрицателни отговори 5. Графично представяне на резултатите 6. Основни изводи за отношението към периода, обществените промени и процеси в него.
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – използват хронологични и пространствени ориентири при описание на исторически събития; – използват основни исторически понятия; – дават примери за промени в начина на живот през различните исторически епохи; – познават идеи за значими обществени промени.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се знанията и уменията за: – Политическите процеси след 1944 г. и 1989 г. – Комуникация с хора от различни възрастови групи и предразполагането им към искрени отговори – Съпоставяне на данни от проведената анкета – Формулиране на изводи

Съдържателни акценти	Разкриват се разбиранията на родствениците за най-близкото историческо минало. Подчертава се, че анкетата няма представителен характер и само частично може да отрази отношението към двата периода от историческото ни развитие. Подчертава се, че анкетата ще покаже различното възприемане на близкото минало от различните поколения. Подчертава се, че анкетите са характерни за демократичните общества, в които съществува идеен и политически плурализъм и различни оценки за миналото.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с опорни текстове, указания, анкетните листове, изображения и др.
Допълнителни дейности	Оформяне на резултатите от анкетата
Допълнителни задачи	Представяне на резултатите от анкетата на информационно табло
Задачи за контрол	Контрол за изпълнението на задачите от урока упражнение

ТЕМА 32: БЪЛГАРИЯ И ОБЕДИНЯВАЩА СЕ ЕВРОПА – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Разпадането на Източния блок а) краят на СИВ и Варшавският договор б) търсене на нови гаранции за националната сигурност 2. Приемането на България в НАТО а) противоречията за влизането на България в съюза б) преговори и присъединяване към НАТО (2 април 2004 г.) 3. Присъединяване на България към Европейския съюз а) членство в Съвета на Европа (1992 г.) б) преговорите за членство (2000 – 2005 г.) в) пълноправното членство (1 януари 2007 г.)
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – разбират, че след разпускането на СИВ и Варшавския договор България трябва да се впише в икономиката на обединяваща се Европа и да получи гаранции за националната си сигурност от НАТО; – разбират значението на присъединяването на България към НАТО и Европейския съюз; – свързват по-късното присъединяване на България към НАТО с желанието на БСП страната да поддържа неутралитет и да не бърза с искането си да стане част от военния съюз; – разбират, че през 2000 г. в България е постигнато съгласие страната да е част от НАТО; – познават условията, които България изпълнява за да стане част от Европейския съюз; – познават понятията *Европейски съюз, Съвет на Европа, Европейски съвет, Европейска комисия*.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Работа с исторически източници – Анализ на изображения
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятията *Европейски съюз, Съвет на Европа, Европейски съвет, Европейска комисия*. Подчертава се, че след 1989 г. българската държава и общество полагат много усилия за да станат част от ЕС и НАТО. Посочват се причините за присъединяването на страната към двете организации и ползите, които те ѝ носят.

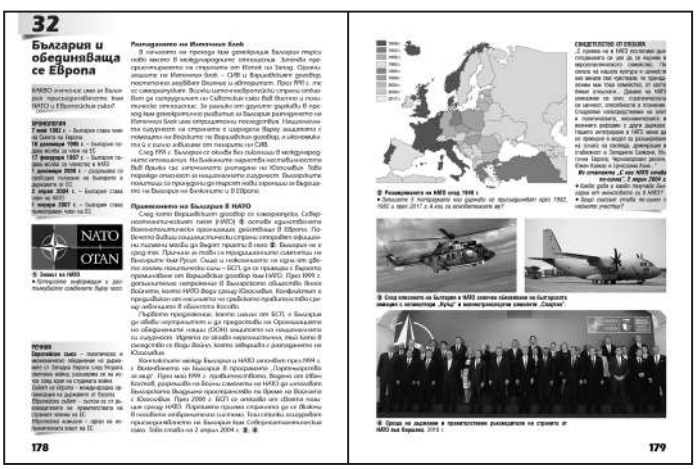
32
България и обединяваща се Европа
178
179

180
181

	Разкрива се кои политически фигури имат най-голям принос за постигането на външнополитическите успехи.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически източници, изображения, рубриките „Свидетелство от епохата“, „Знаете ли, че...“ и др.
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 32
Задачи за контрол	Задача от „Приложете знанията си“

ТЕМА 33: БЪЛГАРИНЪТ – ГРАЖДАНИН НА БЪЛГАРИЯ И НА СВЕТА – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Съвременните българи а) намаляване на населението – причини б) етническите и религиозни общности 2. Новата политическа култура а) зараждане на гражданско общество б) европейските ценности в) защита на човешките и граждански права 3. Българите по света а) българските общности в Европа и Северна Америка б) причини за голямата емиграция в) връзките на новите емигранти с родината 4. Българи с високи постижения в света
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – разбират, че след промяната през 1989 г. поради икономически причини и засилена емиграция населението на България намалява; – разбират, че етническите и религиозни групи в България съществуват при зачитане на законите и свободата на вероизповеданията; – дават примери за промени в ежедневието на българите; – разбират какво е гражданско общество и кои са проявленията на новата политическа култура;– разбират положителната роля на новите технологии за поддържането на връзките на новата българска емиграция с родината; – познават понятията *гражданско общество, европейски ценности, популизъм, ЮНЕСКО*.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Работа с исторически източници – Анализ на изображения
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятията *гражданско общество, европейски ценности, популизъм, ЮНЕСКО*. Посочват се причините за намаляването на населението на България след 1989 г. и се подчертава, че никога в своето развитие страната не е била толкова отворена към Европа и света. Разкриват се същността на плуралистичната политическа култура и търпимостта между различни политически идеи в рамките на конституцията и демократичната политическа борба. Изтъква се, че новата българска емиграция не губи връзката си с родината. Подчертава се ролята на българите с високи постижения за авторитета на България пред света.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически източници, изображения и рубриките „Свидетелство от епохата“, „Знаете ли, че...“, „Повече за...“

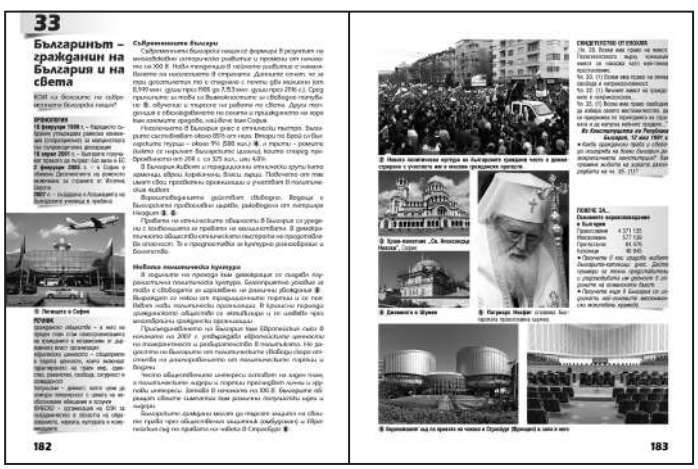
33
Българинът – гражданин на България и на света
182

183

184

185

Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 33
Задачи за контрол	Задача от „Приложете знанията си“

ТЕМА 34: КУЛТУРНО РАЗВИТИЕ НА СЪВРЕМЕННА БЪЛГАРИЯ – УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ (1 УЧЕБЕН ЧАС)

План на урока	1. Проблеми пред съвременната българска култура а) икономическите промени и културата б) културата и пазарните условия 2. Новата българска култура а) масовата култура – поп фолк (чалга) б) уличното изкуство в) Интернет културите г) усилия за подпомагане на културата 3. Световни постижения на българската култура
Опорни знания и умения, основни понятия	Учениците: – разбират, че след промяната през 1989 г. българската култура се намира в нова ситуация. Тя трябва да се приспособи към пазарните условия. Това води до сътресения в културния живот; – дават примери за българско културно присъствие по света; – представят чрез примери влиянието на съвременната глобална култура върху българската; – представят чрез средствата на ИКТ българи със световни постижения в различни области; – познават понятията *артинсталация, графити, лингвист*.
Актуализиране на знания, умения	Актуализират се уменията за: – Работа с исторически източници – Анализ на изображения
Съдържателни акценти	Изяснява се значението на понятията *артинсталация, графити, лингвист*. Посочват се проблемите, с които се сблъсква българската култура след 1989 г.
	Подчертава се, че при пазарните условия връх взема масовата култура, която се отличава с невисоко качество. Изтъква се, че при новите условия творците имат свобода да изразят своя талант. Подчертава се ролята на българите с високи културни постижения, които издигат авторитета на България пред света.
Учебни ресурси и други средства	Учебник – работа с исторически източници, изображения и рубриките „Свидетелство от епохата, „Знаете ли, че...“, „Времена и хора“
Допълнителни дейности	Самостоятелна работа с въпросите и задачите в рубриките „Проверете наученото“ и „Приложете знанията си“
Допълнителни задачи	Задачи от Работен лист № 34
Задачи за контрол	Задача от „Приложете знанията си“

34
Културно развитие на съвременна България
186
187

188
189

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИИ ЗА VII КЛАС (ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА)

Приложение № 25 към т. 25

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Съдържанието на общообразователната подготовка по *история и цивилизации* в VII клас на прогимназиалния етап е свързано с националната ни история и обхваща периода от началото на Възраждането (XVIII в.) до началото на XXI в. В този клас учениците се запознават с осъществяването на модернизационните процеси в българското общество, със сложния и противоречив път на изграждане на съвременните ценности на българите. Така се утвърждава съзнанието за гражданска и национална идентичност и разбирането за активната роля и гражданската отговорност на личността. В процеса на обучение се затвърждават уменията за овладяване и прилагане на специфични техники на историческото познание.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ В КРАЯ НА КЛАСА, ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТИ, ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ, ОТНОШЕНИЯ

I. Фундаментите на съвременния свят	Описва форми на държавно управление и институции. Познава основни държавни институции и техните функции. Разграничава видовете власти. Установява синхронност или асинхронност между събития и личности. Описва и обяснява стопански, политически и духовни промени по зададени показатели. Назовава основни права и задължения на българските граждани според Конституцията на Република България. Използва хронологични и пространствени ориентири при описание на исторически събития. Обяснява основни исторически понятия, с които работи, и може да посочи примери за тях. Различава причини и последици за значими събития в световната и българската история.
II. Национално и световно историческо и културно наследство	Описва характерни паметници на националната култура. Определя принадлежност към общност въз основа на езика и религията. Дава примери за взаимни влияния между различни култури.
III. Човекът в историята	Установява взаимовръзка между природните условия и обществения живот. Дава примери за устойчивост и промени в начина на живот през различните исторически епохи. Описва живота на исторически личности. Познава идеи за значими обществени промени. Посочва примери за идеи, свързани с конкретни исторически личности. Представя влиянието на технически и научни постижения върху всекидневния живот.
IV. Източници на историята	Различава видове исторически източници. Извлича информация от писмени документи, карти, изображения, схеми, диаграми. Открива различия или съвпадения при описание на едни и същи събития в различни исторически източници. Изработва кратък и разширен план, прави писмено описания на значима историческа личност, създава кратък писмен отговор на исторически въпрос със зададени опори. Търси и подбира информация чрез ИКТ по зададени показатели.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
1	2	3
Тема 1. Българско възраждане (XVIII – XIX в.) **Акценти:** ***1.1. Идеи и политики:*** *1.1.1. Новото време и българите* *1.1.2. Първите будители: Паисий Хилендарски и Софроний Врачански* *1.1.3. Новото българско училище* *1.1.4. Движение за независима църква* *1.1.5. Начало на организирано националноосвободително движение* *1.1.6. Българското националноосвободително движение (1869 – 1875 г.)* *1.1.7. Априлско въстание 1876 г.* *1.1.8. Руско-турска освободителна война (1877 – 1878 г.)* ***1.2. Общество и всекидневен живот*** *1.2.1 Стопански промени през XVIII – XIX век* *1.2.2. Промени в българското общество през Възраждането* *1.2.3. Светът на възрожденските българи* ***1.3. Култура и културно наследство*** *1.3.1. Българската култура през Възраждането*	**Представя** Българското възраждане като преход на българското общество към Новото време. **Познава** духовните процеси в българското общество. **Познава** делото на Паисий Хилендарски и Софроний Врачански. **Разбира** необходимостта от светска просвета. **Представя** действията на българите за извоюване на църковна независимост. **Познава** идеите и дейността на Георги Стойков Раковски като основоположник на организираното националноосвободително движение. **Описва** основните идеи и дейността на Васил Левски, Любен Каравелов, Христо Ботев. **Представя** подготовката, избухването и последиците от Априлското въстание (1876 г.). **Описва** участието на българите във военните действия по време на Руско-турската война (1877 – 1878 г.) въз основа на информация от различни исторически източници. **Търси и подбира** информация чрез ИКТ по зададени показатели за исторически личности от епохата. **Свързва** стопанските промени в българските земи с реформите в Османската империя. **Дава примери** за ролята на стопанското развитие през Възраждането върху живота на българите. **Представя** новите социалните групи в българското възрожденско общество. **Описва** на основата на изображения белезите на „европеизацията“ в облеклото на възрожденските българи и интериора на домовете им. **Различава** традиционни от нови празници, налагащи се в българското общество през Възраждането. **Дава примери** за промени в духовния живот на българите в резултат на европейското културно влияние: издаване на вестници и списания, поява на театрални трупи, хорове, оркестри и др. **Свързва** възрожденски творци с техните произведения (Добри Чинтулов, Христо Ботев, Любен Каравелов, Иван Вазов). Разпознава образци на българската възрожденска живопис и архитектура.	**Българско възраждане** **светско образование** **интелигенция** **читалище** **Екзархия** **нация** **национална революция** **Велики сили** **модернизация** **реформа**

1	2	3
Тема 2. България от Освобождението до края на Втората световна война **Акценти:** ***2.1. Държавност и политики*** *2.1.1. Възникване на българския национален въпрос* *2.1.2. Изграждане на Княжество България* *2.1.3. Съединението на Източна Румелия с Княжество България и неговата защита* *2.1.4. България в края на XIX век* *2.1.5. Българите извън пределите на свободната държава* *2.1.6. Признаване на независимостта на България* *2.1.7. Войни за национално обединение (1912 – 1918 г.)* *2.1.8. България в периода между двете световни войни* *2.1.9. България в годините на Втората световна война*	**Разбира** възникването на българския национален въпрос като резултат от решенията на Берлинския конгрес от 1878 г. **Познава** основни идеи на либерали и консерватори за устройството на България. **Представя** устройството на Княжество България според Търновската конституция. **Разграничава** видовете власти и техните институции. Изброява основни права и задължения на българските граждани според Търновската конституция. **Представя** последици от Съединението на Източна Румелия с Княжество България. **Дава примери** за модернизацията и ги свързва с български държавници (Стефан Стамболов, Константин Стоилов). Обяснява значението на обявяването на Независимостта през 1908 г. във вътрешно и външнополитически аспект. **Описва** основни моменти от освободителното движение на българите в Македония и Одринско. **Открива** причини и последици от Балканските войни и Първата световна война. **Разпознава** елементи на понятието „национална катастрофа“ чрез примера на България. **Дава примери** за вътрешнополитически конфликти и противопоставяния през 20-те – 30-те години на XX век. Обяснява избора и действията на България по време на Втората световна война. **Проследява** с помощта на карта промените в границите на България от 1878 г. до 1940 г. **Разбира** значението на действията за спасяване на българските евреи през Втората световна война. **Търси и подбира** информация чрез ИКТ и различни исторически източници за участието на българи във войните за национално обединение.	**български национален въпрос конституция законодателна власт** **изпълнителна власт** **съдебна власт** **държавни институции:** – Народно събрание – Министерски съвет **граждански права политическа партия парламентарни избори опозиция** **преврат** **национална катастрофа** **авторитарна власт**
2.2. Общество и всекидневен живот *2.2.1. Развитие на българското стопанство след Освобождението* *2.2.2. Модернизация на българското общество*	**Разпознава** европейски белези в бита и ежедневието на българите: облекло, храна, навици, развлечения. **Посочва** елементи на стопанска модернизация на България. **Търси и подбира** информация чрез ИКТ за модернизацията на българското общество.	
2.3. Култура и културно наследство *2.3.1. Българската култура след Освобождението*	**Посочва** примери за напредъка на българското образование и наука. **Свързва** български творци и произведения в областта на литературата, изкуството и архитектурата с европейски културни течения.	

1	2	3
2.4. Религия *2.4.1. Християнската църква* *2.4.2. Възникване и разпространение на исляма*	**Описва** разпространението и утвърждаването на християнството и исляма. **Познава** основни елементи на християнството и исляма. **Посочва** ценности, общи за християнството и исляма. **Дава примери** за отношенията между Църквата и държавата на Изток и на Запад. **Описва** по зададени показатели ролята на Църквата в живота на средновековния човек. **Дава примери** за светци покровители на България и на Европа.	**църква** **патриарх** **папа** **архиепископ** **ерес** **манастир** **икона** **ислям** **Коран** **джамия**
Тема 3. България след Втората световна война до 1989 г. **Акценти:** ***3.1. Държавност и политики*** *3.1.1. Промяната в политическата система* *3.1.2. Установяване на тоталитарно управление* *3.1.3. България в Източния блок* ***3.2. Общество и всекидневен живот*** *3.2.1. Икономически промени в селото и града* *3.2.2. Българското общество (1944 – 1989 г.)* ***3.3. Култура и културно наследство*** *3.3.1. Българската култура през втората половина на XX век*	**Проследява** промени в политическото развитие на България, настъпили след Втората световна война. **Познава** основни характеристики на тоталитарната държава. **Дава примери** за нарушаване на граждански права от комунистическия режим. **Дава примери** за ролята на СССР във външната политика на България през втората половина на XX век. **Описва** чрез изображения от периода характерни белези на култа към личността. **Обяснява** стопански промени, настъпили при комунистическия режим. **Посочва** нововъведения, подобрили бита на хората. **Разбира** причините за миграции от селото към града. **Разбира** ролята на пропагандата сред децата и младежите. **Посочва** приноси на България в европейското и световното културно наследство. **Търси и подбира** по зададени показатели чрез ИКТ информация за световноизвестни български творци.	**референдум** **тоталитарно управление** **култ към личността** **комунистически режим** **Източен блок** **миграция** **пропаганда**
Тема 4. България след 1989 г. **Акценти:** ***4.1. Държавност и политики*** *4.1.1. Краят на комунистическия режим* *4.1.2. България и обединяваща се Европа* ***4.2. Общество и всекидневен живот*** *4.2.1. Българинът – гражданин на света* ***4.3. Култура*** *4.3.1. Културно развитие на съвременна България*	**Описва** прехода към многопартийна политическа система. Свързва видовете власти в съвременна България с институциите, които ги представляват. **Изброява** основни права и отговорности на гражданите според Конституцията на Република България. **Разбира** значението на присъединяването на България към НАТО и Европейския съюз. **Дава примери** за промени в ежедневието на българите. **Разбира** положителната роля на новите технологии. **Дава примери** за българско културно присъствие по света. **Представя** чрез примери влиянието на съвременната глобална култура върху българската. **Представя** чрез средствата на ИКТ българи със световни постижения в различни области.	**НАТО** **Европейски съюз**

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНИТЕ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ ЗА ГОДИНАТА

За нови знания	до 60%
За упражнения и практически дейности	до 22%
За обобщение и преговор	до 12%
За контрол и оценка	до 6%

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Оценяването на постиженията на учениците отразява равнището на достигане на очакваните резултати в учебната програма. То отчита динамиката в различните сфери на познавателната им дейност (усвояване и преработване на информация, прилагане на знания и умения, формиране на компетентности, оценъчни дейности и др.). Поради спецификата и разнообразния характер на очакваните резултати при оценяването могат да се използват различни методи и средства за проверка и оценка.

Учениците трябва предварително да са информирани за критериите и системата за оценяване на постиженията им. Съотношение при формиране на срочна и годишна оценка:

Текущи оценки (от устни, от писмени, от практически изпитвания)	50%
Оценки от контролни работи	25%
Оценки от други участия (работа в час, изпълнение на домашни работи, на упражнения, работа по проекти и др.)	25%

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

1. Дейности, които могат да се реализират в класната стая, както и такива, които се реализират извън училище

ДЕЙНОСТИ	
В КЛАСНАТА СТАЯ	**ИЗВЪН УЧИЛИЩЕ**
Организиране на ролеви игри. Изработване на компютърни презентации и на табла, посветени на избрана личност или събитие. Изработване на хронологични таблици, линии на времето. Работа с разнообразни източници на информация: исторически справочници, интернет, художествена литература. Работа в екип по предварително зададени задачи за проучване Изработване на родословно дърво.	Организиране на екскурзии с учебна цел за посещение на паметници и архитектурни резервати. Посещение на музеи и архиви. Провеждане на анкети в семейството и сред близки относно събития и процеси от близкото минало. Работа в библиотека.

2. Междупредметни връзки, насочени към придобиване на ключови компетентности

КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ
Компетентности в областта на българския език	**Български език и литература:** Използва знания и развива умения за работа с различни видове текст; изготвяне на разширен план, съобщение. Разбира връзката между художествен образ и исторически контекст. Използва знания и развива умения за работа с терминологичен речник. Чрез цялото обучение по история развива: – Техниките на четене. – Писмената култура на учениците, а чрез използваните понятия обогатява и езиковата им култура. Умения за правилно прилагане на глаголните времена.

Умения за общуване на чужди езици	**Чуждоезиково обучение:** При изучаване на новите понятия от чужд произход се обясняват и усвояват чуждоезикови лексикални единици.
Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите	**Математика:** Математическата компетентност включва в различни степени способността и желанието да се използват математически методи на мислене (логическо и пространствено мислене), което спомага за използването на хронологични и пространствени ориентири при представяне на историческите събития и работата с модели, схеми и диаграми.
Дигитална компетентност	**Информационни технологии:** Изпълнява задачи, свързани с търсенето, намирането и обработката на информация по определени теми в глобалната мрежа. Изготвя мултимедийни презентации по зададена тема. Изготвя отговори на исторически въпроси, доклади и съобщения, като използва текстообработващи програми.
Умения за учене	**Български език и литература:** Развива основни умения като езикова и дигитална грамотност. **География и икономика:** Развива умения за работа с различни видове карти. Развива умения за ориентиране по картата на България, Балканския полуостров и Европа. Усвоява знания за историята на български селища. Използва основни общи понятия.
Социални и граждански компетентности	**Литература:** Чрез литературни образи осмисля българските национални ценности, изгражда разбиране за кодексите на поведение, общоприети в различните общества и среди, както и за това по какъв начин националната културна идентичност взаимодейства с европейската идентичност.
Инициативност и предприемчивост	**Технологии и предприемачество:** Изгражда отношение към инициативността, активността, независимостта и новаторството в личния и обществения живот.
Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество	**Изобразително изкуство:** Развива разбиране за историческата стойност на архитектурната среда. Развива умения за свързване на текст с илюстрация. Усвоява знания за постиженията на видни български творци. **Музика:** Получава знания за видни български музиканти и композитори, прославили името на България по света. **Литература:** Свързва исторически събития с изучени литературни произведения.
Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт	**Биология и здравно образование:** Усвоява знания за здравословния начин на живот.